

OPTIMALIZACE PROCESU POVRCHOVÉHO KALENÍ SOUČÁSTÍ Z LITINY GJL 250 DIODOVÝM LASEREM

Diplomová práce

Studijní program: N2301 – Strojní inženýrství
Studijní obor: 2303T002 – Strojírenská technologie
Autor práce: **Bc. Martin Kysel**
Vedoucí práce: doc. Ing. Karel Daďourek, CSc.

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Mechanical Engineering ■

OPTIMIZING PROCESS OF SURFACE HARDENING PARTS FROM CAST IRON GJL 250 BY MEANS OF A DIODE LASER

Diploma thesis

Study programme: N2301 – Mechanical Engineering
Study branch: 2303T002 – Engineering Technology
Author: **Bc. Martin Kysel**
Supervisor: doc. Ing. Karel Daďourek, CSc.

Tento list nahradte
originálem zadání.

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá optimalizací procesu povrchového kalení litiny GJL 250 diodovým laserem. V teoretické části je proveden rozbor jednotlivých druhů grafitických litin včetně vhodné matrice pro následné tepelné zpracování a vhodných metod měření povrchové tvrdosti zakalené litiny. Tyto teoretické poznatky byly využity pro experimentální část, jejímž cílem bylo nalézt co největší rychlost laserového kalení, a to z důvodů úspory času daného procesu a zároveň zachovat co největší efektivní hloubku prokalení, kde ještě zakalená vrstva bude dosahovat tvrdosti $500 \text{ HV} \pm 30 \text{ HV}$. Experimentální část je ukončena hodnocením výsledků jednotlivých měření. Jednotlivá doporučení jsou přehledně shrnuta v závěru.

Klíčová slova

Diodový laser, grafitické litiny, kluzné plochy, povrchová tvrdost, laserové kalení litiny, mikroskopie a makroskopie vzorků, mikrotvrdost, ultrazvuková zkouška tvrdosti.

Annotation

This diploma thesis deals with optimizing process of surface hardening cast iron GJL 250 by means of a diode laser. There has been analysis performed for particular kinds of graphitic cast irons including a suitable mold for a consecutive thermal treatment and suitable measuring methods for the hardened cast iron surface hardness. These theoretical knowledge had been used for an experimental part with a target consisting in finding a possible utmost velocity of the laser hardening because of reducing time of the particular process along with saving the possible biggest effective depth of the through-hardening for reaching the hardened layer hardness of $500 \text{ HV} \pm 30 \text{ HV}$. The experimental part has been finished by evaluation of particular measurement results. The particular recommendations are well-arranged summarized in the conclusion.

Key Words

Diode laser, graphitic cast irons, hardness testing by the ultrasonic contact impedance method, laser surface hardening of cast iron, microhardness, microscopy and macroscopy of samples, sliding surfaces, surface hardness.

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu mé diplomové práce panu doc. Ing. K. Daňourkovi, CSc za odborné vedení a cenné informace. Dále děkuji panu Ing. J. Poupalovi, konzultantovi společnosti TOS Varnsdorf, a.s., za uvedení do problematiky a V. Čílové za odbornou pomoc během experimentální části této práce.

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A SYMBOLŮ	11
ÚVOD	12
1. TEORETICKÁ ČÁST	14
1.1 Grafické litiny	16
1.1.1 Faktory ovlivňující vlastnosti a strukturu grafických litin	16
1.1.2 Strukturní složky grafických litin	21
1.1.3 Přehled jednotlivých druhů grafických litin	23
1.2 Povrchové kalení litin	28
1.2.1 Povrchové kalení litin diodovým laserem	29
1.2.2 Povrchové kalení litin indukci	32
1.2.3 Povrchové kalení litin elektronovým paprskem	34
1.3 Měření povrchové tvrdosti litiny	36
1.3.1 Zkouška tvrdosti podle Brinella	36
1.3.2 Ultrazvuková zkouška tvrdosti – UCI	40
2. EXPERIMENTÁLNÍ ČÁST	46
2.1 Dílčí činnosti práce	46
2.2 Odlití hranolů podle výkresové dokumentace a následné obrobení	48
2.3 Kalení součástí diodovým laserem	49
2.4 Zarovnání čel a broušení	51
2.5 Měření povrchové tvrdosti	51
2.6 Odběr a preparace vzorků	55
2.7 Broušení a leštění vzorků	57
2.8 Popis materiálu vzorků	59
2.8.1 Chemické složení a tvrdost výchozí struktury litiny (před zakalením)	59
2.8.2 Metalografické hodnocení struktury litiny (nezakalená část)	60
2.9 Makroskopie a mikroskopie vzorků	62
2.9.1 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 1	63
2.9.2 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 2	65
2.9.3 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 3	68
2.9.4 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 4	70
2.9.5 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 5	72
2.9.6 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 6	74
2.9.7 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 7	77

2.9.8 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 8	79
2.9.9 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 9	81
2.9.10 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 10	83
2.9.11 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 11	85
2.9.12 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 12	87
2.10 Měření mikrotvrdosti	89
2.11 Hodnocení výsledků	108
ZÁVĚR	111
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	113
SEZNAM OBRÁZKŮ	117
SEZNAM GRAFŮ	120
SEZNAM TABULEK	121
SEZNAM PŘÍLOH	122

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A SYMBOLŮ

Symbol	Jednotka měření	Význam
A_v	mm ²	Plocha šikmého povrchu vtisku
C_E	%	Uhlíkový ekvivalent
D	mm	Průměr kuličky
d	mm	Střední průměr vtisku
F	N	Zkušební zatížení
h	mm	Hloubka vtisku
HBS	–	Tvrдость podle Brinella při použití ocelové kuličky
HBW	–	Tvrдость podle Brinella při použití kuličky z tvrdokovu
HRC	–	Tvrдость podle Rockwella
HV	–	Tvrдость podle Vickerse
n	–	Počet měření
S_c	–	Stupeň eutektičnosti

Zkratka	Význam
ADI	Izotermicky kalená litina s kuličkovým grafitem na bainitickou strukturu
CADI	Izotermicky kalená karbidická litina s kuličkovým grafitem
ECD	Efektivní hloubka prokalení
GJL 250	Litina 42 2425 s lupínkovým grafitem
LKG	Litina s kuličkovým grafitem
LLG	Litina s lupínkovým grafitem
UCI	Ultrazvuková metoda měření tvrdosti
ZA	Zbytkový austenit

ÚVOD

Cílem této diplomové práce bylo stanovení optimálních parametrů povrchového kalení dílců z litiny GJL 250 diodovým laserem. Ve firmě TOS Varnsdorf, a.s. jsou některé těžké dílce jako lože, stojan atd. vyráběny z litiny s lupínkovým grafitem, jejichž kluzné plochy jsou pro zvýšení otěruvzornosti povrchově kaleny laserem. V minulosti se výhradně používaly kalené lišty, které byly lepeny na obrobené plochy těchto odlitků. V průběhu času se ukázal tento systém více nákladný a pracný. Moderní technologie spočívá v použití diodového laseru pro kalení litin, který má rychle a efektivně zareagovat na produktivitu práce dnešní doby. K tomu výrazně napomáhá výkonný průmyslový robot, který dovede přesně a v krátkém čase zakalit danou litinu.

Grafitické litiny jsou v současnosti velmi využívané konstrukční materiály, které se vyznačují především **dobrými útlumovými vlastnostmi**. Tato nepostradatelná vlastnost je vhodná především pro těžké obráběcí stroje, které garantují vysokou přesnost obrábění v 0,01 mm.

Po kalení litiny vzniká kompozitní materiál s vysoce hodnotnými vlastnostmi: velmi tvrdý díky martenzitické struktuře, přitom s dobrými kluznými vlastnostmi přítomného grafitu, podporovaný perlitickou strukturou v přechodové vrstvě a houževnatý díky podílu zbytkového austenitu.

Diplomová práce se skládá z teoretické a experimentální části. V teoretické části je vysvětleno, na kterých obráběcích strojích se ve firmě TOS Varnsdorf, a.s. kalí kluzné plochy a z jakého důvodu se používá litina GJL 250. Rozbor jednotlivých druhů grafitických litin, včetně vhodné matrice pro následné tepelné zpracování, je rozebrán v jednotlivých podkapitolách. Je zde uveden důležitý fakt, a to že povrchové kalení litiny s lupínkovým grafitem **není běžným a jednoduchým procesem zvláště u hmotných odlitků**.

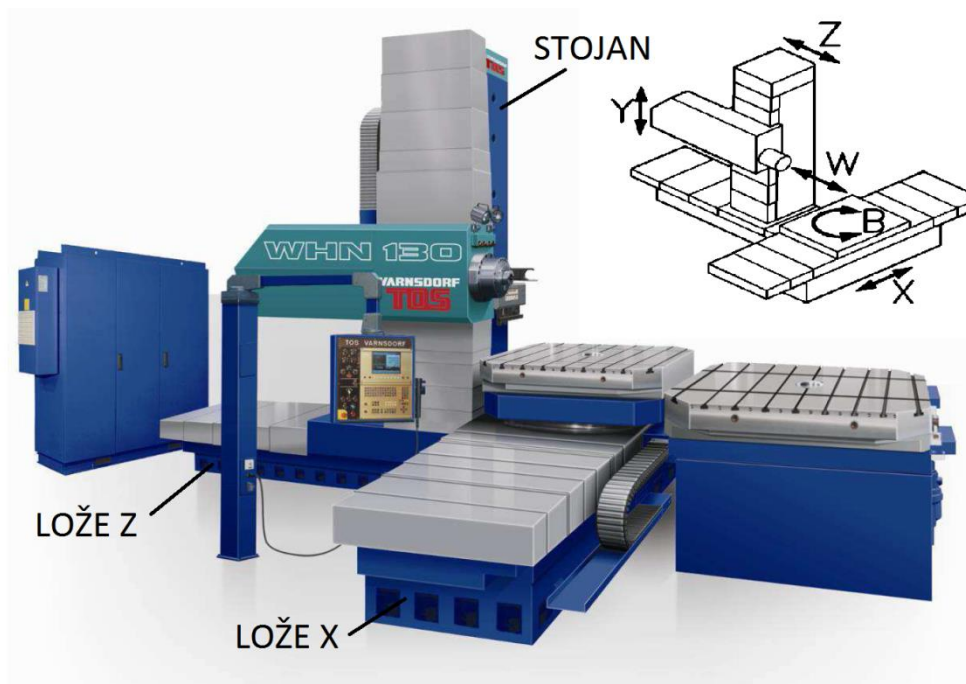
V závěrečné podkapitole jsou zmíněny výhody a nevýhody jednotlivých metod měření povrchové tvrdosti s důrazem na problematický výběr vhodné varianty **kvůli zakalenému povrchu litiny s heterogenní strukturou**.

Cílem experimentální části je optimalizace procesu povrchového kalení součástí z litiny GJL 250 diodovým laserem. Zejména najít co největší rychlost laserového kalení, a to z důvodu úspory času daného procesu a zároveň zachovat co největší efektivní hloubku prokalení, kde ještě zakalená vrstva bude dosahovat tvrdosti $500 \text{ HV} \pm 30 \text{ HV}$, která je daná výrobním předpisem. Experimentální část je ukončena hodnocením výsledků jednotlivých měření. Jednotlivá doporučení jsou přehledně shrnuta v závěru.

Prostudování této diplomové práce by mělo vést k plnému porozumění sledované problematiky a k získání ucelených informací o povrchovém kalení litiny laserem, např. že není možné se řídit při kalení laserem běžnými diagramy tepelného zpracování, a že volba kalící teploty je závislá na mnoha faktorech. **Z tohoto důvodu nelze přejímat jednotlivá doporučení ostatních firem, s výjimkou totožných podmínek povrchového kalení.**

1. TEORETICKÁ ČÁST

Vodící plochy, které jsou laserově kaleny, se používají na horizontálních frézovacích a vyvrtávacích strojích WHN110(Q, MC), WHN130(Q, MC), WH105CNC a WHN(Q)13CNC. Vedení lineárních skupin jsou kluzná. Kalené plochy se vyskytují na skupině STOJAN, vůči kterému se pohybuje vřeteník, dále na skupině LOŽE X na kterém se pohybují saně stolu a nakonec na skupině LOŽE Z, kde jsou uloženy saně stojanu. Schéma rozmístění jednotlivých celků je znázorněno na obrázku 1. **Největší problém spočívá v nastavení vhodných parametrů, při kterých by kalený povrch odolával tlaku pohybující se hmoty v řádech několika tun – na jednu kalenou plochu i 10 t.** Největší rychlost při rychloposuvu dosahuje 10000 mm/min. Mezi pohybující se kluznou dvojicí je olejový film – tzv. ztrátový olej, který neustále protéká. **Další bod, který je zásadní v případě ovlivnění výsledné struktury, spočívá ve zvolení vhodného materiálu.** Jako výchozí materiál byla použita litina GJL 250 (litina s lupínkovým grafitem), která se ve firmě používá více než 50 let. Oproti jiným litinám je poměrně levná a v porovnání se svařovanou konstrukcí je cenově výhodná, pokud se nejedná o kusovou výrobu.

Obr. 1: Příklad rozložení jednotlivých skupin na stroji WHN130 [15]

Ukázku laserového kalení kluzných ploch stroje nalezneme v příloze A.

Výhody laserového kalení v porovnání s kalenými ocelovými lištami:

- úspora času;
- snížení nákladů (odpadá lepení, frézování drážky pro lišty, výroba jednotlivých lišt);
- menší přídavek na broušení;
- snížení průběžné doby výroby.

Nevýhody laserového kalení v porovnání s kalenými ocelovými lištami:

- nehodí se pod valivá vedení;
- náchylnost na kvalitu materiálu;
- vnesení deformace (odlitek se musí propnout, obrobení do konkávního tvaru, kalením se srovná).

1.1 Grafitické litiny

Grafitické litiny jsou v současnosti velmi využívané konstrukční materiály, které se vyznačují především **dobrými útlumovými vlastnostmi**. Nejlepší útlumové vlastnosti vykazuje litina s lupínkovým grafitem. [9] Tato nepostradatelná vlastnost je vhodná především pro těžké obráběcí stroje, které garantují vysokou přesnost obrábění v 0,01 mm. Tvar grafitu ovlivňuje výslednou schopnost útlumu. Například lupínkový grafit tlumení zvětšuje, kdežto zrnitý působí na útlum mírněji. Výhodná je i **pořizovací cena** a **technologické vlastnosti litin** – zabíhavost, slévatelnost. Specifické vlastnosti jednotlivých litin, vhodných pro povrchové kalení, budou popsány dále.

1.1.1 Faktory ovlivňující vlastnosti a strukturu grafitických litin

Dle podmínek ovlivňující strukturu litiny – **chemické složení taveniny, rychlost ochlazování, zárodečný stav taveniny nebo způsobu tepelného zpracování atd.** vzniká eutektikum, které může být **cementitické – ledeburit** nebo **grafitické**. Grafit zbarvuje lomové plochy litiny šedě a cementit bíle. Z tohoto důvodu se dělí litiny na **grafitické** a **litiny ledeburitické**. Litina maková (přechodová) tvoří přechod mezi litinou bílou a grafitickou. [9, 14, 16]

Struktura grafitických litin je tvořena **základní kovovou maticí a grafitem**. Tyto litiny vznikají podle stabilní soustavy Fe-C za vzniku grafitu. Kdyby krystalizace probíhala rychleji podle metastabilní soustavy Fe-C, vnikl by ledeburit – bílá litina. [9, 11]

Pro výzkum této diplomové práce je důležité (viz dále), jakou bude mít litina matici. Nejvýhodnější z hlediska tepelného zpracování (kalení) je **perlitická matrice**. Pro její vytvoření je nezbytné, aby eutektoidní přeměna proběhla podle metastabilního diagramu a ne stabilního. K tomu dopomáhají výše zmíněné faktory, které ovlivňují strukturu a vlastnosti grafitických litin.

Vliv chemického složení

Chemické složení je nejdůležitější činitel, který má vliv na mechanické vlastnosti odlitků (mikrostrukturu).

Hlavními (primárními) prvky, jež se objevují u grafitických litin, jsou **C, Si, Mn, S, P** a prvky z očukujících a modifikačních přísad. [11]

C – uhlík

- podporuje grafitizaci;
- zlepšuje útlumové vlastnosti;
- kompenzuje smršťování.

Si – křemík

- podporuje grafitizaci (nejdůležitější grafitotvorná přísada);
- snižuje teplotu tání, zvyšuje tekutost;
- feritotvorný (čím je větší obsah, tím hrubší je grafit);
- snižuje pevnost (nejen zvyšováním stupně grafitizace, ale také feritizací základní hmoty);
- zvyšuje tvrdost (nad 3 %) – sníží se množství grafitu a zvýší obsah křemíku ve feritu (tzv. silikoferit – zvýšená tvrdost);
- snižuje tažnost a houževnatost.

Mn – mangan (vliv je celkem malý)

- zjemňuje strukturu;
- karbidotvorný prvek – stabilizuje cementit;
- zvyšuje pevnost (do cca 0,8 až 1,2 % Mn, při středním obsahu uhlíku 2,8 až 3,4 %);
- přebytek manganu zvyšuje tvrdost (odolnost proti otěru) a křehkost;
- důležitý pro odsíření litiny (bývá 0,4 až 0,8 %).

S – síra (nežádoucí prvek)

- s větším obsahem S se zhoršují mechanické vlastnosti – křehkost;
- zvětšuje smrštění odlitku, zmenšuje homogenitu odlitku;
- brzdí rozpad cementitu;
- nutný z hlediska nukleace (do 0,04 %);
- nepříznivý vliv síry lze kompenzovat zvýšením obsahu manganu.

P – fosfor

- zvyšuje křehkost;
- zhoršuje obrobitelnost a houževnatost;
- výrazně segreguje;
- tvoří fosfidické sít'oví (0,8 %);
- zlepšuje zabíhavost (do 1 %). [4, 9, 10, 11, 16]

Pozn.: přítomnost křemíku, ale i fosforu v litině posouvá eutektický bod (4,26 % C) doleva – eutektické složení má obsah nižší než 4,26 %. [9]

Z tohoto důvodu se při hodnocení litin musí brát v úvahu současný vliv těchto prvků a **sledovat tzv. ekvivalentní uhlík (uhlíkový ekvivalent) - C_E a stupeň eutektičnosti**. Uhlíkový ekvivalent a stupeň eutektičnosti je vypočítán v praktické části.

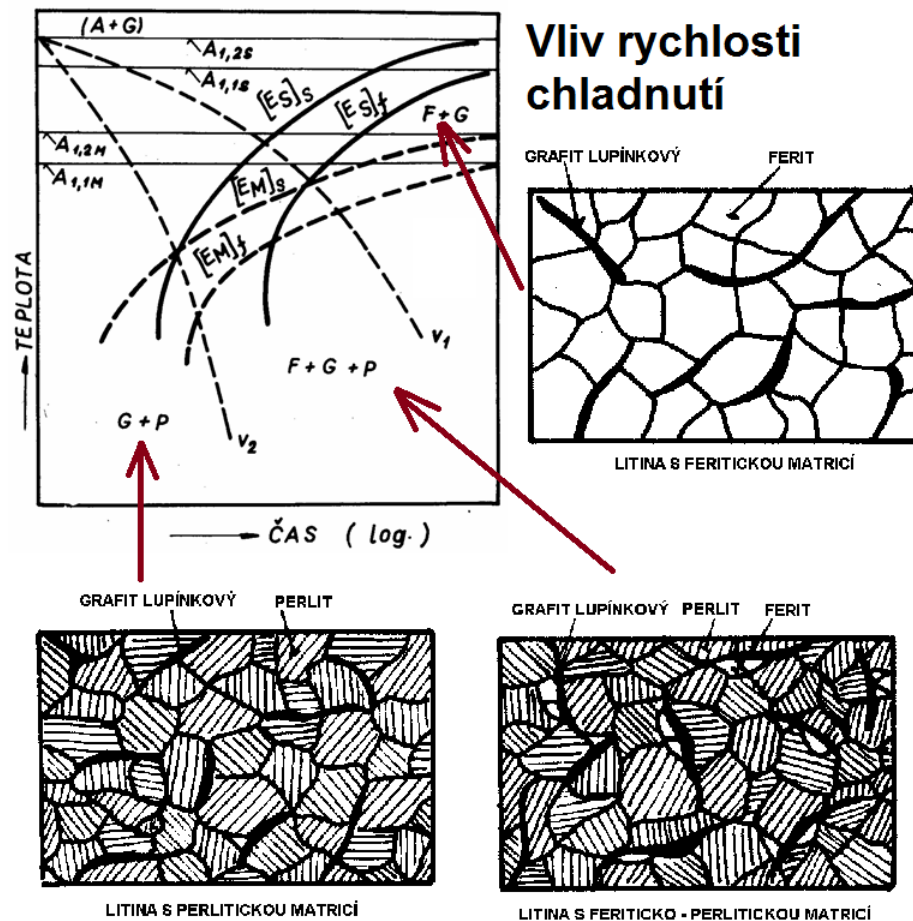
Vliv rychlosti chladnutí

Dříve než bude popsána eutektoidní přeměna austenitu (mechanismus ochlazování austenitu), je vhodné se zmínit o důležité součásti struktury litiny, a to je **základní kovová hmota – matrice**. Dle toho, za jakých podmínek proběhne transformace, může být matrice:

- **feritická;**
- **feriticko-perlitická (perliticko-feritická);**
- **perlitická.**

Za určitých podmínek např. tepelným zpracováním je i **martenzitická** či **bainitická**. [9, 11]

Při ochlazování litiny z eutektické teploty je přeměna austenitu (při eutektoidní teplotě) závislá na rychlosti ochlazování. Na obrázku 2 je pro jednoduchost zobrazen kinetický diagram eutektoidní transformace litin Fe-C-Si.

Obr. 2: Diagram eutektoidní transformace litin Fe-C-Si (upraveno) [14]

$A_{1,2S} - A_{1,1S}$ teplotní interval tvorby stabilního eutektoidu

$A_{1,2M} - A_{1,1M}$ teplotní interval tvorby metastabilního eutektoidu

$[E_S]_s, [E_S]_f$ začátek a konec vzniku stabilního eutektoidu – **feritu**

$[E_M]_s, [E_M]_f$ začátek a konec vzniku metastabilního eutektoidu – **perlitu**

Z diagramu vyplývá, že při vyšších rychlostech ochlazování (vyšší než v_2 protínající oblast $[E_M]_s$) se austenit přemění na metastabilní eutektoid – **perlit**. Výsledkem je litina s grafitem, jejíž **matrice je čistě perlitická**. Naopak pokud ochlazujeme pomalu (nižší rychlost než v_1 , které neprotínají oblast $[E_M]_s$), dochází k přeměně austenitu na stabilní eutektoid – **téměř čistý ferit**. Struktura litiny má **čistě feritickou matici**. Mezi rychlostmi v_2 a v_1 se austenit začíná na křivce $[E_S]_s$ přeměňovat na stabilní eutektoid – ferit a při poklesu teploty na křivku $[E_M]_s$ pokračuje tato přeměna austenitu tvorbou metastabilního eutektoidu – perlitu. Přeměna se ukončí na křivce $[E_M]_f$. Výsledkem je **perlit a ferit**. Litina má **feriticko-perlitickou matici**, ve které je uložen grafit.

Vliv tepelného zpracování

Pro dosažení vysokých mechanických hodnot je nutné tepelné zpracování, díky němuž dochází k transformaci perlitu a feritu na další strukturální složky jako **martenzit, bainit, austenit atd.** [11]

Např. povrchovým kalením diodovým laserem či nitridováním lze zajistit vysokou tvrdost a odolnost proti opotřebení.

Pro povrchové kalení litiny s lupínkovým grafitem má být výchozí struktura **perlitická s podílem feritu do 15 % bez ledeburitického cementitu, podíl ternárního fosfidického eutektika minimální a lupínky grafitu jemně rovnoměrně rozložené.** [10]

Základní předpoklad, který zajistí maximální tvrdost při povrchovém kalení diodovým laserem je právě **perlitická matrice s obsahem kolem 0,8 % uhlíku** – podobně jako při cementované vrstvě. Takto je dosažena **velmi vysoká tvrdost nad 65 HRC**. **V případě litiny s lupínkovým a kuličkovým grafitem se dosahuje hodnoty 800 HV - 900 HV (64 – 67 HRC).** [7, 26]

V případě nitridování se dosahuje tvrdosti až **900 HV**. K tomu jsou vhodné litiny s lupínkovým grafitem (2,5 až 2,8) % C, (1 až 2,5) % Si, (0,3 až 0,7) % Mn, (1,2 až 1,5) % Cr, (0,8 až 1,2) % Al, (0,2 až 0,4) % Mo. Podmínkou je malé množství jemně vyloučeného grafitu, což zajistí malý obsah C + Si, avšak grafitizační vliv uhlíku je vyvážen stabilizačním účinkem chromu. [9]

1.1.2 Strukturní složky grafitických litin

Grafitické litiny mají strukturu velmi různorodou. Vlastnosti těchto litin ovlivňuje: **tvár, velikost, množství a rozložení grafitu, ale i základní kovová hmota**. Je nutné strukturu litiny posuzovat komplexně. Zhodnocení strukturních součástí popisuje norma ČSN 42 0461. [9, 11]

Grafit – elementární uhlík krystalující v hexagonální soustavě; je výsledkem eutektické přeměny v podmínkách stabilní rovnováhy. Zůstává ve struktuře litiny bez ohledu na to, zda její další přeměny probíhají dle metastabilní či stabilní rovnováhy. Tvar a rozložení grafitu ovlivňuje celistvost základní kovové hmoty a **má zásadní vliv na mechanické vlastnosti**. Zvětšuje nosný průřez odlitků a tím **snižuje mechanické vlastnosti součástí, působí vrubovým účinkem** a tím dochází k nerovnoměrnému rozložení napjatosti v celém průřezu odlitku. Grafit vykazuje v porovnání s kovovou maticí litiny **téměř zanedbatelnou pevnost**. [9, 11]

Důležitá je morfologie grafitu – jeho tvar. Za obvyklých podmínek krystalizace dochází k vyloučení grafitu ve formě lupínků. Avšak **po přidání určitého množství tzv. modifikátoru do taveniny způsobí vyloučení jiného tvaru grafitu než lupínkového** a tak může vzniknout celá řada morfologických (tvarových) variant, které vytvářejí plynulý přechod od lupínkového grafitu až po grafit zrnitý (globulární resp. kuličkový). [9, 11]

V litině se objevují i další strukturní součásti: **ferit, perlit, cementit, steadit** či nerovnovážné strukturní složky: **martenzit, bainit, transformovaný ledeburit** nebo některé **vměstky**. [9, 11, 14]

Ferit – tuhý roztok uhlíku a křemíku v železe α ; ve struktuře **snižuje tvrdost, odolnost vůči opotřebení, pevnost v tahu**, ale zároveň **zvyšuje vrubovou houževnatost**. Je **měkký, tvárný a dobře obrobitelný**. [9, 16]

Perlit – eutektoid vzniklý rozpadem austenitu podle metastabilního systému; u litin se vyskytuje v lamelárním stavu. **Mechanické vlastnosti** (tvrdost, mez pevnosti v tahu) **se zvyšují s větším množstvím perlitu, avšak na úkor tvárnosti a obrobitelnosti litiny**. **S vyšším obsahem perlitu roste i odolnost proti opotřebení a zvyšuje se tvrdost litiny**.

[9, 10, 14] Z výše uvedeného vyplývá, že perlitická matrice litiny je velmi žádoucí a poskytuje ty nejlepší předpoklady, aby výsledná struktura po tepelném zpracování (povrchové kalení či nitridování litiny) byla co nejtvrději a měla vysokou odolnost proti opotřebení.

Cementit – jeho vznik je zapříčiněn rozpadem ledeburitu (fázová směs složená z austenitu a cementitu). V litině je nežádoucí, protože **se vyznačuje tvrdostí a křehkostí, horší obrobitelností a téměř žádnou tvárností.** [9]

Steadit – ternární fosfidické eutektikum, směs karbidu železa a fosfidu železa – je další **velmi tvrdá strukturní součást litiny**, která má tvar „pavučinek“. Toto nepříznivé ternární fosfidické eutektikum vzniká při vyšším obsahu fosforu (cca 0,3 %). Vyskytuje se po hranicích eutektickým buněk, kde dochází vlivem odměšení k nahromadění karbidotvorných prvků a fosforu. Teplota tání steaditu je nízká, okolo 950 °C. [9] **Zvyšuje tvrdost, odolnost pro opotřebení, křehkost, zlepšuje zabíhavost a zhoršuje obrobitelnost.** [10, 14, 16]

Martenzit – je definován jako nerovnovážený přesycený tuhý roztok uhlíku v železe α . Vzniká při rychlém odvodu tepla např. olejem, vodou či u povrchového kalení laserem tzv. samoochlazovacím efektem materiálu z teplot stabilní existence austenitu do oblasti teplot, kde je potlačena difúze intersticiálních a substitučních atomů bezdifúzní přeměnou austenitu (střihovou přeměnou). Produktem této přeměny může být dvojčatový martenzit – desková morfologie či dislokační martenzit – jehlicové morfologie s jemně nebo hrubě vyloučenými martenzitickými jehlicemi. [11] **Vyznačuje se vysokou tvrdostí, ale pevnost je nižší.**

Bainit – nelamelární feriticko-karbidická směs; vzniká při teplotách cca 550 °C až po Ms. Během této bainitické přeměny dochází ke změně plošně středěné mřížky železa γ v prostorově středěnou mřížku α (změna v rozložení uhlíku a vznik karbidické fáze). [11] Rychlost této přeměny je nižší než při martenzitické transformaci. Struktura této nelamelární feriticko-karbidické směsi se výrazně mění s teplotou přeměny i chemickým složením austenitu. Vzniká tzv. horní nebo dolní bainit. Horní bainit nad teplotou 350 °C a dolní bainit v oblasti 350 °C až Ms. U dolního bainitu se vlastnosti spíše blíží martenzitu

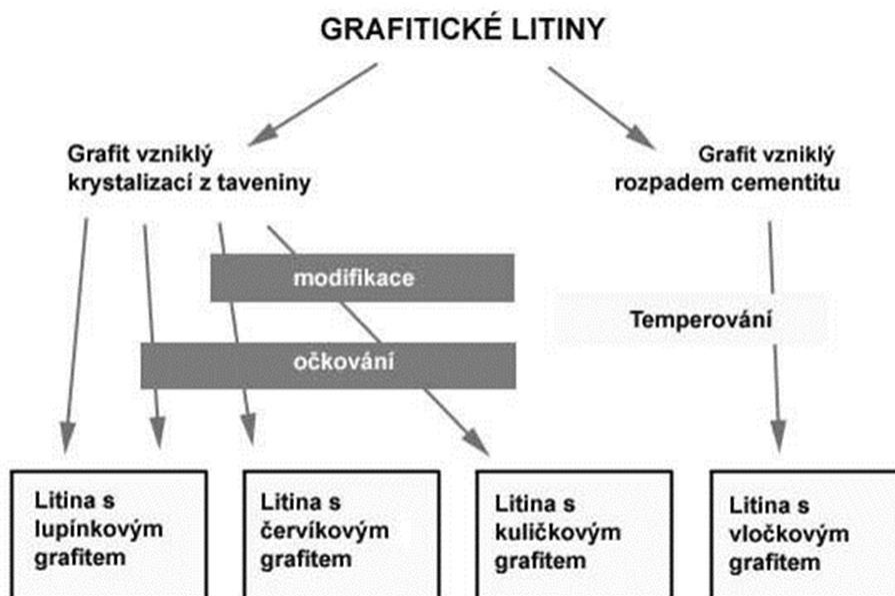
(je jemnější než horní bainit). **Vysoká pevnost a tvrdost. Tvrdost bainitu je nižší než u martenzitu, ale vyšší než u perlitu.**

Transformovaný ledeburit (transformované eutektikum vzniklé v metastabilní soustavě Fe-Fe₃C) – zákalka, vzniká v místech s rychlým odvodem tepla [14]

Vměstky – vyskytují se v podobě sirníků (FeS či MnS), přebytek síry stabilizuje cementit [11, 14]

1.1.3 Přehled jednotlivých druhů grafitických litin

Na obrázku 3 je zobrazeno základní rozdělení grafitických litin.

Obr. 3: Rozdělení grafitických litin [14]

Litina s lupínkovým grafitem

Litina s lupínkovým grafitem (LLG), dříve označovaná jako **šedá litina**, je „slitina železa s uhlíkem, křemíkem a dalšími doprovodnými prvky, v níž množství uhlíku přesahuje

maximální hodnotu rozpustnosti v austenitu (2,14% – bez vlivu jiných prvků), přičemž převážná část uhlíku je vyloučena jako lupínkový grafit.“ [30 s. 1]

LLG je celosvětově nejrozšířenější slitina železa. Jedná se o cenově výhodný konstrukční materiál, který vyniká velmi dobrými technologickými vlastnosti. Odlitky se nejčastěji používají ke stavbě strojů [9, 11]

Mezi hlavní přednosti patří **pořizovací cena, vysoká pevnost v tlaku, útlum rázů či chvění**. Její nevýhodou je takřka **nulová tažnost**, která je nepříznivě ovlivněná přítomností grafitových lamel. Podíl a velikost grafitu se zvětšují s rostoucím uhlíkovým ekvivalentem. Nejnepříznivější účinek na mechanické vlastnosti má grafit ve tvaru lupínků (v porovnání se všemi tvary grafitů). Avšak grafit (částice působí jako vnitřní vruby) uděluje litině i některé cenné vlastnosti jako např. **malá citlivost k vnějším vrubům blížící se nule, vysoká dynamická houževnatost** (snižuje špičková napětí) a **velmi dobrá pevnost v tlaku, která je 3krát až 4krát větší než pevnost v tahu**. Při dynamickém namáhání je srovnatelným materiálem s ocelí. Volný cementit není v litině žádoucí, zvyšuje křehkost, tvrdost a snižuje obrobitelnost. [4, 9, 11]

Struktura základní hmoty tepelně nezpracované litiny s lupínkovým grafitem může být **perlitická, feritická či feriticko-perlitická**.

Aby byla dosažena velká povrchová tvrdost litin po tepelném zpracování, budou dále uvedeny jen takové matrice, které se hodí pro tepelné zpracování – především kalení.

Perlitická matrice vzniká, jestliže je obsah grafitizačních přísad v dokonalém souladu s rychlostí chladnutí. Litina vykazuje vyšší mechanické vlastnosti (v porovnání s feritickou maticí), zejména pevnost a tvrdost (klesá hrubost a množství grafitu, případně se zjemňuje perlit). **Tvrdost perlitické matrice tepelně nezpracované litiny dosahuje cca 220 HB (feritická matrice cca 120 HB)**. Litina s perlitickou maticí se řadí mezi hodnotné konstrukční materiály. Většina odlitků se vyrábí z perlitické litiny s lupínkovým grafitem o podeutektickém složení. Litiny nadeutektického nebo eutektického složení se používají minimálně – vyznačují se především dobrými kluznými vlastnosti, ty podporují především dlouhé lupínky grafitu. **Nejpříznivější mechanické vlastnosti vykazuje litina s jemně a rovnoměrně vyloučeným lupínkovým grafitem typu A s jemnou perlitickou**

strukturou. Čím je eutektické (licí) zrn jemnější, tím jsou lepší mechanické vlastnosti – především pevnost. Eutektické zrn má také vliv na velikosti vyloučenin grafitu a na průběh krystalizace – na těchto činitelích závisí pevnost litiny. [4, 11]

Obr. 4: Perlitická litina s lupínkovým grafitem (200x) [11]

Modul pružnosti litiny se pohybuje **od 60 do 160 [GPa]**. Pro zlepšení mechanických vlastností litiny se **doporučuje litinu očkovat** – získá se tím větší množství menších lupínků grafitu. [9, 10]

Litina s kuličkovým grafitem

Litina s kuličkovým grafitem (LKG), dříve označovaná jako **tvárná litina**, je „slitina železa s uhlíkem, křemíkem a dalšími doprovodnými prvky, v níž množství uhlíku přesahuje maximální hodnotu rozpustnosti v austenitu (2,14% – bez vlivu jiných prvků), přičemž převážná část uhlíku je vyloučena jako zrnitý grafit.“ [30 s. 1]

Tvárná litina se svojí povahou blíží uhlíkové oceli, v jejíž struktuře je volně vyloučen grafit ve formě globulí (kuliček – zrn). U šedé litiny s lupínkovým grafitem se mechanické vlastnosti řídí nejen tvarem, rozložením a množstvím grafitu, ale i stavem základní matrice. Vlastnosti tvárné litiny **lze měnit pouze změnou základní matrice**. Vliv velikosti a počtu grafitových zrn ve struktuře má na vlastnosti tvárné litiny relativně malý vliv. [13]

Litina s kuličkovým grafitem má **většinu mechanických vlastností lepších** než litina s lupínkovým grafitem, ale **zároveň ztrácí některé cenné vlastnosti**, jako je malá citlivost k vnějším vrubům, schopnost útlumu, dynamická houževnatost a podobně. [13]

Mezi hlavní přednosti, v porovnání s LLG s perlitickou maticí, patří **vyšší pevnost, modul pružnosti a tvrdost, nepatrně vyšší tažnost (2 %)**. Jedná se o **nejkvalitnější litinu** [14]

Aby mohlo dojít k vyloučení grafitu v litině ve tvaru kuliček, používají se modifikátory na bázi Ni-Mg, Al-Mg, Cu-Mg. Po modifikaci následuje očkování ferossiliciem, který slouží k eliminaci stabilizačního účinku hořčíku. [9]

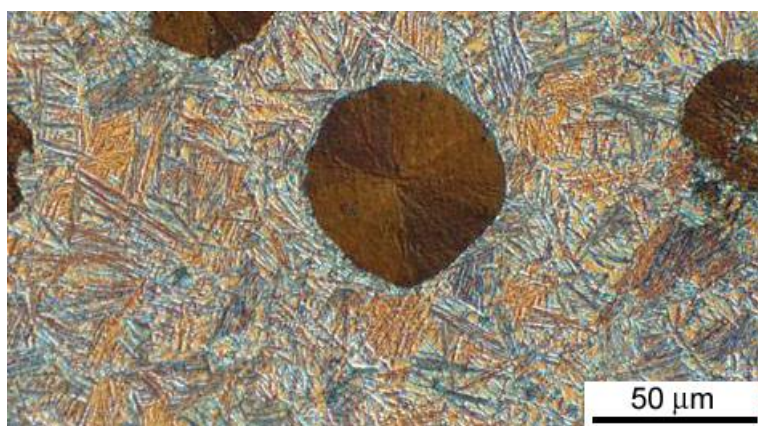
Struktura základní hmoty tepelně nezpracované litiny s kuličkovým grafitem může být **perlitická, feritická, feriticko-perlitická či perliticko-feritická**. [13]

Všeobecně čistě perlitická matrice se nedá bez přísady některých prvků v širším rozsahu tlouštěk stěn odlitku získat. Dochází-li ke zvyšování obsahu manganu a zároveň snižuje-li se obsah křemíku pro získání čistě perlitické struktury, je vysoká pravděpodobnost, že se v slabších stěnách odlitků současně vyloučí karbidy – cementit. Úplně perlitickou maticí bez volných karbidů lze získat přísadou prvků, jako jsou **měď a cín**. Tyto prvky brzdí přímou i nepřímou feritizací. Tvrdost perlitické matrice dosahuje až **280 HB**. Pevnost v tahu až **600 MPa**. Modul pružnosti litiny se pohybuje **od 160 do 180 [GPa]** [9, 13]

Obr. 5: Perlitická litina s kuličkovým grafitem (200x) [14]

Zvýšení mechanických vlastností LKG lze docílit speciálními technologiemi tepelného zpracování. Jedná se o izotermicky kalenou tvárnou litinu na bainitickou strukturu - **ADI způsob** nebo izotermicky kalenou karbidickou tvárnou litinu – **CADI způsob**. ADI se vyznačuje vysokou flexibilitou svých vlastností, vysokým poměrem mechanických vlastností ke své hmotnosti, dobrou obrobitelností a odolností proti opotřebení, vysokou pevností při zachování dobré houževnatosti a velmi dobrými únavovými vlastnostmi. Jeho způsob výroby je shodný s výrobou normální tvárné litiny. Své vlastnosti pak získává izotermickým tepelným zpracováním. [13]

Obr. 6: Izotermicky kalená tvárná litina na bainitickou strukturu (ADI způsob)

CADI – zde je vyvolána karbidická struktura např. legováním. Dosahuje vynikající odolnost proti opotřebení při dobré houževnatosti litiny. [13]

1.2 Povrchové kalení litin

Povrchové kalení litiny **není jednoduchým procesem** kvůli heterogenitě a hrubozrnnosti litého materiálu **především u hmotných odlitků**. Důležitá je volba teploty kalení, protože má výrazný vliv na strukturu a vlastnosti. Podmínkou kalitelnosti litiny je obsah uhlíku, který musí být minimálně 0,22 %. [7, 23]

Před samotným povrchovým kalením je nezbytné, aby litina měla perlitickou matici, která zajistí maximální vytvrzení.

Při povrchovém kalení je velmi rychle ohřáta povrchová vrstva na austenitizační teplotu. Následuje velmi krátká výdrž na teplotě a ihned prudké ochlazení (voda, olej, tepelná vodivost materiálu atd.). Teplota ohřevu je vyšší než u klasického kalení. Vše také záleží na způsobu ohřevu. Podle způsobu ohřevu dochází k zakalení povrchu dílce do určité hloubky. Hlavním účelem je získání **vyšší otěruvzdornosti a tvrdosti zakaleného povrchu při zachování původních vlastností jádra** – v případě litiny útlum rázů či chvění od obrábění, vysoká odolnost v tlaku atd.

Vysoká otěruvzdornost a povrchová tvrdost jsou důležité vlastnosti při vzájemném pohybu dvou součástí (např. kluzný pohyb). Zásadní vliv má právě povrch materiálu.[3]

Při tepelném zpracování se zvyšují teploty fázových přeměn. Ve většině případů neproběhne ani homogenizace austenitu – nedochází k rozpadu všech karbidů. Dále je třeba se zmínit o vlivu různých struktur povrchu a jádra. V povrchově zakalené vrstvě vzniká vždy **vnitřní tlakové napětí**, které může dosahovat 50 až 60 MPa. Toto napětí zapříčiňuje martenzit, protože má větší objem než ferit. Důsledkem je značný vzrůst únavové pevnosti, který brání vzniku trhlin při tahovém namáhání povrchu. **Avšak v litině může napětí lehce vyvolat vznik povrchových trhlin – malá pevnost grafitu.** [2] **To ale neplatí u kalení litin laserem, kde náchylnost ke vzniku těchto povrchových trhlin je prakticky nulová.**

Nárůst zbytkového austenitu dokáže zmenšit výslednou tvrdost zakalené litiny. Oproti tomu ale dochází k rozpouštění měkkých lupínků či grafitických globulí a jejich přeměnu na martenzit nebo ledeburit, část uhlíku obohacuje nejbližší okolí a tím stabilizuje

právě austenit. [7] **Vzniká kompozitní materiál s neobyčejnými vlastnostmi:** velmi tvrdý díky martenzitické struktuře, přitom s dobrými kluznými vlastnostmi přítomného grafitu, podporovaný perlitickou strukturou v přechodové vrstvě a houževnatý díky podílu zbytkového austenitu. Litina je materiál cenově výhodný – bez drahých legur a je zpracovaný **relativně levným povrchovým kalením.**

Hloubka povrchového kalení se určuje **metalograficky** či **z průběhu měření mikrotvrdosti.**

Existuje více druhů povrchového kalení, a to podle způsobu ohřevu na austenitizační teplotu či druhu ochlazení – **indukční, plamenem, ponorné, elektrolytické, laserové, laserové legování povrchu, elektronovým paprskem, plazmou a další.**

V této kapitole byl kladen důraz na povrchové kalení indukcí a na relativně moderní metody povrchového kalení energetickými svazky – laserové a elektronovým paprskem.

1.2.1 Povrchové kalení litin diodovým laserem

Při laserovém kalení dochází k rychlému ohřevu, výdrži na teplotě a prudkému ochlazení vlivem tepelné vodivosti. Rychlým ohřevem se rozumí **více jak 1000 °C/s.** Teplota ohřevu je nastavitelná – většinou **mezi 900 až 1400 °C** a monitoruje se pomocí pyrometru nebo termokamery. Pyrometr či termokamera udržuje teplotu s přesností několika stupňů. Po dosažení kalící teploty, která je mnohem vyšší než u běžného tepelného zpracování, se začne laserový paprsek pohybovat a zároveň plynule zahřívá povrch ve směru posuvu. Tím dochází k austenitizaci (pomalejší než u ocelí). Jakmile se laserový paprsek pohybuje dále, okolní materiál velmi rychle odvede teplo. Díky rychlému ochlazení se nemůže mřížka kovu vrátit do své výchozí formy a **vzniká martenzit (ledeburit).** Tím dochází ke zvýšení tvrdosti povrchu při současném zachování houževnatosti jádra. Výsledkem je poměrně rovnoměrná zakalená vrstva i povrchová tvrdost, samozřejmě s ohledem na homogenitu struktury.

Kalení litin diodovým laserem se provádí prostřednictvím průmyslových robotů. Takto se dosáhne **vysoké přesnosti a spolehlivosti** operace. Daný proces je možno řídit **teplotou či výkonem a rychlostí pohybu paprsku laseru**.

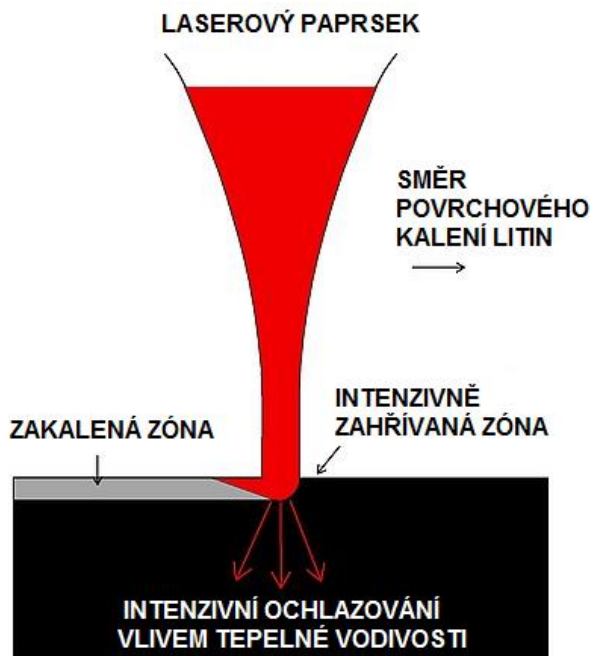
Výsledek povrchového kalení závisí **na teplotě či výkonu, rychlosti pohybu paprsku laseru či jiných faktorů – typu litiny, tepelné vodivosti litiny, velikost ozářené plochy laserem, hmoty odlitku, podílu uhlíku v základní matrici atd. a nelze se řídit běžnými diagramy pro tepelné zpracování**.

Množství a forma výskytu grafitu se významně uplatní na tepelné vodivosti materiálu, což má pro průběh tepelného zpracování diodovým laserem velký význam. Různé typy litin mají jiné součinitele tepelné vodivosti a při užití totožných parametrů tepelného zpracování laserem je dosaženo rozdílné hloubky vytvrzení. [18]

Při velmi rychlých ohřevech se uplatní pouze uhlík obsažený v základní matrici. Grafít zůstane v zakalené struktuře zachován. Tím vykazuje spolu se základní martenzitickou strukturou **velmi příznivé tribologické vlastnosti**. [18]

Kalením litin lze dosáhnout zpravidla hloubky **do 2mm**. Čím větší má být hloubka při kalení diodovým laserem, tím větší musí být okolní objem, který dokáže rychle odvést teplo. Ke kalení se používá skenerové optiky. Pohybuje se laserovým paprskem s kruhovým ohniskem velmi rychle zleva doprava. Na litině takto vznikne linie s téměř rovnoměrným výkonem. Takto lze vytvořit pruhy kalení až o **šířce 60 mm**. [22]

Na obrázku 7 je zobrazen princip povrchového kalení litiny laserem.

Obr. 7: Princip povrchového kalení diodovým laserem - upraveno[21]

Nejtvrdší povrchy se dosahují **u litin s lupínkovým a kuličkovým grafitem s perlitickou matricí**. V jednotkách HRC jsou laserem dosahovány tvrdosti mezi 60 a 66 HRC. Pokud proběhne přetavení povrchu litiny, dojde k rozpuštění grafitu, v podstatě cementace podpovrchové vrstvy za vzniku ledeburitu a martenzitu. Což se nazývá bílá ledeburitická litina. Zde **tvrdost dosahuje hranice 70 HRC**. Vysoká rychlost ohřevu v řádech 1000 °C/s omezuje hrubnutí zrna a zpevňujících precipitátů - velikost martenzitických struktur je velmi nízká. **Kalení indukcí či plamenem lze ve všech případech úspěšně nahradit laserovým kalením. Mezi jedinou výjimku patří prokalení litin do větších hloubek než 2mm.** [8]

Společnost Mapex intenzivně pracuje na unikátním hybridním pracovišti kombinující laserový paprsek s indukčním ohřevem, kde by bylo možné dosahovat prokalení **až 6mm**. Tento požadavek vznikl na základě dosažení vysoké odolnosti vůči otěru společně s přenášením velkého měrného zatížení.

Povrchové kalení laserem si zachovává důležitost především **svojí jednoduchostí a cenou**. Laserové kalení litin také úspěšně nahrazuje nitridaci a cementaci a tím snižuje vzniklé náklady. [7, 21]

Výhody laserového kalení litin:

- jednoduchost technologické operace;
- snadná automatizace procesu;
- on-line řízení procesní teploty;
- ekologičnost procesu;
- energetická účinnost;
- není třeba kalící médium;
- lokální povrchové kalení v přesně požadovaných místech při zachování;
- nedochází k „vypálení grafitu“ a povrch si zachovává své kluzné vlastnosti;
- přídavky na opracování jsou minimální, někdy nejsou potřeba;
- menší náchylnost ke vzniku povrchových trhlin;
- nízké teplotní deformace;
- vysoká procesní rychlost a efektivita;
- kalení na velmi těžko přístupných místech;
- nízká oxidace povrchu. [7, 23]

Nevýhody laserového kalení litin:

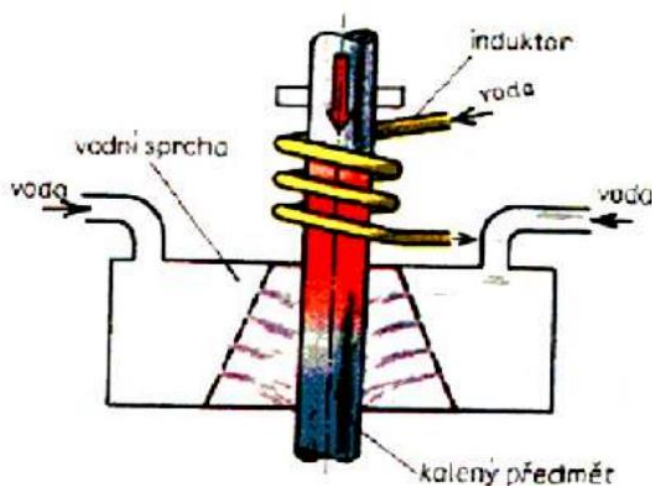
- vysoké investiční náklady;
- nemožnost vyšší hloubky prokalení než 2 mm;
- kvůli špatné tepelné vodivosti probíhá austenitizace pomalu (v porovnání s ocelí). [7]

1.2.2 Povrchové kalení litin indukci

Princip indukčního ohřevu spočívá v použití indukovaných proudů střední a vysoké frekvence (pomocí induktoru). Vlivem elektromagnetické indukce vznikají v povrchové vrstvě vířivé proudy o stejné frekvenci a tím se povrch zahřívá. Dochází k velmi rychlému ohřevu povrchu, po kterém následuje prudké ochlazení v lázni či vodní sprchou. [2, 5] Zde je třeba poznamenat, že **oproti kalení laserem je indukční ohřev pomalejší** – u vysokofrekvenčního ohřevu trvá i několik vteřin a tím může dojít k rozpuštění grafitu v povrchově zakalené vrstvě.

Energie magnetického pole se především soustřeďuje ve feromagnetickém materiálu. **Cementit, martenzit a ferit** jsou feromagnetické do teploty Curiova bodu (ferit 760 °C). Nad Curiovým bodem se silně zpomalí ohřev, jelikož se energie pole začne rozptylovat do okolí. Prudce se zvýší hloubka průniku do litiny. **Austenit a grafit** nejsou feromagnetické. Ohřívají se mnohem pomaleji, ale do mnohem větší hloubky. **Ohřev litiny je pomalejší než u oceli.** [2]

Indukcí lze ohřívát libovolně elektricky vodivý materiál – kov (např. litina). Mezera mezi induktorem a kaleným předmětem musí být vždy stejná. Jako zdrojů střídavého proudu se používá středofrekvenčních generátorů do 15000 Hz nebo elektronkových generátorů k hodnotám 500 kHz. **Tloušťka zakalené vrstvy závisí na použité frekvenci.** Nejmenší tloušťka u velmi vysoké frekvence dosahuje **1mm.** Při použití nižších frekvencí až **10 mm.** [2, 5]

Obr. 8: Princip povrchového kalení indukcí [2]

Ohřev:

- jednorázový;
- postupný.

Ochlazení:

- sprchové;

- ponořením.

Výhody indukčního kalení litin:

- vhodné pro velké série;
- možnost automatizace;
- velmi dobře regulovatelné;
- malé okujení vlivem rychlého ohřevu – zpravidla nevyžaduje další úpravy;
- vysoká procesní rychlost a efektivita;
- existence přenosných zařízení na indukční kalení.

Nevýhody indukčního kalení litin:

- vysoké investiční náklady;
- dochází k „vypalování grafitu“ v porovnání s laserem;
- náchylnost ke vzniku povrchových trhlin;
- u vodní sprchy či lázně dochází k největšímu možnému pnutí, po kterém musí následovat popuštění;
- rovnoměrnost pohybu a konstantní vzdálenost induktoru od povrchu;
- konstrukce induktoru podle tvaru součástky. [2, 5, 8]

1.2.3 Povrchové kalení litin elektronovým paprskem

Technologie povrchového kalení elektronovým paprskem využívá stejně jako u laserového kalení rychlého ohřátí povrchu – 10^3 až 10^4 K·s⁻¹, výdrži na teplotě – od desetin až po jednotky sekund a prudkého ochlazení vlivem tepelné vodivosti materiálu. Tím dochází k samozakalení a vzniku martenzitické struktury s minimální velikostí tepelně ovlivněné oblasti. Prohřátí základního materiálu je **do 2 mm**. [19] Důležité je, aby materiál byl dostatečně tepelně vodivý.

Množství odvedeného tepla z tepelně ovlivňované zóny má přímý dopad na tloušťku zakalené vrstvy a závisí na celkovém objemu součástí. V případě nedostatečně rychlého odvodu energie dochází k prohřívání součásti, což má za následek snížení

teplotního gradientu mezi povrchem zakalené vrstvy a jádrem - původní strukturou litiny. Rychlost ochlazování poté nedosahuje potřebné kritické hodnoty pro vznik martenzitu (ledeburitu). [19]

Tloušťka zakaleného povrchu je také závislá na úhlu dopadu paprsku na povrch součásti. Například při úhlu dopadu 60° činí energetické ztráty v ovlivňované zóně bez dalších opatření přibližně 50 %. **Množství ztrátového tepla lze částečně korigovat naklápěním součásti či úpravou ozařovaného pole.** [19] Uplatnění povrchového kalení elektronovým paprskem je např. u kluzných ploch obráběcích strojů.

Obr. 9: Princip povrchového kalení elektronovým paprskem [1]

Výhody a nevýhody povrchového kalení litin elektronovým paprskem jsou podobné jako u laserového kalení. Avšak **proces kalení pomocí elektronového paprsku musí probíhat ve vakuové komoře – což je hlavní nevýhoda.**

1.3 Měření povrchové tvrdosti litiny

Pro měření povrchové tvrdosti hrubozrnných materiálů – především grafitických litin se výhradně používá zkouška tvrdosti podle Brinella. **Avšak pro měření povrchově zakalené vrstvy litiny GJL 250 do maximální hloubky 2 mm není výběr metody zcela jednoznačný.** V jednotlivých podkapitolách bude rozebrána zkouška tvrdosti podle Brinella a ultrazvuková zkouška tvrdosti (UCI).

1.3.1 Zkouška tvrdosti podle Brinella

Tato metoda se používá pro měkké a heterogenní materiály **především pro grafitické litiny, ale také pro neželezné kovy.**

Na začátku této podkapitoly je důležité zmínit se o značení tvrdosti. Tvrdost podle Brinella se označuje písmeny **HBS**, kde se jako vnikací těleso používá ocelová kulička nebo **HBW** při použití kuličky z tvrdokovu. **Avšak přednost mají tvrdosti zjištěné pomocí kuličky z tvrdokovu, která se proti ocelové kuličce méně deformuje.** To je zapříčiněno značně vyšším modulem pružnosti tvrdokovu. [27]

Platná norma **ČSN EN ISO 6506-1 - Kovové materiály. Zkouška tvrdosti podle Brinella - Část 1: Zkušební metoda** uvádí pouze použití vnikacího tělesa s kuličkou z tvrdokovu (HBW). V normě je psáno, že se nemá zaměňovat s dřívějším značením HB nebo HBS. **Proto níže uvedené údaje byly přednostně brány dle této normy.**

Dále je třeba zmínit skutečnost, že použití ocelové kuličky je pro materiály s tvrdostí **nepřesahující 450 HBS**. Kulička z tvrdokovu se používá pro materiály **s tvrdostí do 650 HBW**. Hodnoty tvrdosti získané použitím kuličky z tvrdokovu a ocelové kuličky se podstatně liší při tvrdostech **nad 350 HBW (HBS)**. [6]

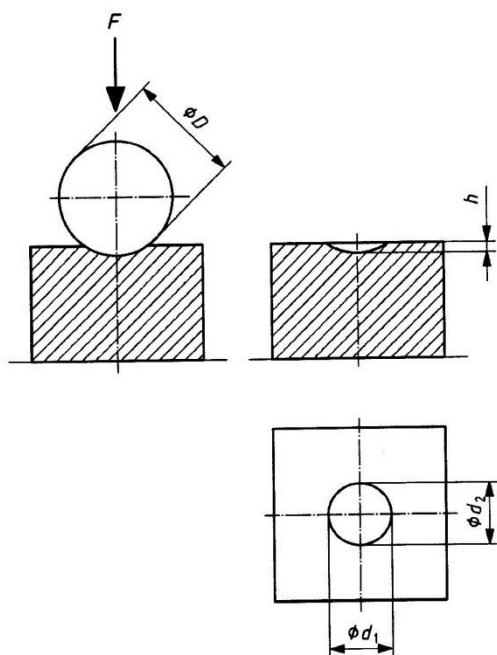
Princip metody

Vnikací těleso – kulička z tvrdokovu se o průměru D zatlačuje do povrchu zkušebního tělesa. Po odlehčení zkušebního zatížení je změřen průměr vtisku d , který zůstane na povrchu. [34]

Předpokládá se, že vtisk má stálý tvar koule. Plocha jeho povrchu je vypočítána ze středního průměru vtisku a průměru kuličky. [34]

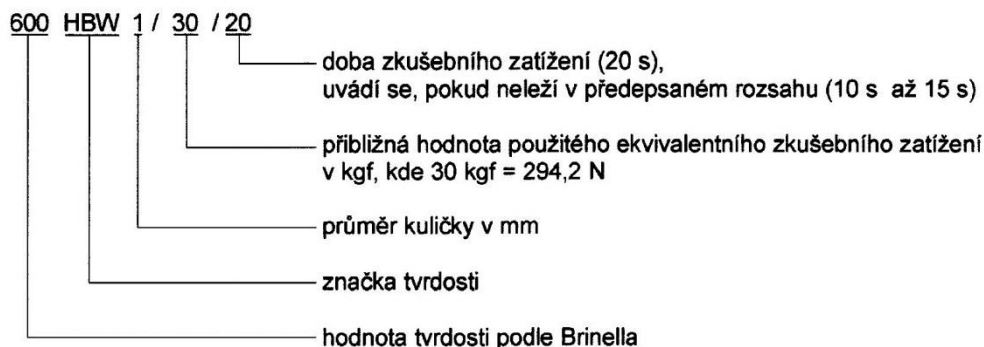
Tab. 1: Značky a zkrácené termíny [34]

Značka/Zkrácený termín	Význam	Jednotka
D	Průměr kuličky	mm
F	Zkušební zatížení	N
d	Střední průměr vtisku $d = \frac{d_1 + d_2}{2}$	mm
d_1, d_2	Průměry vtisku měřené ve dvou navzájem kolmých směrech	mm
h	Hloubka vtisku $h = \frac{D}{2} \left(1 - \sqrt{1 - d^2/D^2} \right)$	mm
HBW	Tvrdost podle Brinella = Konstanta $\times \frac{\text{Zkušební zatížení}}{\text{Plocha povrchu vtisku}}$ $\text{HBW} = 0,102 \times \frac{2F}{\pi D^2 \left(1 - \sqrt{1 - d^2/D^2} \right)}$	
$0,102 \times F/D^2$	poměr zatížení k průměru	N/mm ²
POZNÁMKA Konstanta = $0,102 \approx \frac{1}{9,806\,65}$, kde 9,806 65 je převodní faktor z kgf na N.		

Obr. 10: Princip zkoušky [34]

Příklad značení tvrdosti podle Brinella (HBW) je na obrázku 11.

POZNÁMKA V dřívějších normách byla tvrdost podle Brinella v případech, kdy se používala ocelová kulička, udávána jako HB nebo HBS.

Obr. 11: Příklad značení tvrdosti podle Brinella (HBW) [34]

Postup měření tvrdosti

1. Zkouška se obvykle provádí při teplotě v mezích 10 až 35 °C, za řízených podmínek při teplotě 23 ± 5 °C.
2. Při zkoušce musí být použito zkušební zatížení odpovídající zkoušenému materiálu a velikosti kuličky.
3. Volba zkušebního zatížení musí být taková, aby se průměr vtisku **nacházel mezi hodnotami 0,24D a 0,6D**.
4. Z důvodu obsazení co největší reprezentativní plochy zkušebního tělesa se musí zvolit co největší průměr zkušební kuličky. **Přednostně se používá kulička o průměru 10 mm, avšak s ohledem na tloušťku zkušebního tělesa.**
5. Zkušební těleso musí být při zkoušce položeno na tuhou podložku. Kontaktní plochy musí být čisté a bez cizích tělísek (olej, nečistoty atd.).
6. Vnikací těleso se zatlačuje do zkoušeného povrchu vzorku zatížením směřujícím kolmo k jeho povrchu, bez otřesů, chvění či silových překmitů. Doba od začátku zatěžování po dosažení úplného zatížení nesmí být kratší než 2 s, avšak nesmí převýšit 8 s. Doba působení zkušební síly je 10 s až 15 s. U některých materiálů mohou být použity delší časy, ty však musí být dodržovány s přesností ± 2 s.

7. Zkušební stroj musí být zabezpečen před otřesy či vibracemi, které by ovlivnily výsledek zkoušek.
8. Nejmenší vzdálenost mezi středy dvou sousedních vtisků **má být minimálně trojnásobek středního průměru vtisku** a vzdálenost středu každého vtisku od okraje zkoušeného materiálu **minimálně 2,5násobek středního průměru vtisku**.
9. Průměr každého vtisku je měřen ve dvou navzájem kolmých směrech. K výpočtu tvrdosti je brán aritmetický průměr dvou údajů.
10. **Pro určení tvrdosti dle Brinella se u zkoušek na rovných plochách musí použít výpočetní tabulky z normy ISO 6506-4.** [6, 34]

Norma ČSN EN ISO 6506-1 dále udává, že **tloušťka zkušebního tělesa musí dosahovat nejméně osminásobku hloubky vtisku**. Dále je psáno, že jmenovitý průměr kuličky záleží na zkoušeném materiálu. U litiny musí být minimálně **2,5 mm, 5 mm nebo 10 mm**. [34]

Tab. 2: Minimální tloušťka zkušebního tělesa ve vztahu k střednímu průměru vtisku - upraveno[34]

Rozměry v milimetrech

Střední průměr vtisku d	Minimální tloušťka zkušebního tělesa			
	$D = 1$	$D = 2,5$	$D = 5$	$D = 10$
0,2	0,08			
0,3	0,18			
0,4	0,33			
0,5	0,54			
0,6	0,80	0,29		
0,7		0,40		
0,8		0,53		
0,9		0,67		
1,0		0,83		
1,1		1,02		
1,2		1,23	0,58	

JMENOVITÝ PRŮMĚR
KULIČKY PRO LITINU

Z tabulky 2 je zřejmé, že tato **metoda není vhodná pro zakalenou vrstvu litiny**. Neboť i při nejmenším průměru kuličky 2,5 mm (pro litinu) a předpokladu nejmenšího středního průměru vtisku (pro $D = 2,5$ mm) musí být minimální tloušťka zkušebního tělesa 0,29 mm. V tomto případě povrchově zakalená vrstva litiny diodovým laserem. Přitom nejmenší naměřená tloušťka zakalené vrstvy litiny diodovým laserem dosahuje v oblasti překryvu hodnoty 0,1 mm – viz praktická část. **Z tohoto důvodu by zřejmě u několika**

vzorků s překryvem došlo k proražení povrchově zakalené vrstvy a tím i k ovlivnění výsledné tvrdosti. Dále je třeba upozornit na skutečnost, že kulička z tvrdokovu je použitelná jen do 650 HBW. Přitom naměřená tvrdost povrchově zakalené litiny s lupínkovým grafitem průměrně dosahuje 800 HV. Je možné, že by se kulička z tvrdokovu deformovala o povrchově zakalenou litinu. Dále je třeba se zmínit, že touto metodou se nedají měřit přímo na místě odlitky dlouhé několik metrů – jako např. lože či stojan. **Proto tato metoda nebyla použita pro měření povrchově zakalené vrstvy litiny.**

1.3.2 Ultrazvuková zkouška tvrdosti – UCI

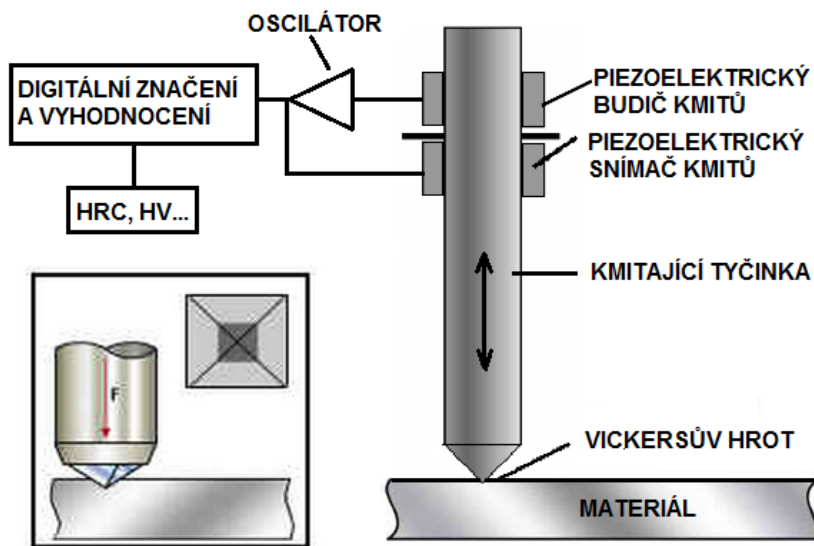
U klasických tvrdoměrů jako Brinell, Rockwell, Vickers se musí zkoušený vzorek donést k přístroji – ne vždy je to možné. Přenosné tvrdoměry byly navrženy tak, aby se daly použít přímo na pracovišti. [24] **Tato vlastnost je vhodná především u těžkých dlouhých odlitků, u kterých se povrchově kalí kluzné plochy kvůli otěruvzdornosti (tvrdosti).**

V této části byl kladen důraz na přenosný **ultrazvukový tvrdoměr Krautkramer Branson MIC 10** (použitý při měření), který pracuje na principu změny frekvence kmitající tyčinky s Vickersovým diamantovým hrotem. Změna frekvence nastane po vniknutí diamantu do testovaného materiálu. Ta je vyhodnocena a elektronicky převedena dle konverzní tabulky na tvrdost v HBW, HRC, HV atd. Konverzní tabulky do požadované stupnice tvrdosti jsou uloženy v paměti tohoto přístroje. Výsledná hodnota tvrdosti se zobrazí na LCD displeji. [24]

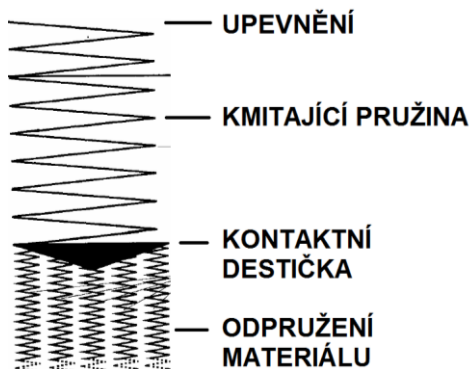
U standardních metod pro zjištění tvrdosti dle Brinella či Vickerse jsou úhlopříčky vtisku odečteny opticky. Avšak **u ultrazvukových tvrdoměrů je určena elektronicky plocha vtisku měřením změny ultrazvukové frekvence.** [24]

UCI sonda (Ultrasonic Contact Impedance) je složena z Vickersova diamantového hrotu ve tvaru pravidelného čtyřbokého jehlanu se čtvercovou základnou o vrcholovém úhlu 136°, který je připojen na konec kovové tyčinky (viz obrázek 12) Pomocí piezoelektrických měničů (přeměňuje mechanické kmity na elektrické a naopak) je tyčinka rozkmitána do podélného kmitání ve frekvenci přibližně 70 kHz. Pro představu je možné

tyčinku nahradit za velkou pružinu, jejíž jeden konec s diamantem kmitá ve frekvenci 70 kHz a druhý konec je upevněn. Testovaný materiál, který je v kontaktu s diamantem se chová jako soustava malých pružin orientovaných kolmo k povrchu (viz obrázek 13). Dochází ke stlačení jedné pružiny diamantovým hrotem a tím k vytvoření vtisku do materiálu. Pružina – testovaný materiál je akusticky spojen s velkou pružinou – s kovovou tyčinkou s diamantovým hrotem. Díky tomu dochází ke změně frekvence kmitu velké pružiny. [24]

Obr. 12: Schématický obrázek UCI sondy – upraveno [24]

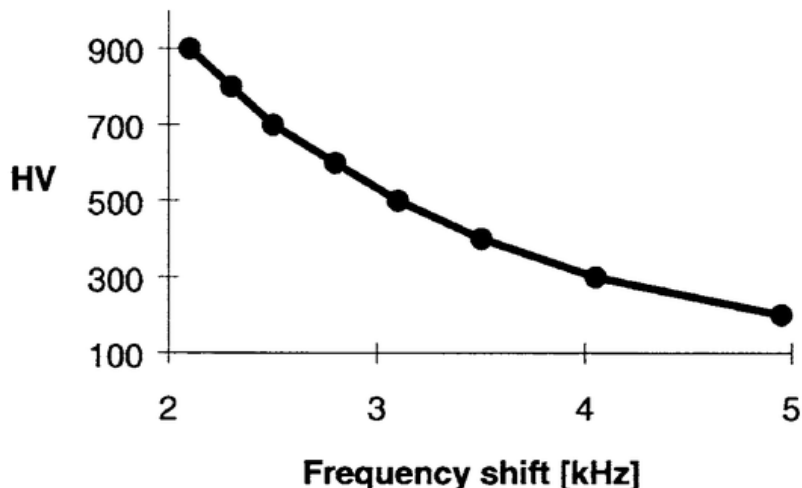
Obr. 13: UCI princip jako myšlený experiment - upraveno[24]

Změna frekvence se mění v závislosti na velikosti vtisku Vickersova hrotu.

$$\Delta f \approx E_{\text{elast}} \cdot \sqrt{A}$$

$$HV = F/A$$

Δf – změna frekvence, E_{elast} – Youngův modul pružnosti, A – plocha vtisku, HV – hodnota tvrdosti (Vickers), F – síla aplikovaná při měření tvrdosti dle Vickerse. [29]

Obr. 14: Závislost hodnoty tvrdosti na změně frekvence kmitající tyčinky – upraveno[29]

Změna frekvence také závisí **na Youngově modulu pružnosti**, který je materiálovou konstantou (tuhost jednotlivých pružin viz obrázek 13). **Přístroj se musí kalibrovat dle zkoušeného materiálu, protože pro různé materiály jsou odlišné moduly pružnosti.** [24]

Zkouška se musí vykonat dle normy ASTM A 1038-05 - Standard Practice for Portable Hardness Testing by the Ultrasonic Contact Impedance Method.

Norma udává, že před vlastním měřením je nutno zbavit povrch prachu, mastnoty a koroze. Drsnost povrchu musí být menší než 30 % hloubky vtisku. **Minimální tloušťka materiálu je stanovena na desetinásobek uvedené hloubky vtisku.** [29]

Postup měření tvrdosti dle ASTM A 1038-05

- 1) Zapnutí přístroje a nastavení požadovaných jednotek pro připojenou sondu.
- 2) Pomocí ergonomického nástavce je možné zajistit stabilitu sondy (přístupná místa).

- 3) Sondu je nutné držet kolmo na zkušební povrch a v obou rukách.
- 4) Vyvinutí síly proti povrchu měřené součásti. Je nutné po celou dobu přitlačení kontrolovat pozici sondy.
- 5) Maximální přípustná odchylka od osy měření – 5°. Aby nedošlo ke sklouznutí z povrchu, není přípustné kroucení sondy v axiální ose.
- 6) Hodnoty měření jsou zobrazeny na LCD. [29]

Příklad značení tvrdosti dle normy ASTM A 1038-05 (HV, HRC, HBW)

446 HV (UCI) 10 - značí tvrdost 446 podle Vickerse, ekvivalentní zkušební zatížení 10 kgf.

Pokud jsou číselné hodnoty převedeny přístrojem do jiných měřítek (HRC, HBW):

45 HRC (UCI) 10 – značí tvrdost 45 podle Rockwella, ekvivalentní zkušební zatížení 10 kgf.

220 HBW (UCI) 10 - značí tvrdost 220 podle Brinella při použití kuličky z tvrdokovu, ekvivalentní zkušební zatížení 10 kgf.

Výpočet hloubky vtisku diamantovým hrotem

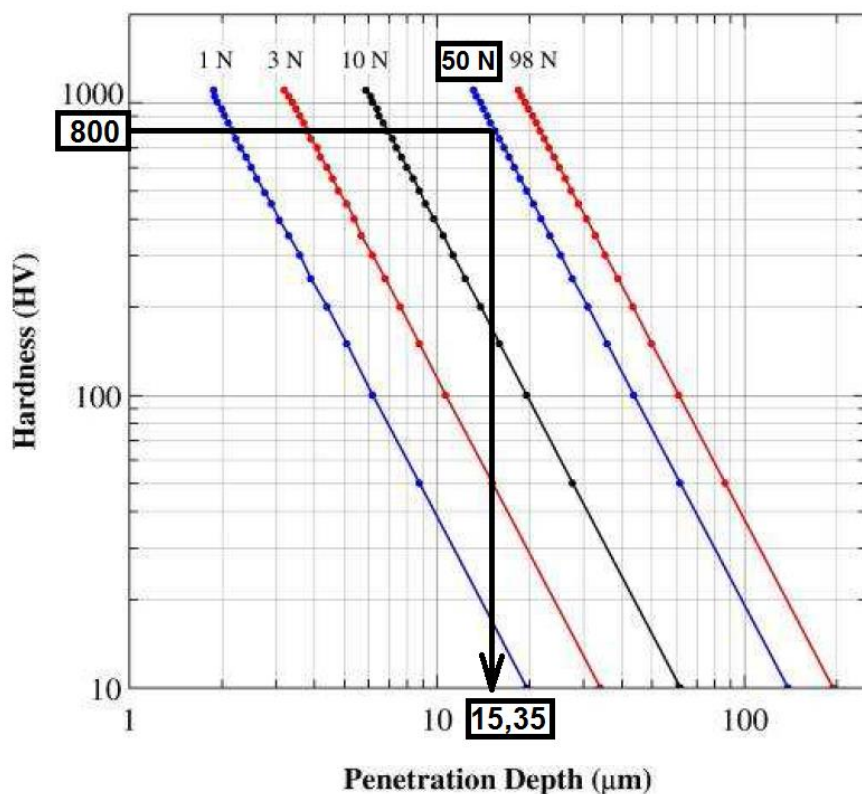
V praktické části je měřena zakalená vrstva litiny pomocí ultrazvukového tvrdoměru **Krautkramer Branson MIC 10**. Nominální hodnota zkušebního zatížení je $F = 49,03$ [N] (HV 5). Přitom naměřená tvrdost povrchově zakalené litiny s lupínkovým grafitem průměrně dosahuje 800 HV.

$$h[mm] = 0,062 \cdot \sqrt{\frac{F [N]}{Tvrdost [HV]}} = 0,062 \cdot \sqrt{\frac{49,03}{800}}$$

$$h[mm] = 0,0153$$

h – hloubka vtisku (Vickersův diamantový hrot)

Jelikož nejmenší naměřená tloušťka zakalené vrstvy litiny diodovým laserem dosahuje v oblasti překryvu hodnoty 0,1 mm (viz praktická část), tak i při zatížení 5 kg nedojde k jejímu proražení.

Obr. 15: Závislost hloubky vtisku na tvrdost pro různé zatížení – upraveno [24]

Velká výhoda přenosného tvrdoměru Krautkramer Branson MIC 10, ale i ostatních ultrazvukových tvrdoměrů je v jejich mobilitě. Tato vlastnost se hodí pro těžké a dlouhé odlitky. **Je vhodný pro měření vrstev a tvrzených povrchů.** Dle výrobce se pro měření litiny hodí částečně, avšak **pro měření zakaleného povrchu litiny dostačuje.** Jelikož **je zakalený povrch litiny broušen, je zde menší nepřesnost měření, než v případě nebroušeného povrchu.** Také výrobce doporučuje maximální drsnost povrchu u tvrdoměru MIC 10 na $\leq 1,6 \mu\text{m}$. **Vliv heterogenity zakalené litiny je možné eliminovat větším zatížením – 5 kg,** při kterém nedochází k měření pouze na struktuře. **Při tomto zatížení nedochází k proražení povrchově zakalené vrstvy a tím i k ovlivnění výsledné tvrdosti** (viz výpočet hloubky vtisku).

Ultrazvukový tvrdoměr Krautkramer MIC 10 s Vickersovým hrotem **je dostačující pro měření zakaleného povrchu litiny, a to i s ohledem na univerzálnost vnikací zkoušky pomocí Vickersova hrotu a ve firmě TOS Varnsdorf, a.s. se v praxi běžně používá.**

2. EXPERIMENTÁLNÍ ČÁST

Předmětem experimentální části byla optimalizace laserového kalení litiny GJL 250 diodovým laserem s cílem nalézt takové parametry kalení, při kterých by se dosáhla co největší hloubka zakalené vrstvy a zároveň největší rychlost procesu. Rychlost je důležitá z hlediska technologických časů, které by měly být co nejmenší, ale s ohledem na kvalitu zakalené plochy.

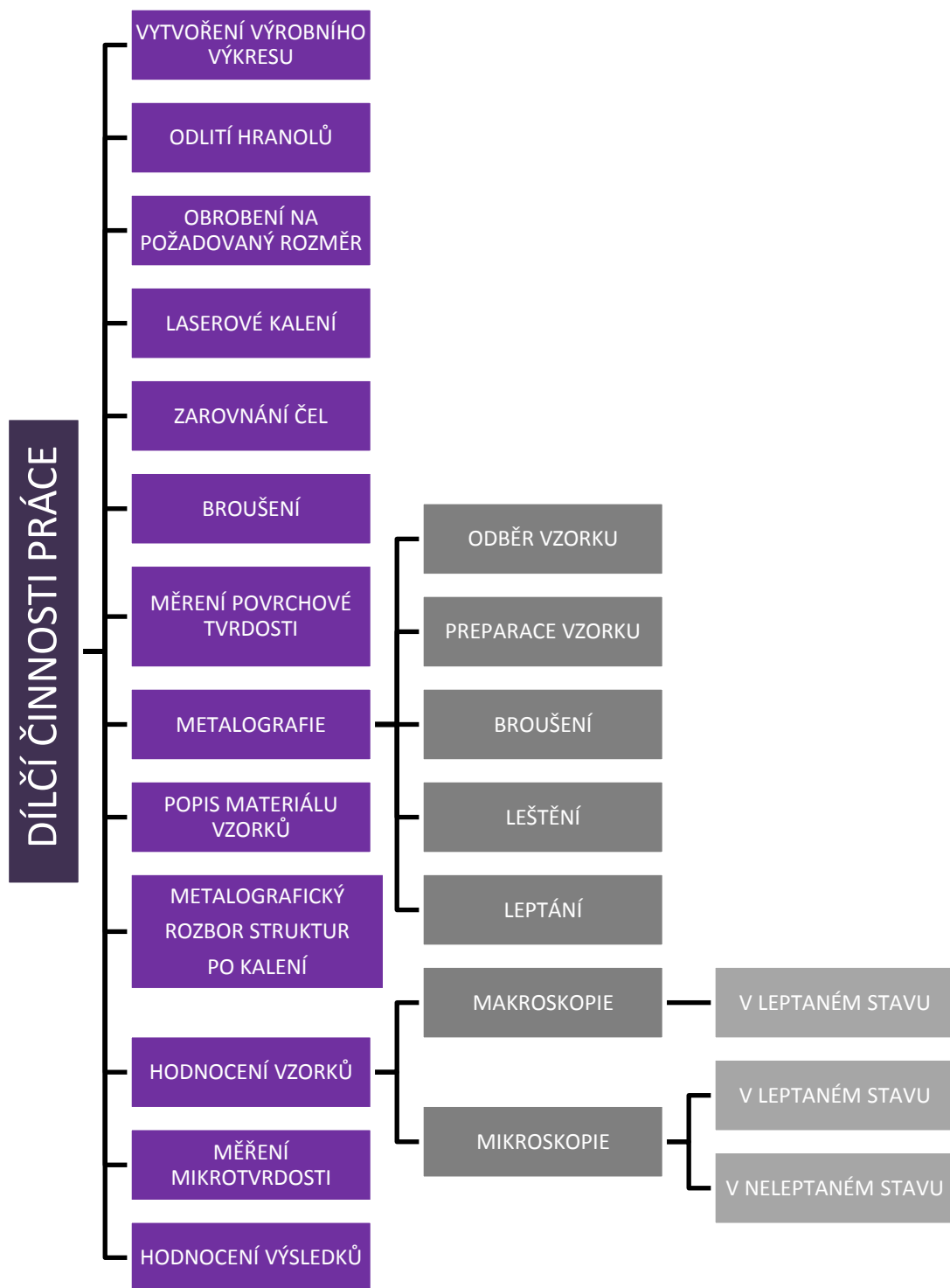
Standardně jsou ve firmě laserově kaleny těžké dílce při těchto parametrech:

- výkon: **4660 [W]**, rychlost: **12,5 [cm/min]**,
- hloubka zakalení: **maximálně 1,3 – 1,4 mm**.

Pro optimalizaci procesu bylo navrženo šest shodných odlitků z litiny GJL 250, které by co nejpřesněji simulovaly podmínky laserového kalení na těžkých dílcích ve firmě TOS Varnsdorf, a.s. Každý odlitek byl kalen dvakrát (z obou stran) – ve variantě s překryvem a bez překryvu. Vzniklo dvanáct zakalených ploch při různých parametrech.

2.1 Dílčí činnosti práce

Pro získání konkrétních výsledků, bylo nutno provést několik dílčích operací od vytvoření výrobního výkresu odlitku, přes měření povrchové tvrdosti, měření mikrotvrdosti, měření tloušťky vrstvy, až po vyhodnocení jednotlivých struktur pod mikroskopem. Výsledky byly shrnuty a vyjádřeny v jednotlivých doporučeních pro budoucí kalení litin diodovým laserem ve firmě TOS Varnsdorf, a.s. **Jednotlivé dílčí činnosti práce jsou přehledně znázorněny na obrázku 16.**

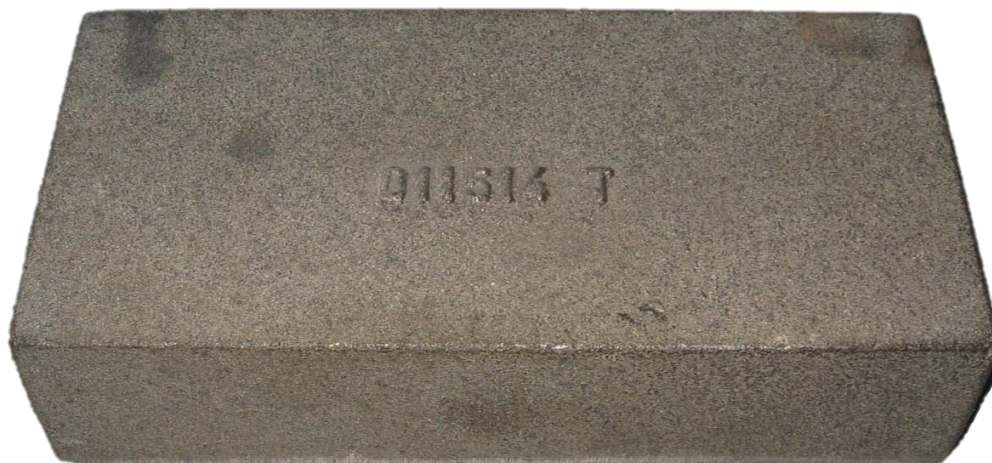
Obr. 16: Chronologicky uspořádané dílčí činnosti práce

V příloze B je sled operací znázorněn jiným způsobem. Jednotlivé činnosti jsou vyjádřeny čísly.

2.2 Odlití hranolů podle výkresové dokumentace a následné obrobení

Výkres byl vytvořen na základě dvou požadavků. Navržený hranol přiblížit co nejvíce charakteristice při kalení těžkých dílců. To znamená, aby byl odvod tepla hranolu co nejblíže odvodu tepla lože či stojanu. A dále aby teplotní ovlivnění laserem bylo v porovnání co nejblíže u sebe. Z tohoto důvodu by bylo vhodné nakreslit co největší rozměry hranolu blížící se těžkým dílcům. Druhý požadavek spočíval v obrobení hranolu takovým způsobem, který by umožňoval jeho uříznutí pomocí kotoučové pily pro následnou metalografii. **Z těchto dvou podmínek byl zvolen kompromis a následně nakreslen výkres hranolu s číslem 010151400.**

Dle výkresové dokumentace bylo odlito ve firmě TSS, spol. s.r.o. do pěnového polystyrenu šest hranolů z litiny GJL 250 (litina s lupínkovým grafitem), která se běžně používá ve firmě TOS Varnsdorf, a.s. u těžkých dílců jako např. lože, saně, stojan, domky pro kuličkové šrouby aj. Obsahem přílohy C je výkres hranolu včetně dokumentů a obrázků ze slévárny.

Obr. 17: Odlitek z litiny GJL 250 (číslo modelu 011514)

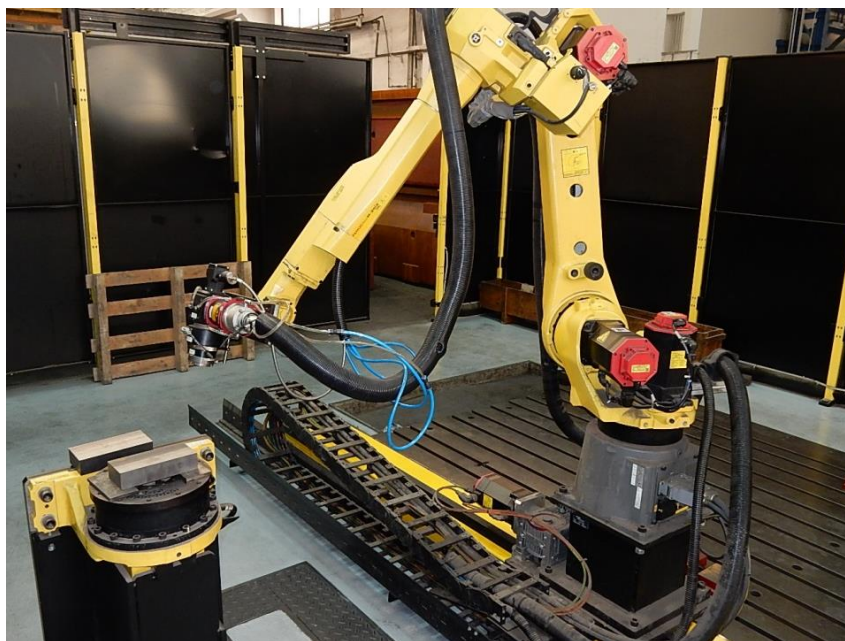
Poté byl obroben odlitek dle výkresu na rozměr **200 mm x 90 mm x 45 mm** (**d x š x v**). Na obrázku 18 je vidět výsledné opracování odlitku ze všech stran.

Obr. 18: Obrobení odlitku dle výkresu

2.3 Kalení součástí diodovým laserem

Kalení diodovým laserem o výkonu 6 kW bylo provedeno na specializovaném pracovišti v prostorách firmy TOS Varnsdorf, a.s. (viz obrázek 19)

Obr. 19: Specializované pracoviště určené pro kalení diodovým laserem (typ laseru: LDF 6000 - 100)

Před samotným kalením bylo nutné všechny dílce označit čísly pomocí raznic a také vyznačit směr kalení – příloha B. Směr se razil z důvodu tepelného ovlivnění kalených součástí. Na začátku operace byla součást chladná (20 °C), ale postupně se zahřívala, až v místech na konci, kde probíhalo kalení dílce, dosahovala cca 200 °C. Teplotní podmínky pro zakalení součástí byly různé. **U těžkých dílců (lože, stojan) můžeme ale tento faktor zanedbat, protože odvod tepla je daleko větší.**

Po naprogramování angulárního robota FANUC M-20iA s technologickým efektozem (hlavice obsahující diodový laser), proběhlo kalení šesti obrobků z obou stran. V případě kalení druhé strany bylo nutné dílec odstavit do úplného vychladnutí (cca dvě hodiny; z důvodu většího tepelného spádu při kalení). Odstavení dílce bylo provedeno i před kalením druhé stopy technologie s překryvem. Efektor byl po celou dobu nastaven ve vzdálenosti 250 mm nad obrobkem. Většina kalení byla řízena výkonem, pouze dvě byly řízeny teplotou. Byla použita technologie kalení s překryvem i bez překryvu. V tabulce viz níže je vidět, při jakých parametrech proces proběhl.

Tab. 3: Zvolené parametry pro kalení součástí diodovým laserem

Laserové kalení		Nastavení jednotlivých parametrů					
		Řízeno	Výkon [W]	Teplota [°C]	Rychlost [cm/min]	Technologie	Kalená šířka [cm]
Vyražené číslo na vzorcích	1	výkonem	4660*	-	12,5*	bez překryvu	50
	2	výkonem	4660*	-	12,5*	s překryvem	45/45
	3	výkonem	5500	-	12,5	bez překryvu	50
	4	výkonem	5500	-	12,5	s překryvem	45/45
	5	výkonem	4660	-	10,0	bez překryvu	50
	6	výkonem	4660	-	10,0	s překryvem	45/45
	7	výkonem	6000	-	17,5	bez překryvu	50
	8	výkonem	6000	-	17,5	s překryvem	45/45
	9	výkonem	6000	-	15,0	bez překryvu	50
	10	výkonem	6000	-	15,0	s překryvem	45/45
	11	teplotou	-	1190	15,0	bez překryvu	50
	12	teplotou	-	1150	15,0	bez překryvu	50

Pozn.: * Při těchto parametrech se běžně kalí ve firmě TOS Varnsdorf, a.s.

Předmětem přílohy D jsou obrázky technologie kalení hranolů – s překryvem a bez překryvu.

2.4 Zarovnání čel a broušení

Po kalení dílců následovalo zarovnání čel z obou stran válcovou frézou v délce 15mm. (viz příloha B). Jakmile byla čela obrobena, dopravily se dílce na rovinnou brusku BPH – 20 NA (viz obrázek 20). Každá součást se postupně vložila na elektromagnetickou desku. Po zapnutí magnetu se brousilo na jedné polovině dílce. Součást se poté otočila, vypodložila pomocí kostek, jelikož byl na dílci způsoben odskok po předchozím broušení. Dále byl postup analogický. Technologický postup broušení je zřejmý z přílohy E.

Obr. 20: Rovinná bruska BPH – 20 NA

2.5 Měření povrchové tvrdosti

Po zbroušení povrchu byly na každém dílci v broušené části v určitých roztečích označeny měřící místa permanentním popisovačem (viz příloha B). Zkouška proběhla ultrazvukovou metodou (UCI) dle normy ASTM A 1038-05 (Standard Practice for Portable Hardness Testing by the Ultrasonic Contact Impedance Method). K tomu byl použitý ultrazvukový tvrdoměr Krautkramer Branson MIC 10-34100, který je vhodný pro tvrdé kalené vrstvy. V nastavení přístroje byl zvolen přepočít na hodnoty podle Vickerse. Nominální hodnota zkušebního zatížení byla $F = 49,03$ [N] (HV 5). Pro zajištění přesnosti výsledků bylo nutné provést kalibraci přístroje dle příslušné kalibrační konstanty pro daný materiál. Vzhledem k objektivnosti jednotlivých měření bylo na každém dílci

provedeno sto vtisků. Z důvodu velikosti jsou tabulky s hodnotami povrchové tvrdosti v příloze F.

Vtisky přímo ve středu stopy nebyly možné, protože vznikl odskok z důvodu broušení jedné poloviny dílce – vtisky odskočeny od středu stopy o 4 mm. Výbrus, kde je zahrnutá broušená i nebroušená část se zkoumala pod mikroskopem.

Tab. 4: Některé statistické hodnoty z měření povrchové tvrdosti

Měření povrchové tvrdosti	vzorek č.1	vzorek č.2	vzorek č.3	vzorek č.4
Počet měření	100	100	100	100
Minimum	686 HV	726 HV	685 HV	650 HV
Maximum	870 HV	880 HV	884 HV	849 HV
Průměrná hodnota	787 HV	799 HV	770 HV	751 HV
Směrodatná odchylka	43,60	35,77	44,62	40,71

Měření povrchové tvrdosti	vzorek č.5	vzorek č.6	vzorek č.7	vzorek č.8
Počet měření	100	100	100	100
Minimum	733 HV	588 HV	745 HV	737 HV
Maximum	888 HV	857 HV	922 HV	886 HV
Průměrná hodnota	806 HV	765 HV	830 HV	821 HV
Směrodatná odchylka	35,37	57,26	33,69	31,29

Měření povrchové tvrdosti	vzorek č.9	vzorek č.10	vzorek č.11	vzorek č.12
Počet měření	100	100	100	100
Minimum	763 HV	729 HV	754 HV	738 HV
Maximum	908 HV	888 HV	901 HV	942 HV
Průměrná hodnota	825 HV	814 HV	835 HV	831 HV
Směrodatná odchylka	33,43	39,79	30,06	39,63

Z tabulky 4 je patrné, že **směrodatná odchylka každého vzorku odpovídá danému účelu** – jednotlivé hodnoty tvrdosti jsou více rozptýleny od průměru hodnot tvrdosti. Největší hodnota byla dosažena u vzorku č. 6. **Důsledek vysokých směrodatných odchylek u jednotlivých vzorků je zapříčiněn zakalenou heterogenní strukturou litiny – především vliv grafitu.**

Jak bylo uvedeno výše, vedení lineárních skupin jsou kluzná. Přesto na některých laserově kalených plochách docházelo i k valivému pohybu. Tento pohyb vykonávaly přítlačné valivé jednotky umístěné na vřeteníku, které se pohybovaly po plochách stojanu.

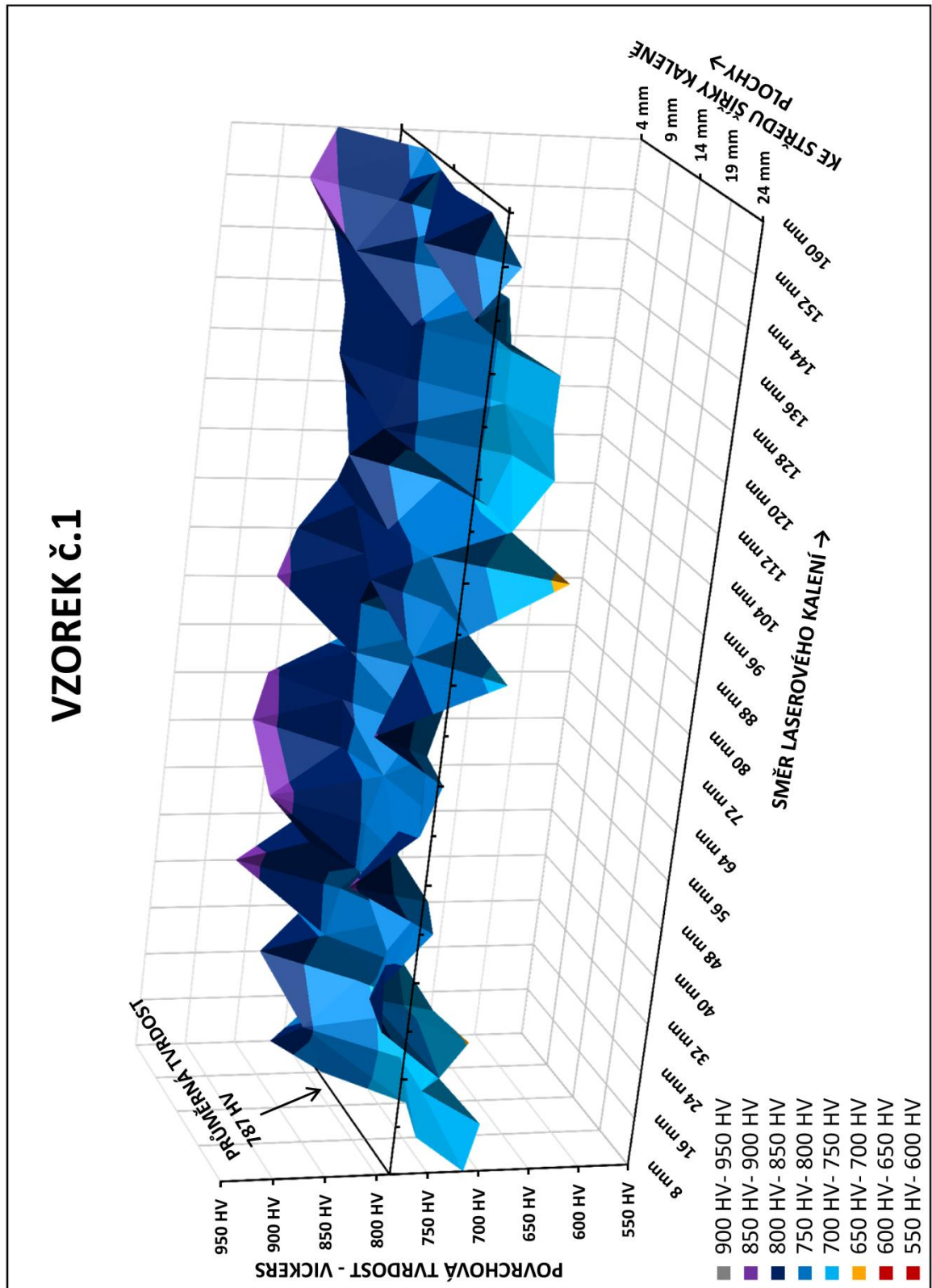
Od tohoto způsobu se upustilo, protože na jednotlivých plochách při pojezdu vřeteníku docházelo k postupnému vymílání drážky. Příčina mohla být mimo jiné také ve velkém rozptylu hodnot tvrdosti. Na těchto rizikových místech se začaly používat lepené kalené lišty, které vykazují lepší povrchovou odolnost. **Z toho vyplývá, že laserově kalené plochy na odlitcích nejsou vhodné pro valivý pohyb, ale pro kluzný pohyb, kde zatížení působí na větší ploše. Tím se také dostatečně eliminuje vliv heterogenity.**

Obr. 21: Ultrazvukový tvrdoměr Krautkramer Branson MIC 10-34100

V grafu 1 vzorku č. 1 je zobrazen průběh tvrdosti s vyznačenou průměrnou tvrdostí dané součásti. Ostatní grafy jsou pro svojí velikost a pro zachování čitelnosti umístěny v příloze G. **Z jednotlivých grafů je patrné, že odchylky naměřené povrchové tvrdosti jsou místní (lokální) a proto při kluzném pohybu nevadí.**

Graf 1: Povrchová tvrdost vzorku č. 1

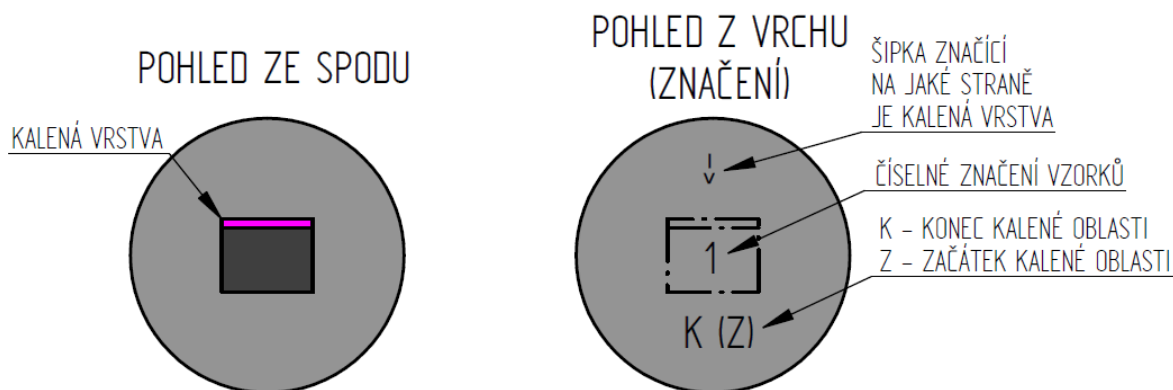
2.6 Odběr a preparace vzorků

Pro zkoumání mikrostruktury a makrostruktury povrchově kalené litiny bylo nejprve nutné z každého hranolu odříznout pomocí pily cca 10mm silný plátek. Tento plátek se pak dále rozdělil takovým způsobem, aby vznikl vzorek naznačený v příloze B (označeno růžovou barvou). Při odběru byl použit řezný kotouč od firmy HANYKO Praha s.r.o. s označením HHH, HRC60+, Ø250 x 1,8 x 32 mm, který zaručoval plynulé oddělení materiálu bez zaseknutí. Odvod tepla z řezu byl urychlován neustále proudící emulzí. **Řezání zakaleného obrobku na vzorky probíhalo pomalu – jeden vzorek cca 1 hod., aby nedošlo k tepelnému ovlivnění struktury.**

Obr. 22: Pila Jean Wirtz CUTO 20 [25]

Dále následovala preparace vzorků za tepla pomocí elektro-hydraulického lisu. Vzorek byl umístěn na dno lisovací formy. Poté byl zasypán speciálním práškem z polymeru, který doporučila firma Buehler a následně byla vložena oddělovací ocelová podložka. Na podložku byl kladen jiný vzorek, který se rovněž zasypal. Vše se uzavřelo pomocí bezpečnostního bajonetu. Lis začal pomocí přednastaveného lisovacího programu automaticky pěchovat a dále vlivem ohřívání formy tavit prášek. Ke konci procesu následovalo chlazení. Takto vznikly dva vzorky zároveň. Značení a kladení vzorků na dno formy je zřejmé z obrázku 23.

Obr. 23: Značení a kladení vzorků do lisovací formy

Začátek a konec kalené oblasti byl označen z důvodu nestejných podmínek při kalení (teplota). **Pomocí mikroskopu bylo následně zjištěno, že rozdíl mezi jednotlivými oblastmi je minimální. Z tohoto důvodu bylo zkoumáno jen dvanáct vzorků** (bez ohledu na začátek a konec kalení). Na obrázku 24 je zobrazen elektro-hydraulický lis SIMPLIMET 2000 od firmy Buehler, který byl použit pro preparaci vzorků.

Obr. 24: Elektro-hydraulický lis SIMPLIMET 2000 [20]

2.7 Broušení a leštění vzorků

Broušení a leštění vzorků bylo realizováno na brusce (leštičce) MetaServ 250 s hlavou VECTOR LC 250. Do hlavy byly vloženy čtyři vzorky. Jednotlivé operace jdoucí chronologicky za sebou, přítlaky vzorků na jednotlivé brusné (leštící) papíry či rychlost jsou zobrazeny níže. **Tyto hodnoty byly doporučeny firmou Buehler.**

1) Broušení

- a. Samolepící papír: CarbiMet, Ø254 mm

Brusný typ: SiC P320

Mazadlo: voda

Čas: do roviny

Přítláčná síla: 25 N

Rychlost: 300 otáček za minutu

- b. Samolepící papír: CarbiMet, Ø254 mm

Brusný typ: SiC P600

Mazadlo: voda

Čas: 3 min.

Přítláčná síla: 25 N

Rychlost: 300 otáček za minutu

- c. Samolepící papír: CarbiMet, Ø254 mm

Brusný typ: SiC P1200

Mazadlo: voda

Čas: 2 min.

Přítláčná síla: 25 N

Rychlost: 300 otáček za minutu

2) Leštění

- a. Samolepící papír: TriDent, Ø250 mm, leštící plátno pro leštění diamantem

Brusný typ: MetaDi Suspension, diamantová suspenze, 6 µm

Mazadlo: MetaDi Fluid (smáčedlo pro diamantové suspenze)

Čas: 1:30 – 2:00 min.

Přítlačná síla: 25 N

Rychlost: 150 otáček za minutu

b. Samolepící papír: TriDent, Ø250 mm, leštící plátno pro leštění diamantem

Brusný typ: MetaDi Suspension, diamantová suspenze, 3 µm

Mazadlo: MetaDi Fluid (smáčedlo pro diamantové suspenze)

Čas: 1:30 – 2:00 min.

Přítlačná síla: 25 N

Rychlost: 150 otáček za minutu

3) **Finální leštění**

a. Samolepící papír: MicroCloth, Ø250 mm, leštící plátno pro doleštění

Brusný typ: MasterPrep, Alumina pro jemné leštění, 0,05 µm

Čas: 1:00 min.

Přítlačná síla: 25 N

Rychlost: 150 otáček za minutu

Obr. 25: Buehler bruska (leštička) MetaServ 250 s hlavou VECTOR LC 250 [28]

2.8 Popis materiálu vzorků

Z průvodky kontrolního odlitku (příloha C), která byla vystavena slévárnou TSS, spol. s.r.o., jsou patrné některé údaje – především tvrdost a chemické složení. Tyto údaje sloužily pro ověření litiny GJL 250 dané normou: ČSN 42 2425 – Litina 42 2425 s lupínkovým grafitem. Popis struktury výchozí litiny byl vyhodnocen dle normy: ČSN EN ISO 945 (ČSN 42 0461) – Hodnocení metalografické struktury litin.

2.8.1 Chemické složení a tvrdost výchozí struktury litiny (před zakalením)

- Chemické složení zkoumaných vzorků:

C (uhlík): 3,51 %; **Si (křemík):** 1,56 %; **Mn (mangan):** 0,62 %;
P (fosfor): 0,23 %; **S (síra):** 0,09 %; dále **Sc (stupeň eutektičnosti):** 0,95;
CE (uhlíkový ekvivalent): 3,97 % → **podeutektická litina.**

- Chemické složení dané normou ČSN 42 2425:

Chemické složení volí slévárna podle řady faktorů jako např. druhu tavicích pecí, surovin materiálu forem a dalších výrobních podmínek.

P (fosfor): max. 0,5 %; **S (síra):** max. 0,15 %.

Sc (stupeň eutektičnosti) dle vzorce:

$$Sc = (\% C) / (4,23 - 0,3(\% Si + \% P))$$

Ce (uhlíkový ekvivalent) dle vzorce:

$$CE = \% C + 0,3. (\% Si + \% P)$$

- Tvrdost zkoumaných vzorků

Tvrdost dle Brinella: **203 HB**

- Tvrdost dané normou ČSN 42 2425:

Dle tloušťky stěn odlitku používané v TOS Varnsdorf, a.s.

Tloušťka odlitku: nad 15 mm do 30 mm Tvrdost: **180 až 240 HB**

Tloušťka odlitku: nad 30 mm do 45 mm Tvrдость: **170 až 230 HB**

Tloušťka odlitku: nad 45 mm do 80 mm Tvrдость: **160 až 220 HB**

Tloušťka odlitku: nad 80 mm do 120 mm Tvrдость: **150 až 210 HB**

→ **Chemické složení a tvrdost odpovídá požadavkům normy ČSN 42 2425.**

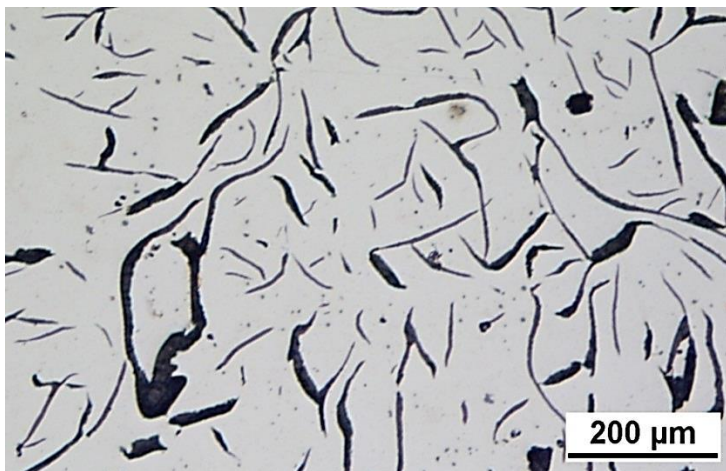
2.8.2 Metalografické hodnocení struktury litiny (nezakalená část)

Dle normy ČSN EN ISO 945 (ČSN 42 0461) proběhlo porovnání struktury zkoumané litiny se strukturními etalony.

Hodnocení grafitu

Grafit je typu **I C 3/4/5**

Charakterizuje grafit lupínkový, rozložení smíšené, velikosti 60 až 500 μm , přičemž převládá velikost v rozmezí 120 až 250 μm .

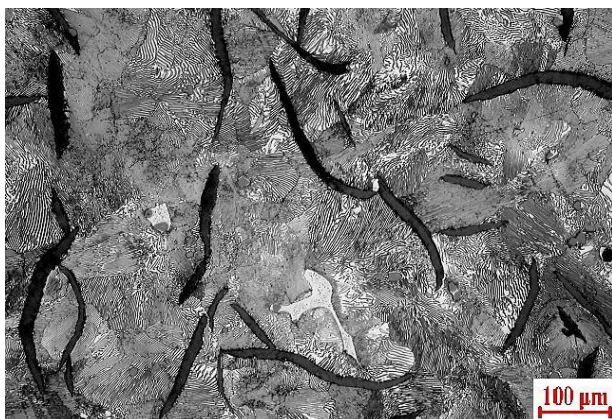

Obr. 26: Hodnocení grafitu (100x), neleptáno

Hodnocení ostatních fází a strukturních součástí

P1 – P 96 – Pd 1,4 – F 2 – Fr 1 – Fv 2000

Charakterizuje strukturu litiny obsahující 94 až 98 % lamelárního perlitu s disperzitou lamel 1,0 až 1,7 μm , dále jemnozrnné ternární fosfidové eutektikum je vyloučené v nesouvislém síťoví. Útvary fosfidového eutektika mají velikost do 2000 μm^2 .

Obr. 27: Hodnocení obsahu perlitu a velikosti útvarů fosfidového eutektika (100x), leptáno

Obr. 28: Hodnocení disperzity perlitu (1000x), leptáno

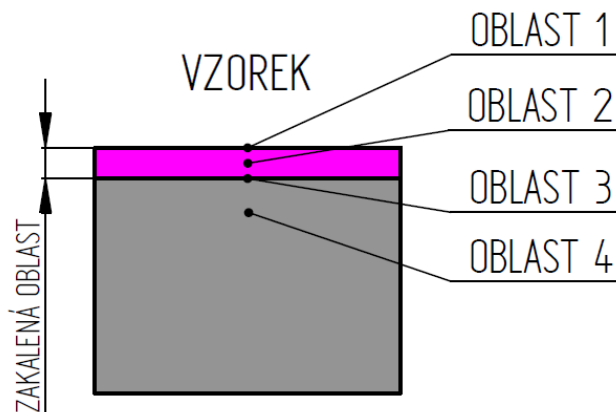

Obr. 29: Hodnocení tvaru perlitu a typu fosfidového eutektika (500x), leptáno

Z uvedeného vyplývá, že matrice je **perlitická**. Struktura je tvořená perlitem s malým množstvím feritu a s lupínkovým grafitem. **Struktura odpovídá litině GJL 250.**

2.9 Makroskopie a mikroskopie vzorků

Pro zviditelnění kalené vrstvy a jednotlivých strukturních součástí bylo třeba každý vzorek leptat leptacím činidlem – 2 % Nital (2 % roztok kyseliny dusičné v etanolu). Po naleptání proběhlo usušení vzorků fénem. Nejprve byla provedena makroskopie označených vzorků. Dále na mikroskopu ZEISS NEOPHOT 32 byla realizována mikroskopie vzorků – tzv. rozbor struktur po kalení. Na obrázku 30 jsou znázorněny oblasti, které byly zkoumány pod mikroskopem.

Obr. 30: Oblasti zkoumané pod mikroskopem

2.9.1 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 1

- bez překryvu; výkon: 4660 W; rychlost: 12,5 cm/min

Obr. 31: Makroskopie vzorku č. 1 – technologie bez překryvu

Na obrázku 31 lze vidět souvislou zakalenou vrstvu. **Hloubka zakalené vrstvy od 0,8 mm do 1,15 mm.**

Oblast 1 - povrch

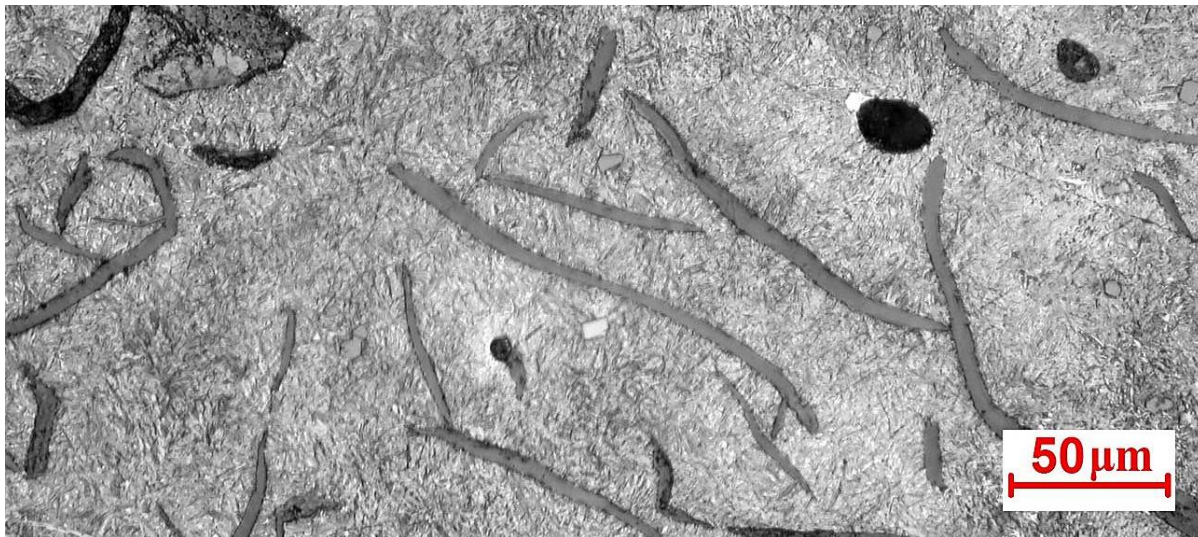
První oblast obsahuje lupínkový grafit a jehlice martenzitu, mezi jehlicemi je malé množství zbytkového austenitu. Blíže k jádru jsou jehličky martenzitu jemnější a zbytkový austenit ubývá.

Obr. 32: Vzorek č. 1 – oblast 1 (200x)

Oblast 2 – uprostřed zakalené vrstvy

V druhé oblasti je vidět velmi jemný martenzit s nepatrným množstvím zbytkového austenitu mezi jehlicemi a lupínkový grafit, v hloubce do 0,5 – 0,6 mm je část zrn feritu. Směrem k přechodové oblasti přibývá.

Obr. 33: Vzorek č. 1 – oblast 2 (200x)

Oblast 3 – přechodová oblast

Přechodová oblast je tvořena lupínkovým grafitem, steaditem a feritem a perlitem.

Obr. 34: Vzorek č. 1 – oblast 3 (200x)

Oblast 4 – nezakalená oblast

Jádro je perlitická litina s malým podílem feritu a s lupínkovým grafitem. Grafit poměrně výrazný. Dále jsou zde jednotlivá zrna fosfidového eutektika (tvořící částečně síťoví po hranicích primárních zrn). **U dalších vzorků se tato struktura opakuje, proto oblast 4 dále nebude zahrnutá.**

Obr. 35: Vzorek č. 1 – oblast 4 (200x)

2.9.2 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 2

- s překryvem; výkon: 4660 W; rychlost: 12,5 cm/min

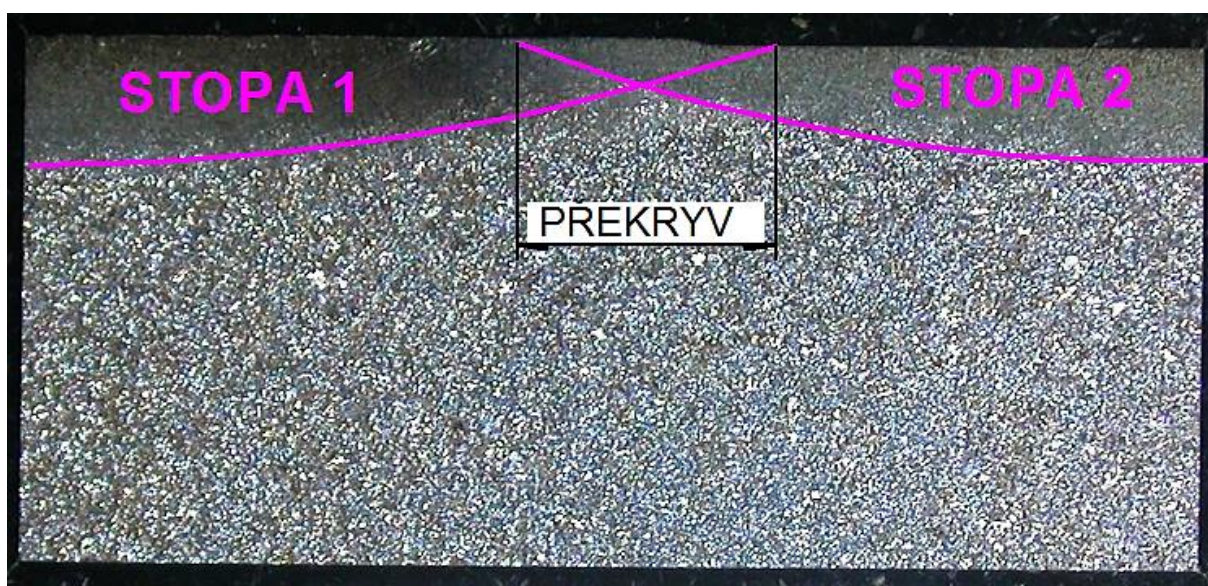

Obr. 36: Makroskopie vzorku č. 2 – technologie s překryvem

Na obrázku 36 lze vidět nesouvislou úzkou zakalenou vrstvu (v překryvu obou stop chybí), která vznikla technologií s překryvem. **Došlo zde k popuštění první kalené stopy – to znamená, že při kalení druhé stopy došlo k opětovnému prohřátí první stopy a tím i k popuštění. Tento problém se vyskytuje u všech vzorků s překryvem.** V popuštěné oblasti má vzorek i menší tvrdost. S tímto jevem se v podstatě nedá nic dělat. Možná je pouze optimalizace velikosti překryvu, která nebyla předmětem této diplomové práce, avšak mohla by být doporučením pro další výzkum.

Největší tloušťka zakalené vrstvy dosahuje 0,7 mm.

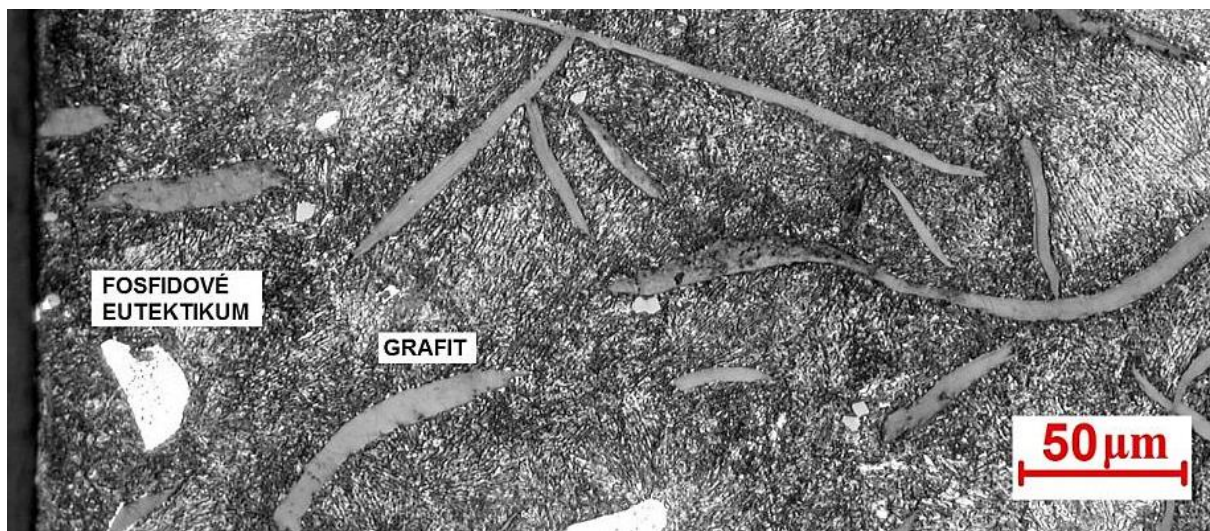
Na obrázku 37 je znázorněn vzorový příklad při překrytí stop (výkon 5500 kW, rychlost 12,5 cm/min).

Obr. 37: Vzorový příklad při překrytí stop

Oblast 1 - povrch

První oblast tvořena velmi jemným martenzitem, lupínkovým grafitem a fosfidovým eutektikem. Minimální množství feritu

Obr. 38: Vzorek č. 2 – oblast 1 (200x)

Oblast 2 – uprostřed zakalené vrstvy

Druhá oblast je prakticky stejná jako první oblast.

Oblast 3 – přechodová oblast

Přechlazený perlit, velmi jemný martenzit a nepatrné množství feritu ostře přechází do základní struktury řidšího lamelárního perlitu. Dále oblast tvoří základní složky litiny.

Obr. 39: Vzorek č. 2 – oblast 3 (200x)

2.9.3 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 3

- bez překryvu; výkon: 5500 W; rychlost: 12,5 cm/min

Obr. 40: Makroskopie vzorku č. 3 – technologie bez překryvu

Na obrázku 40 lze vidět souvislou zakalenou vrstvu. **Hloubka zakalené vrstvy od 1,7 mm do 1,8 mm.**

Oblast 1 - povrch

Na povrchu ledeburitické jehlice do hloubky 0,1 až 0,15 mm, dále strukturu tvoří hrubší jehlice martenzitu a zbytkového austenitu (ZA v množství 50 – 60 % - do hloubky 0,45 až 0,5 mm). Množství zbytkového austenitu do jádra prudce ubývá.

Obr. 41: Vzorek č. 3 – oblast 1 (200x)

Oblast 2 – uprostřed zakalené vrstvy

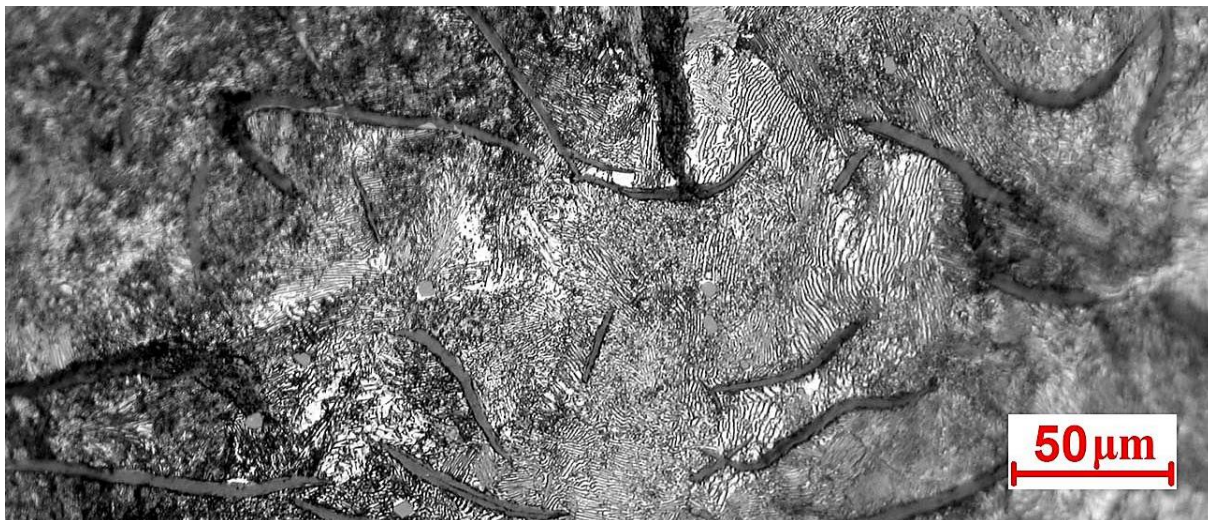
V druhé oblasti je vidět jemný martenzit s malým množstvím zbytkového austenitu (okolo 15 %). Dále oblast obsahuje lupínkový grafit.

Obr. 42: Vzorek č. 3 – oblast 2 (200x)

Oblast 3 – přechodová oblast

Přechodová oblast tvořena velmi jemným martenzitem, jemným lamelárním perlitem a dalšími složky litiny, struktura jádra je stejná.

Obr. 43: Vzorek č. 3 – oblast 3 (200x)

2.9.4 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 4

- s překryvem; výkon: 5500 W; rychlost: 12,5 cm/min

Obr. 44: Makroskopie vzorku č. 4 – technologie s překryvem

Na obrázku 44 lze vidět souvislou zakalenou vrstvu, která se v místě překryvu zmenšuje. **Největší tloušťka zakalené vrstvy dosahuje 1,7 mm, v nejmenší oblasti 1,2 mm.**

Oblast 1 - povrch

Oblast bez ledeburitu: Na povrchu pouze hrubé jehlice martenzitu s větším množstvím zbytkového austenitu (okolo 20 až 30 %). Oblast zasahuje do hloubky 0,2 až 0,25 mm. Dále se ve struktuře objevuje grafit. Množství zbytkového austenitu dále ubývá.

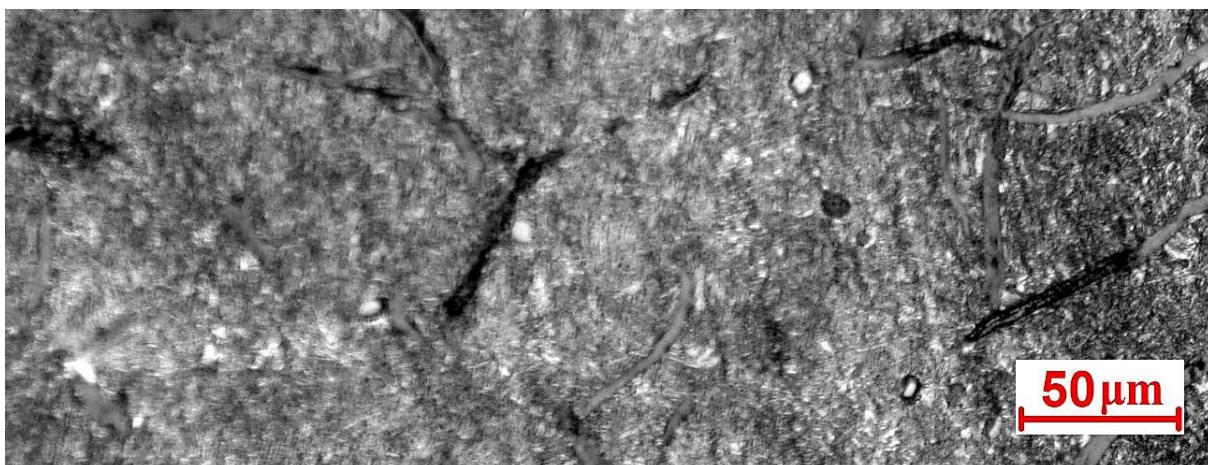
Oblast s ledeburitem: Na povrchu vyloučen ledeburitický cementit do hloubky 0,2 mm, hrubší jehlice martenzitu s větším množstvím zbytkového austenitu (okolo 40 %). Oblast zasahuje do hloubky 0,4 až 0,45 mm. Množství zbytkového austenitu dále ubývá.

Obr. 45: Vzorek č. 4 – oblast 1 (200x)

Oblast 2 – uprostřed zakalené vrstvy

V druhé oblasti vyloučen velmi jemný martenzit. Dále strukturu tvoří lupínkový grafit.

Obr. 46: Vzorek č. 4 – oblast 2 (200x)

Oblast 3 – přechodová oblast

Velmi jemná martenzitická struktura základního materiálu ostře přechází v hrubší lamelární perlitickou strukturu. V oblasti se dále vyskytuje lupínkový grafit.

Obr. 47: Vzorek č. 4 – oblast 3 (200x)

2.9.5 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 5

- bez překryvu; výkon: 4660 W; rychlost: 10,0 cm/min

Obr. 48: Makroskopie vzorku č. 5 – technologie bez překryvu

Na obrázku 48 lze vidět souvislou zakalenou vrstvu. **Hloubka zakalené vrstvy od 1,8 mm do 1,9 mm.**

Oblast 1 - povrch

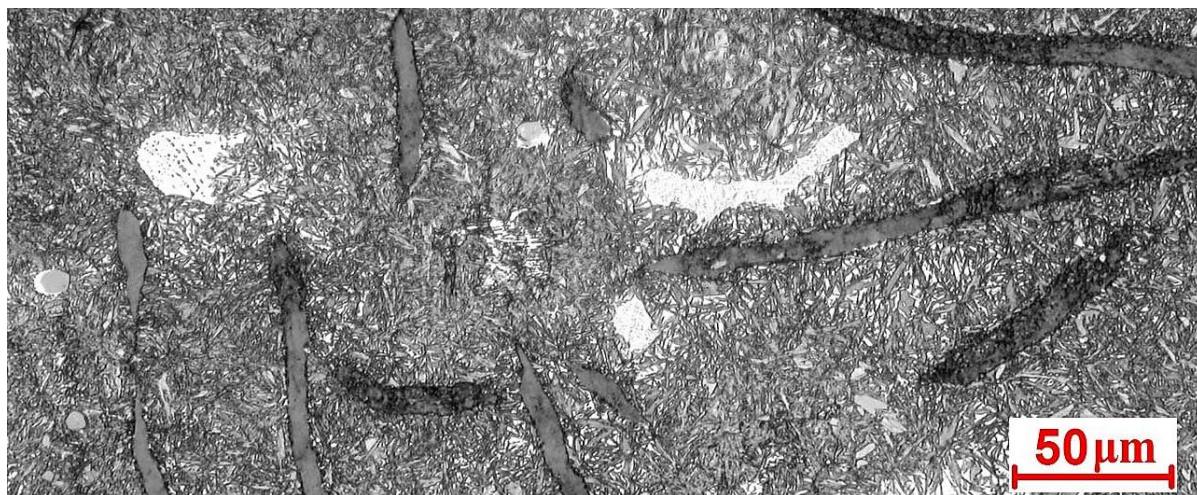
Na povrchu se vyskytují ledeburitické jehlice do hloubky cca 0,15 mm, dále strukturu tvoří hrubší jehlice martenzitu a zbytkového austenitu (v množství 50 %) do hloubky 0,3 až 0,4 mm. Množství zbytkového austenitu do jádra prudce ubývá. Pod ledeburitickou oblastí se začíná objevovat lupínkový grafit.

Obr. 49: Vzorek č. 5 – oblast 1 (200x)

Oblast 2 – uprostřed zakalené vrstvy

V druhé oblasti je vidět jemný martenzit s malým množstvím zbytkového austenitu (okolo 15 %). Dále je oblast tvořena lupínkovým grafitem a fosfidovým eutektikem.

Obr. 50: Vzorek č. 5 – oblast 2 (200x)

Oblast 3 – přechodová oblast

Přechodová oblast je tvořena velmi jemným martenzitem, jemným lamelárním perlitem a dalšími složky litiny, struktura jádra je stejná.

Obr. 51: Vzorek č. 5 – oblast 3 (200x)

2.9.6 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 6

- s překryvem; výkon: 4660 W; rychlost: 10,0 cm/min

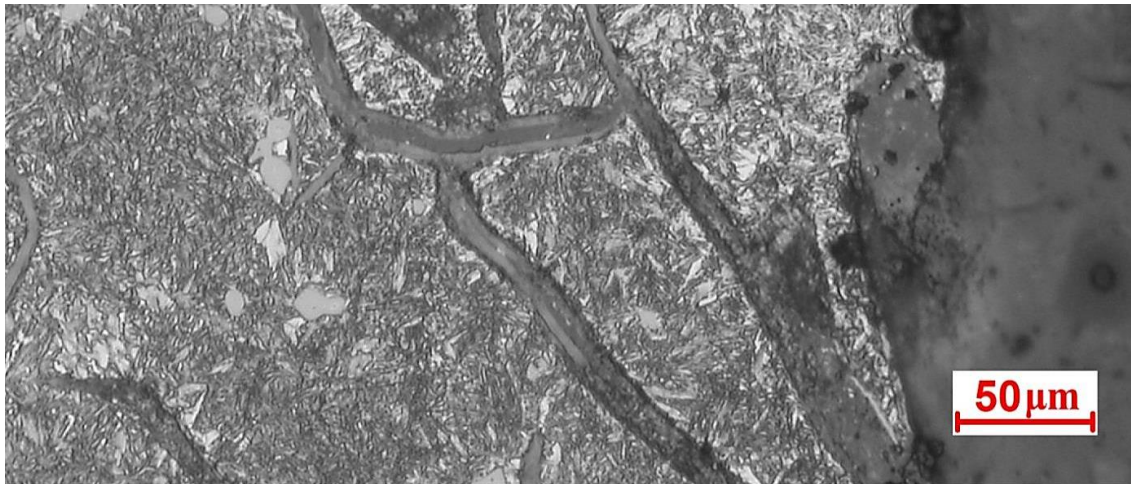
Obr. 52: Makroskopie vzorku č. 6 – technologie s překryvem

Na obrázku 52 lze vidět velmi nerovnoměrnou zakalenou vrstvu, která je v místě překryvu minimální. **Největší tloušťka zakalené vrstvy dosahuje 0,8 mm, v nejmenší oblasti 0,1 mm (překryv).**

Oblast 1 - povrch

Oblast s vrstvou: strukturu tvoří jemné jehlice martenzitu a malý podíl zbytkového austenitu (cca 15 %) do hloubky 0,05 mm a pak už jen jemný martenzit, který přechází do oblasti 2. V oblasti se dále nachází lupínkový grafit.

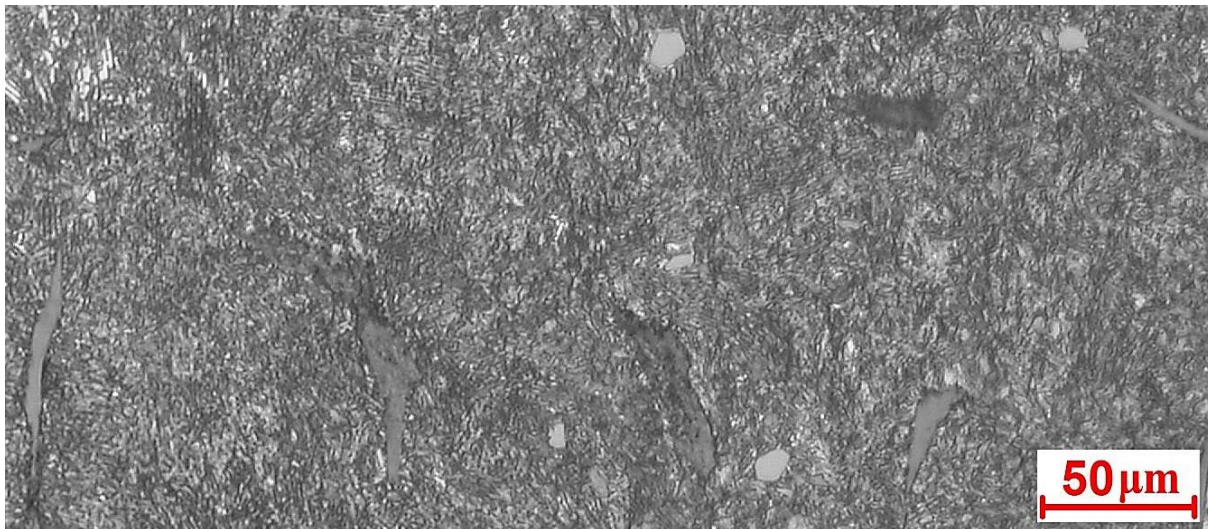
Oblast bez vrstvy: oblast tvořena velmi jemným martenzitem, lupínkovým grafitem a fosfidovým eutektikem. Minimální množství feritu.

Obr. 53: Vzorek č. 6 – oblast 1 (200x)

Oblast 2 – uprostřed zakalené vrstvy

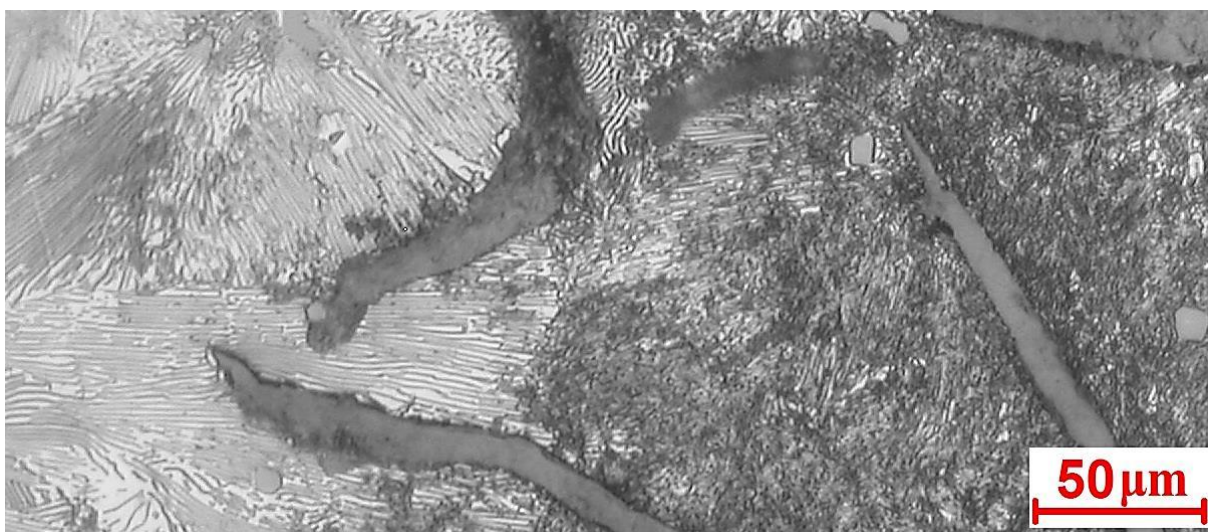
V druhé oblasti je vidět jemný martenzit a místy lupínkový grafit.

Obr. 54: Vzorek č. 6 – oblast 2 (200x)

Oblast 3 – přechodová oblast

Struktura s velmi jemným martenzitem a přechodným perlitem ostře přechází do základní struktury litiny. Oblast je dále tvořena lupínkovým grafitem.

Obr. 55: Vzorek č. 6 – oblast 3 (200x)

2.9.7 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 7

- bez překryvu; výkon: 6000 W; rychlost: 17,5 cm/min

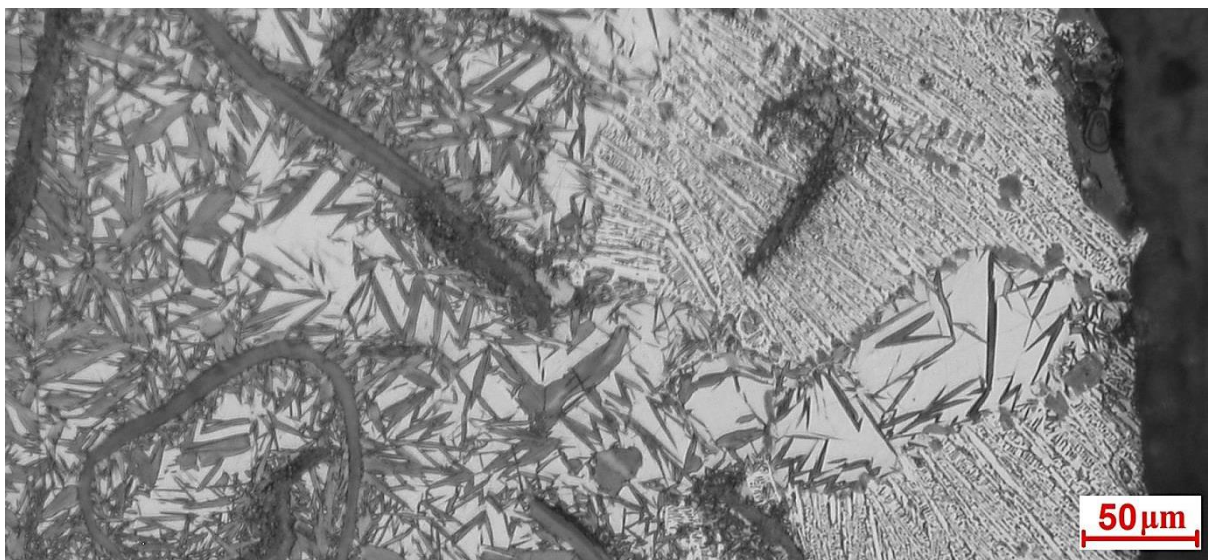

Obr. 56: Makroskopie vzorku č. 7 – technologie bez překryvu

Na obrázku 56 lze vidět souvislou zakalenou vrstvu. **Hloubka zakalené vrstvy od 1,4 mm do 1,5 mm.**

Oblast 1 - povrch

Na povrchu ledeburitické jehlice převážně do hloubky 0,1 mm, místy i nejsou. Dále hrubé jehlice martenzitu se zbytkovým austenitem (50 – 60 %) zasahují do hloubky 0,2 – 0,25 mm. Směrem k jádru zbytkový austenit ubývá a martenzit je jemnější. Pod ledeburitickými jehlicemi se vyskytuje lupínkový grafit.

Obr. 57: Vzorek č. 7 – oblast 1 (200x)

Oblast 2 – uprostřed zakalené vrstvy

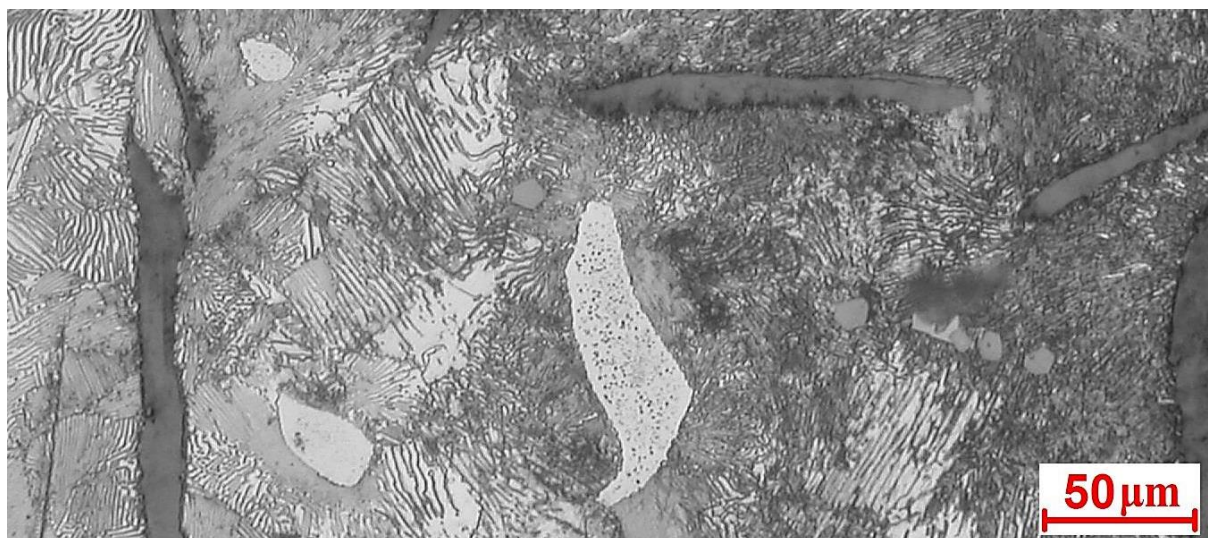
Druhá oblast je tvořena jemným martenzitem a lupínkovým grafitem.

Obr. 58: Vzorek č. 7 – oblast 2 (200x)

Oblast 3 – přechodová oblast

Struktura s velmi jemným martenzitem ostře přechází do základní struktury litiny. Dále oblast tvoří základní složky litiny.

Obr. 59: Vzorek č. 7 – oblast 3 (200x)

2.9.8 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 8

- s překryvem; výkon: 6000 W; rychlost: 17,5 cm/min

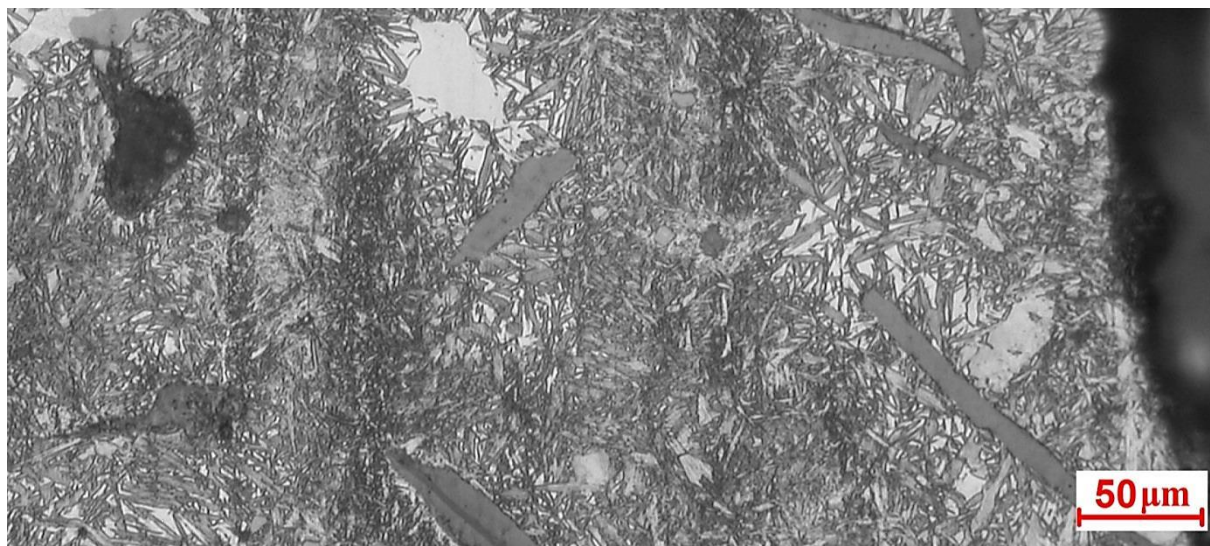

Obr. 60: Makroskopie vzorku č. 8 – technologie s překryvem

Na obrázku 60 lze vidět velmi nerovnoměrnou zakalenou vrstvu, která se v místě překryvu zmenšuje. **Největší tloušťka zakalené vrstvy dosahuje 1,4 mm, v nejmenší oblasti 0,5 mm (překryv).**

Oblast 1 - povrch

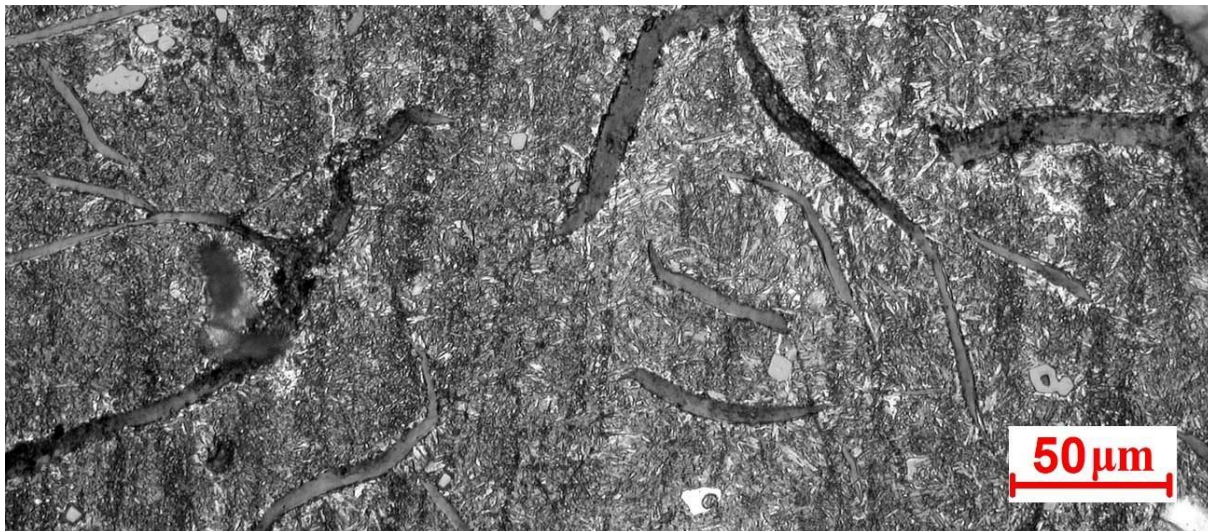
Na povrchu jsou vidět jehlice martenzitu a zbytkový austenit (35 – 40 %) do hloubky 0,15 mm, poté již jen jemný martenzit, který přechází do oblasti 2. Místy se v oblasti objevuje lupínkový grafit.

Obr. 61: Vzorek č. 8 – oblast 1 (200x)

Oblast 2 – uprostřed zakalené vrstvy

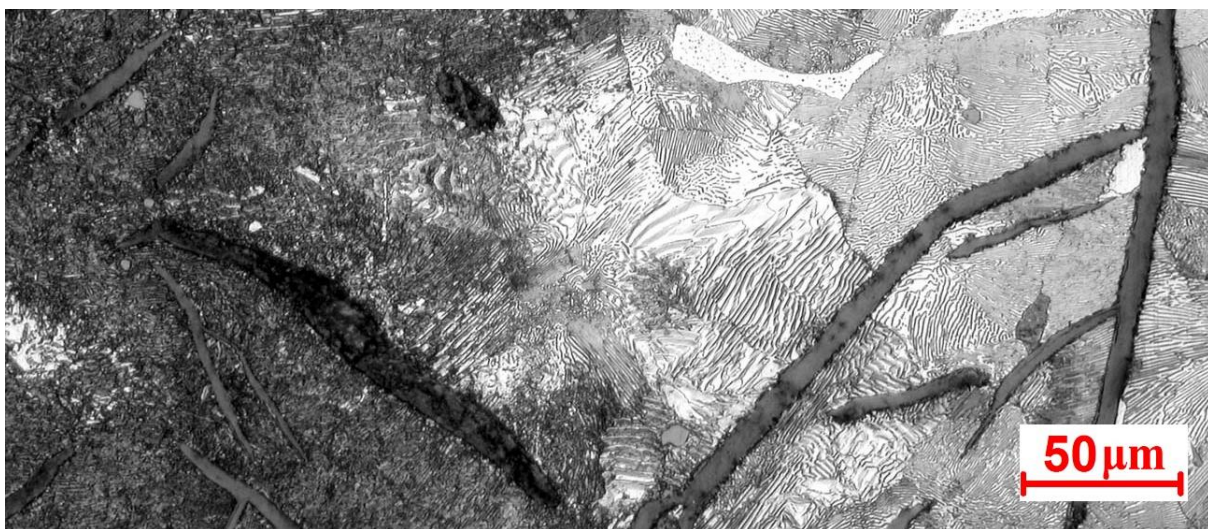
V druhé oblasti je převážně vidět jemný martenzit. Dále se zde objevuje lupínkový grafit.

Obr. 62: Vzorek č. 8 – oblast 2 (200x)

Oblast 3 – přechodová oblast

Struktura s velmi jemným martenzitem přechází ostře do základního materiálu litiny. Oblast dále tvoří základní složky litiny.

Obr. 63: Vzorek č. 8 – oblast 3 (200x)

2.9.9 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 9

- bez překryvu; výkon: 6000 W; rychlost: 15,0 cm/min

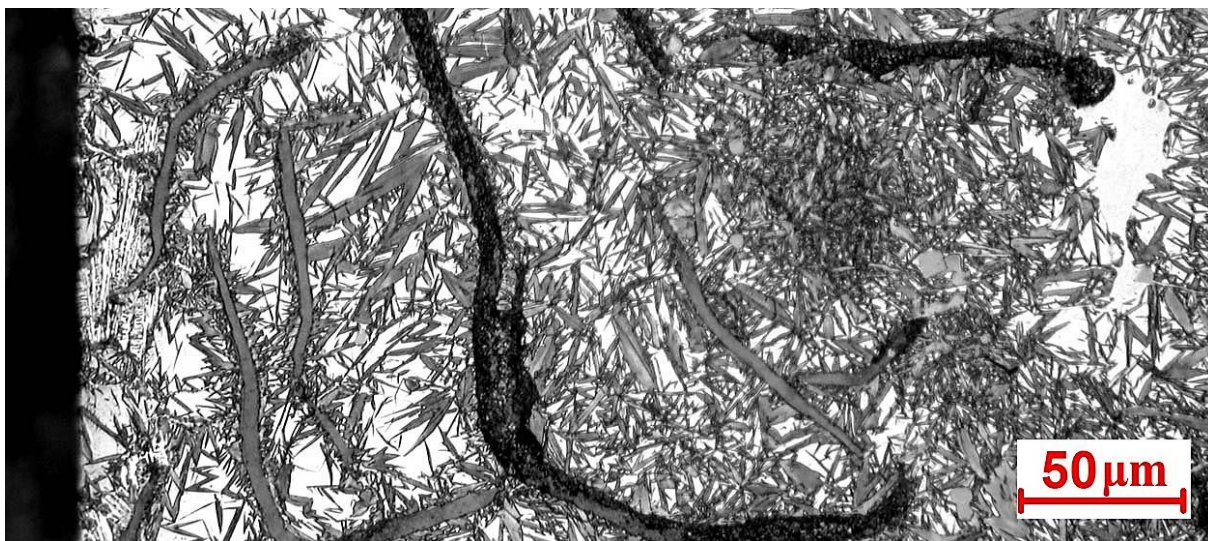

Obr. 64: Makroskopie vzorku č. 9 – technologie bez překryvu

Na obrázku 64 lze vidět souvislou zakalenou vrstvu. **Hloubka zakalené vrstvy od 1,6 mm do 1,7 mm.**

Oblast 1 - povrch

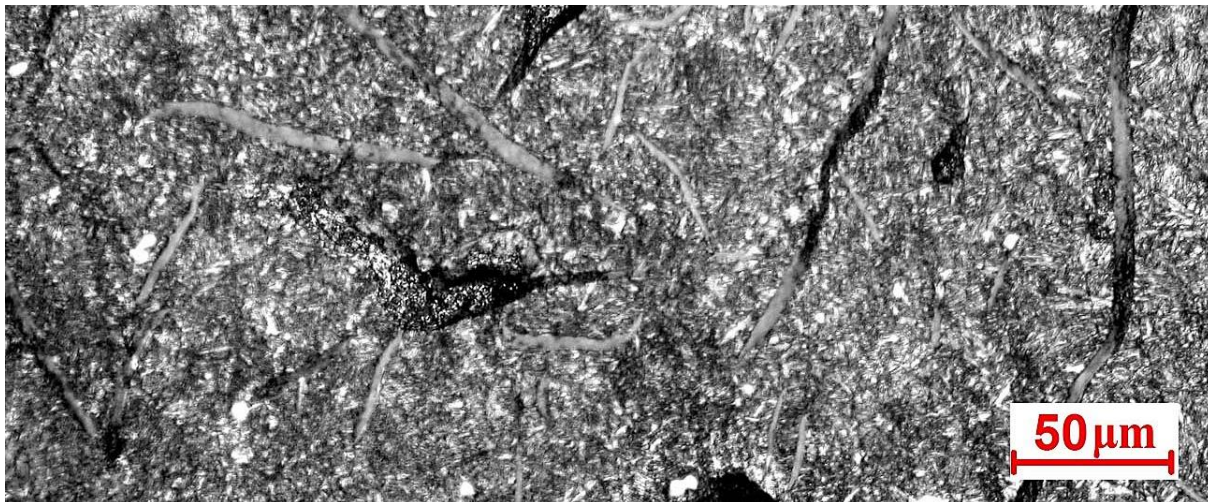
Na povrchu je místy ledeburit zasahující do hloubky 0,15 mm, dále hrubší jehlice martenzitu se zbytkovým austenitem (cca 50 %) do hloubky 0,3 až 0,35 mm. Ve struktuře je dále lupínkový grafit. Na druhé straně vzorku se vyskytuje velmi ojediněle ledeburit, jinak je struktura stejná.

Obr. 65: Vzorek č. 9 – oblast 1 (200x)

Oblast 2 – uprostřed zakalené vrstvy

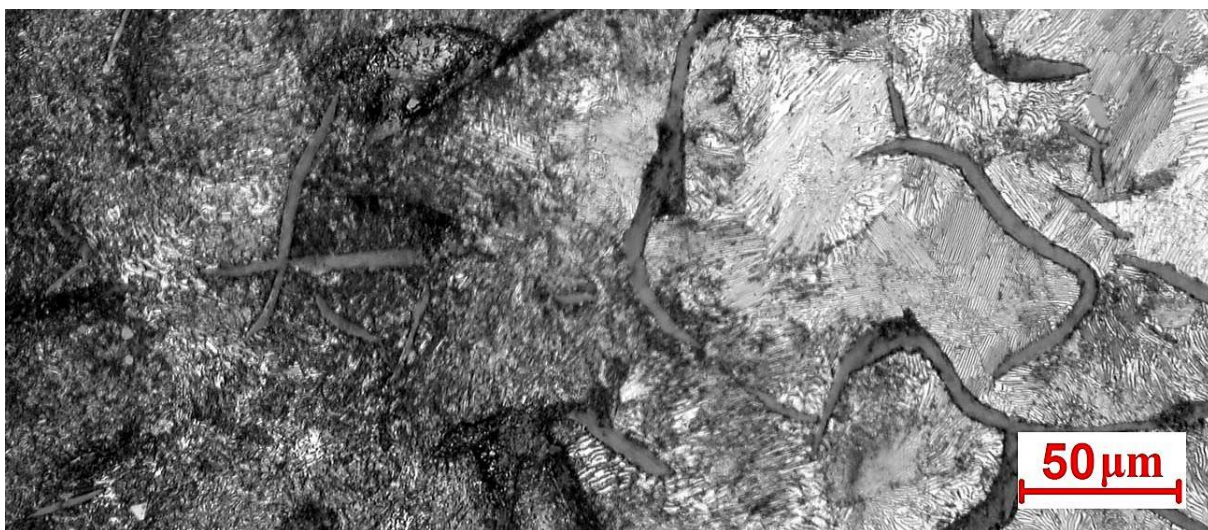
V druhé oblasti je převážně vidět jemný martenzit. Místy se objevuje lupínkový grafit.

Obr. 66: Vzorek č. 9 – oblast 2 (200x)

Oblast 3 – přechodová oblast

Oblast s velmi jemným martenzitem ostře přechází do základní struktury litiny. V oblasti s velmi jemným martenzitem se také vyskytuje lupínkový grafit

Obr. 67: Vzorek č. 9 – oblast 3 (200x)

2.9.10 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 10

- s překryvem; výkon: 6000 W; rychlost: 15,0 cm/min

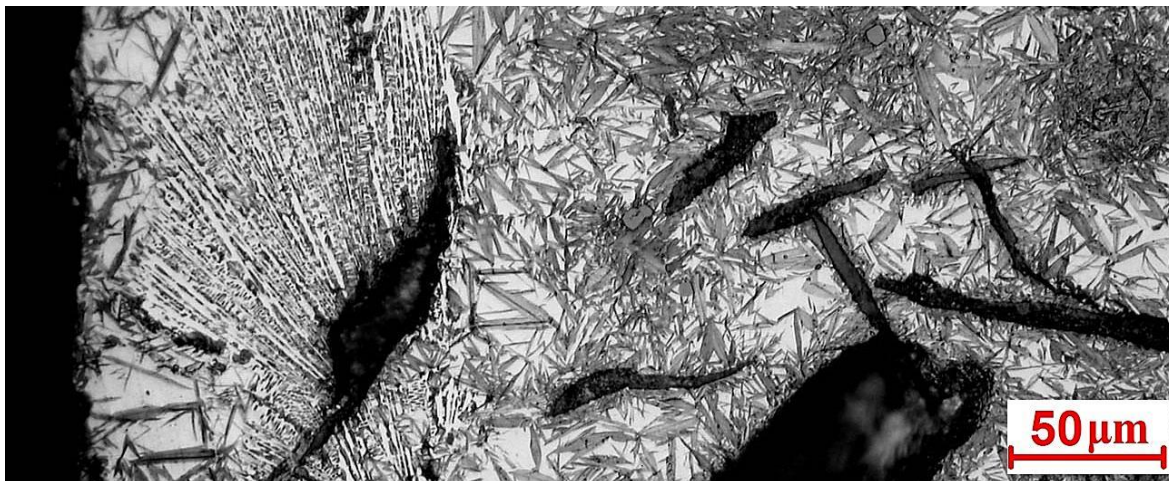

Obr. 68: Makroskopie vzorku č. 10 – technologie s překryvem

Na obrázku 68 je vidět nerovnoměrná zakalená vrstva, která se v místě překryvu zmenšuje. Největší tloušťka zakalené vrstvy dosahuje 1,6 mm, v nejmenší oblasti 0,7 mm (překryv).

Oblast 1 - povrch

Na povrchu je místy ledeburit zasahující do hloubky 0,15 mm. Nikde není souvislá vrstva. V ledeburitu se vyskytují vždy hrubé jehlice martenzitu se zbytkovým austenitem (50 – 60 %). Pod ledeburitem se nachází také hrubší jehlice martenzitu se zbytkovým austenitem (50 %), kterého směrem do oblasti 2 rapidně ubývá. V oblasti je dále vidět lupínkový grafit.

Obr. 69: Vzorek č. 10 – oblast 1 (200x)

Oblast 2 – uprostřed zakalené vrstvy

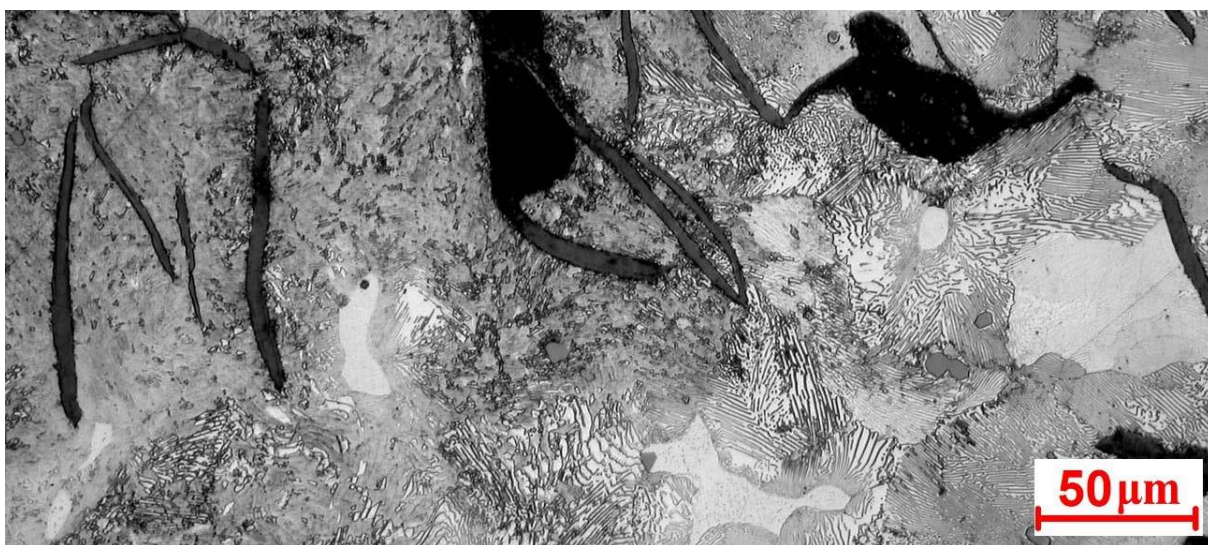
V druhé oblasti je vidět jemný martenzit s ojedinělými zrnky feritu, kterého směrem do jádra přibývá. Oblast je dále tvořena lupínkovým grafitem.

Obr. 70: Vzorek č. 10 – oblast 2 (200x)

Oblast 3 – přechodová oblast

Struktura s velmi jemným martenzitem a drobnými zrnky feritu ostře přechází do základní struktury litiny. V oblasti s velmi jemným martenzitem se také vyskytuje lupínkový grafit.

Obr. 71: Vzorek č. 10 – oblast 3 (200x)

2.9.11 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 11

- bez překryvu; teplota: 1190 °C; rychlost: 15,0 cm/min

Obr. 72: Makroskopie vzorku č. 11 – technologie bez překryvu

Na obrázku 72 lze vidět souvislou zakalenou vrstvu. **Hloubka zakalené vrstvy od 1,4 mm do 1,6 mm.**

Oblast 1 - povrch

Z jedné strany vzorku je na povrchu téměř souvislá ledeburitická vrstva zasahující do hloubky 0,15 – 0,18 mm, dále do hloubky 0,35 – 0,4 mm tvoří mikrostrukturu hrubší jehlice martenzitu se zbytkovým austenitem (okolo 40 %), kterého do jádra prudce ubývá. V oblasti s martenzitem se také vyskytuje lupínkový grafit.

Obr. 73: Vzorek č. 11 – oblast 1 (200x)

Oblast 2 – uprostřed zakalené vrstvy

V druhé oblasti je vidět jemný martenzit bez výraznějších jehlic s velmi malým podílem zbytkového austenitu a ojedinělými zrny feritu zasahujícími do hloubky 0,5 – 0,7 mm. Dále strukturu místy tvoří výrazný lupínkový grafit.

Obr. 74: Vzorek č. 11 – oblast 2 (200x)

Oblast 3 – přechodová oblast

Struktura je tvořena velmi jemným martenzitem, lamelárním perlitem a dalšími složky litiny (zrny fosfidového eutektika, lupínkovým grafitem – tyto složky jsou patrné i v povrchově tepelně ovlivněné vrstvě).

Obr. 75: Vzorek č. 11 – oblast 3 (200x)

2.9.12 Makroskopie a mikroskopie vzorku č. 12

- bez překryvu; teplota: 1150 °C; rychlost: 15,0 cm/min

Obr. 76: Makroskopie vzorku č. 12 – technologie bez překryvu

Na obrázku 76 lze vidět souvislou zakalenou vrstvu. **Hloubka zakalené vrstvy od 1,3 mm do 1,5 mm.**

Oblast 1 - povrch

Nesouvislá vrstva ledeburitu do hl. 0,1 – 0,12 mm, dále hrubší jehlice martenzitu a zbytkového austenitu (40 – 50 %) zasahuje do hloubky 0,3 – 0,35 mm, kterého směrem k jádru prudce ubývá. Pod nesouvislou vrstvou ledeburitu se také objevuje lupínkový grafit.

Obr. 77: Vzorek č. 12 – oblast 1 (200x)

Oblast 2 – uprostřed zakalené vrstvy

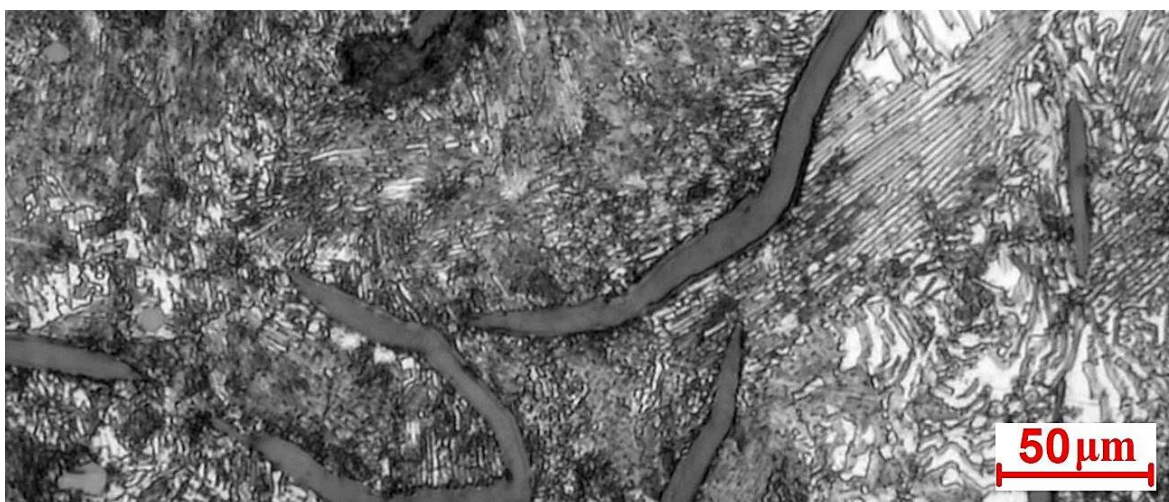
V druhé oblasti je velmi jemný martenzit s velmi malým podílem zbytkového austenitu. V této tepelně ovlivněné oblasti se dále vyskytují základní složky litiny.

Obr. 78: Vzorek č. 12 – oblast 2 (200x)

Oblast 3 – přechodová oblast

Velmi jemný martenzit bez výrazné jehlicové struktury a drobná zrnka feritu přechází ostře do základní struktury litiny. Zakalená oblast také tvořena lupínkovým grafitem.

Obr. 79: Vzorek č. 12 – oblast 3 (200x)

2.10 Měření mikrotvrdoti

Mikrotvrdot byla změřena na příčném řezu zakalené vrstvy po naleptání mikrotvrdoměrem MICROMET 2100 Series (Buehler), který je opatřen kamerou. **Pomocí normy ČSN EN ISO 4516 byly stanoveny parametry zkoušky.** Pro výběr zkušebního zatížení (vnikací těleso podle Vickerse) bylo kritérium tvrdost povlaku. **Jelikož zkoumané vzorky měly tvrdost větší než 300 HV, bylo stanoveno zkušební zatížení $F = 0,981 \text{ N}$ (podmínky zkoušky HV 0,1).** Doba působení zkušebního zatížení byla nastavena na 10 s. Zkouška proběhla při teplotě 24 °C.

Výpočet aritmetického průměru obou jednotlivě měřených úhlopříček:

$$d = \frac{d_1 + d_2}{2}$$

d – měřená úhlopříčka [μm]

Výpočet tvrdosti podle Vickerse:

$$HV = \frac{0,102 F}{A_v} = 189,1 \times 10^6 \frac{F}{d^2}$$

A_v – plocha šikmého povrchu vtisku [mm^2]

F – zkušební zatížení [N]

Výpočet směrodatné odchylky

$$s = \sqrt{\frac{\sum(\overline{HV} - HV)^2}{(n - 1)}}$$

$$\overline{HV} = \sum HV / n$$

n – počet měření

Příklad značení tvrdosti pro vzorek č. 1 (vzdálenost 20 μm od povrchu)

821,8 HV 0,1 – mikrotvrдость podle Vickerse 821,8 stanovená použitím zkušebního zatížení 0,981 N po dobu 10 s.

Obr. 80: Mikrotvrdoměr MICROMET 2100 Series (Buehler)

Pro všechny vzorky:

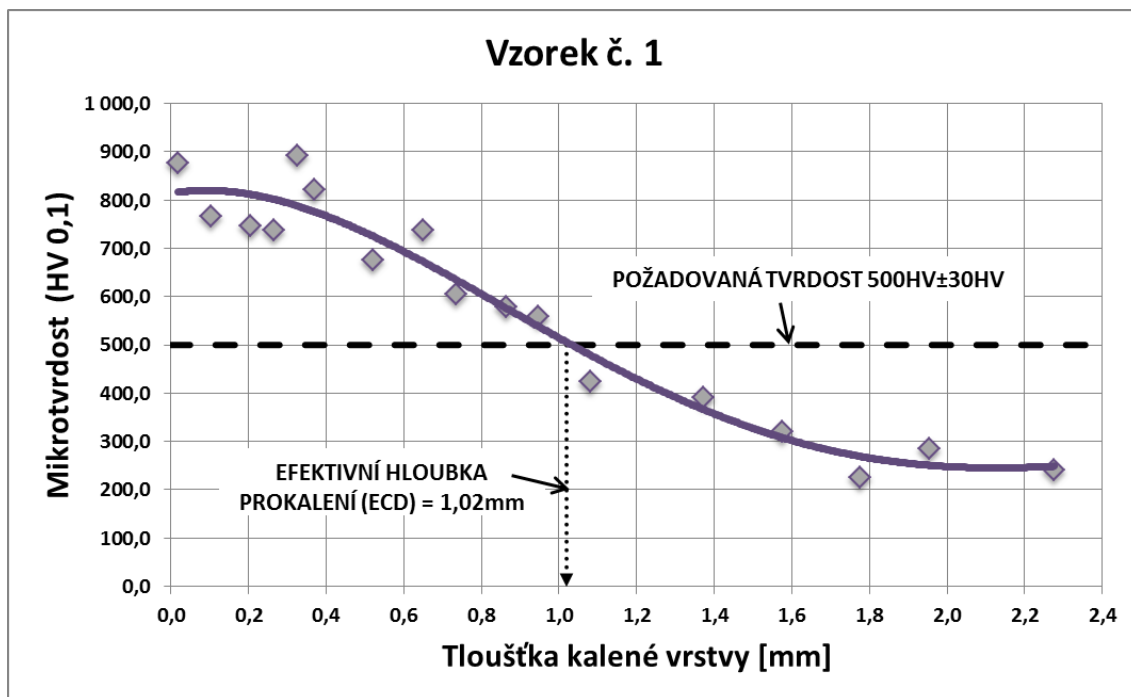
Metoda:	Vickers
Objektiv:	40 x
Zatížení:	100 g
Doba zatížení:	10 s

Tabulky s hodnotami mikrotvrdsti pro jednotlivé vzorky jsou obsahem přílohy H.

Vzorek č. 1

(bez překryvu; výkon: 4660 W; rychlost: 12,5 cm/min)

Graf 2: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 1

Minimum: 225,6

Maximum: 892,3

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

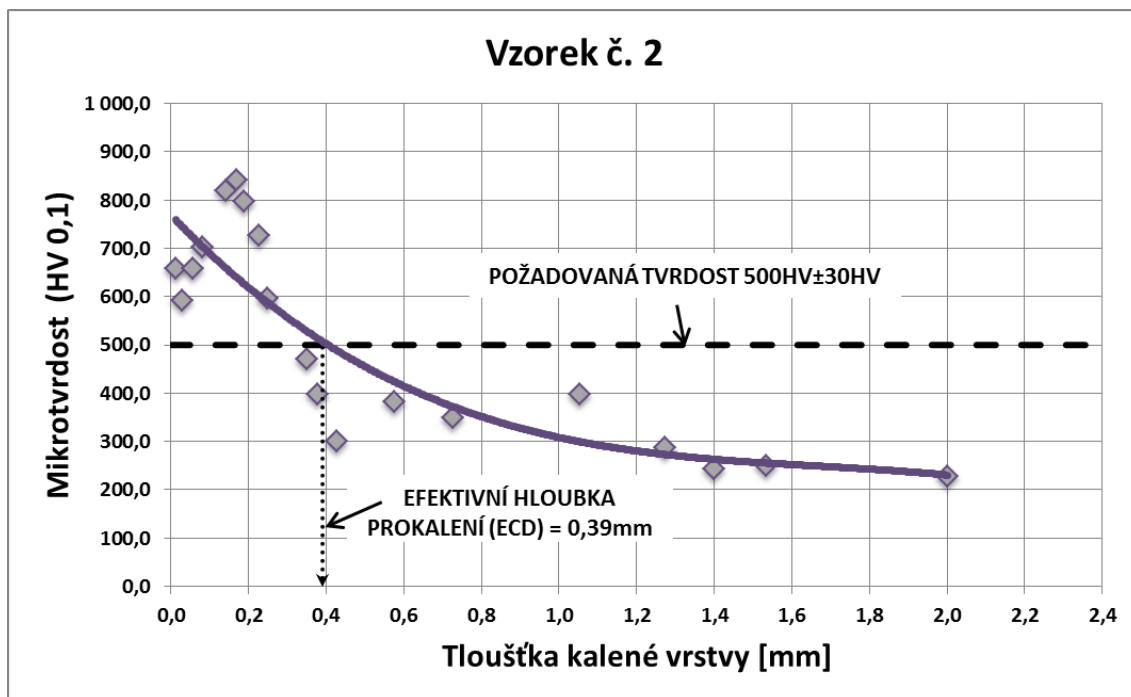
(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 1,02

Vzorek č. 2

(s překryvem; výkon: 4660 W; rychlost: 12,5 cm/min)

Graf 3: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 2

Minimum: 226,7

Maximum: 841,6

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

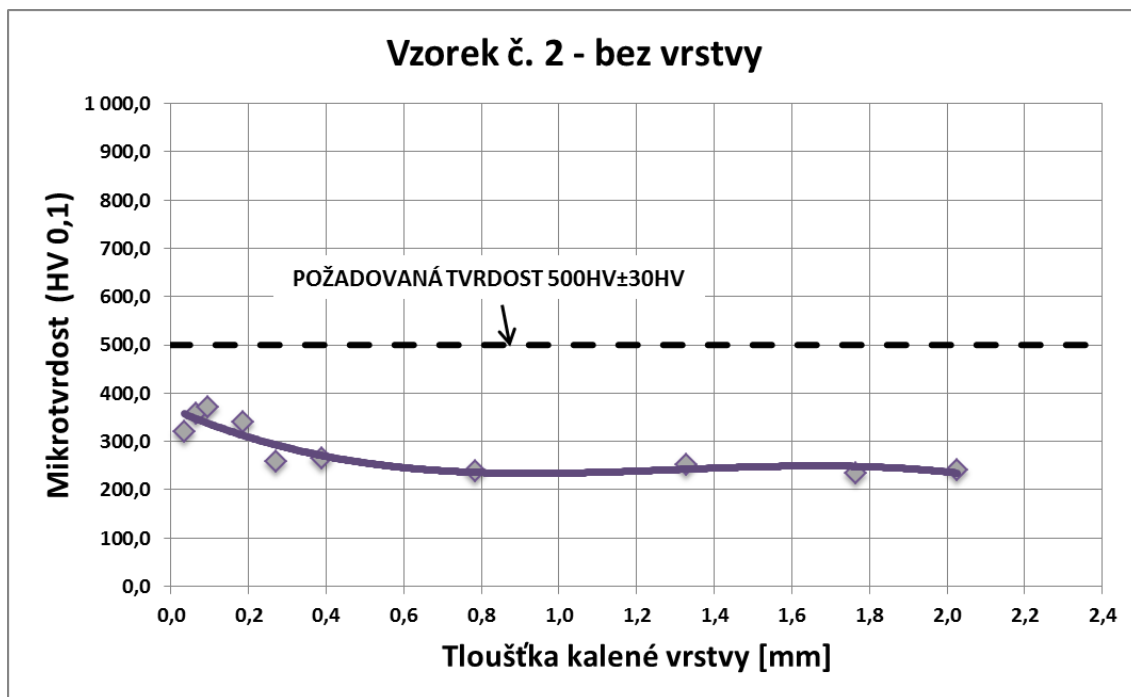
(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 0,39

Vzorek č. 2 – oblast bez vrstvy

(s překryvem; výkon: 4660 W; rychlost: 12,5 cm/min)

Graf 4: Průběh mikrotvrdości vzorku č. 2 – oblast bez vrstvy

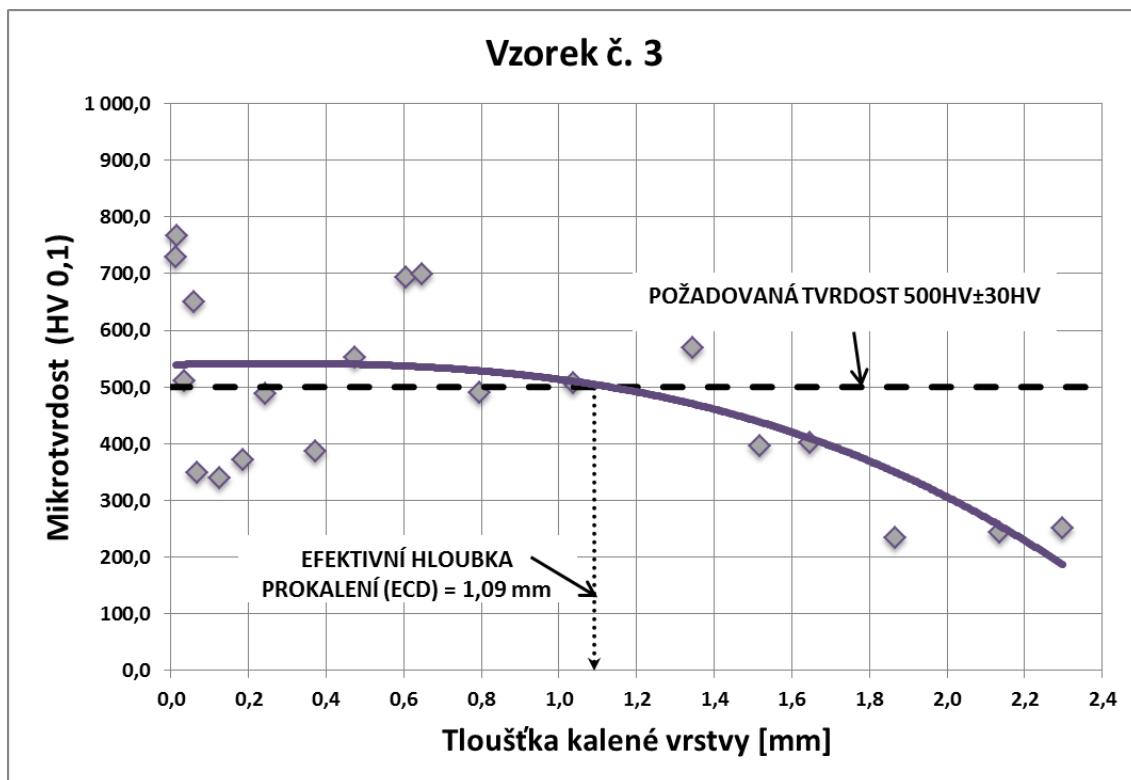
Minimum: 235,2

Maximum: 371,7

Vzorek č. 3

(bez překryvu; výkon: 5500 W; rychlost: 12,5 cm/min)

Graf 5: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 3

Minimum: 234,6

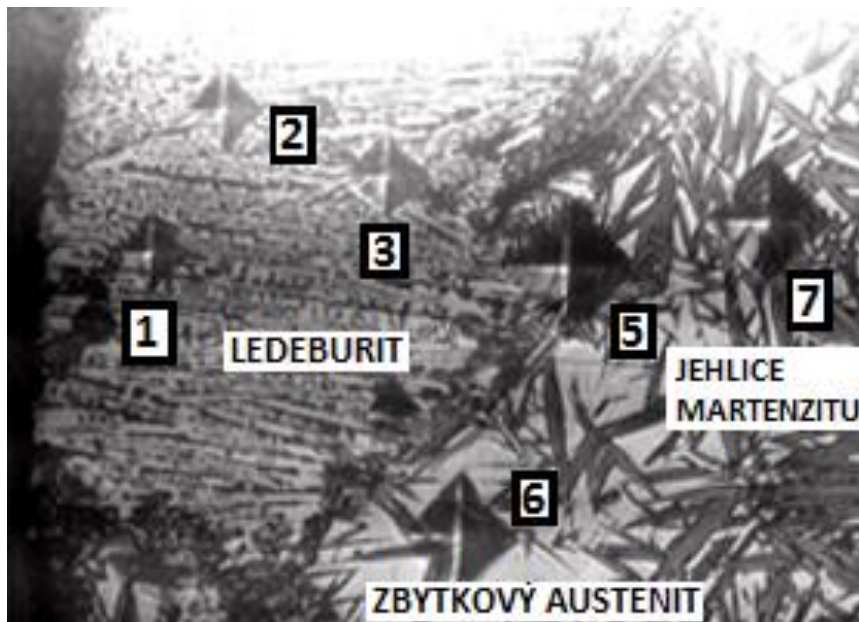
Maximum: 767,3

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 1,09

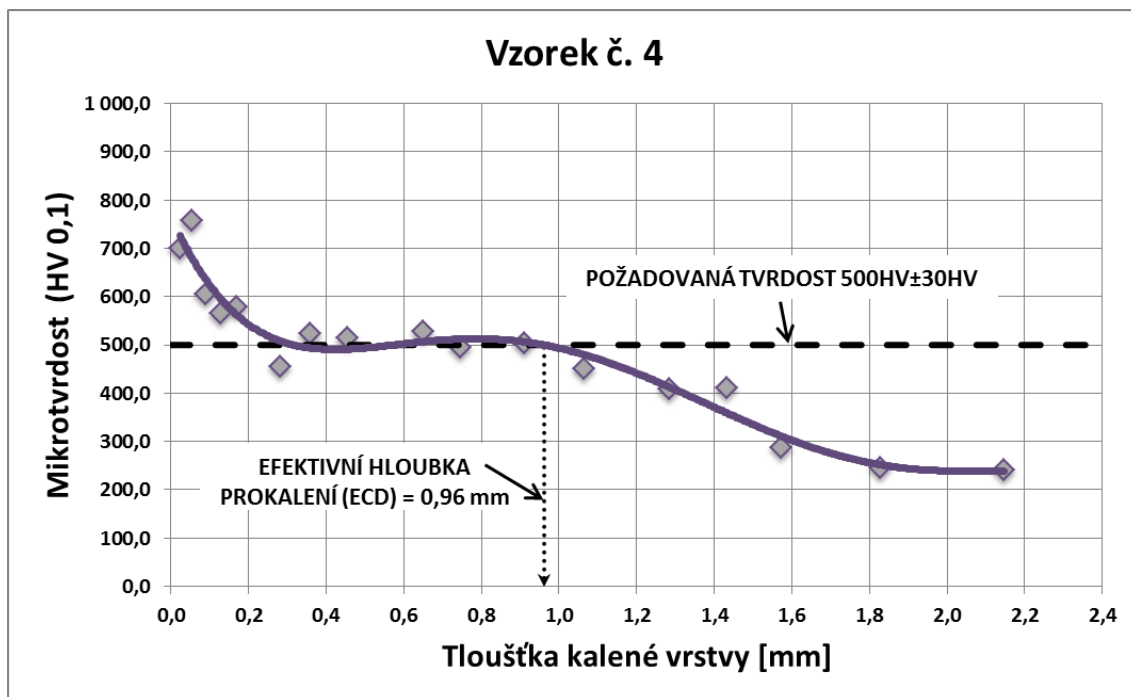
Obr. 81: Vtisky u vzorku č. 3

Na obrázku viz výše je vidět, že vtisky do jednotlivých fází jsou různé. Nejmenší vtisky jsou do ledeburitu (největší tvrdost). Naopak největší vtisky jsou do zbytkového austenitu (nejmenší tvrdost). S rostoucím podílem zbytkového austenitu klesá tvrdost. **Tvrdost, která úzce souvisí s odolností proti opotřebení, nejvíce závisí na struktuře, složení litiny a především tvaru grafitu.**

Vzorek č. 4

(s překryvem; výkon: 5500 W; rychlost: 12,5 cm/min)

Graf 6: Průběh mikrotvrdości vzorku č. 4

Minimum: 241,5

Maximum: 756,7

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

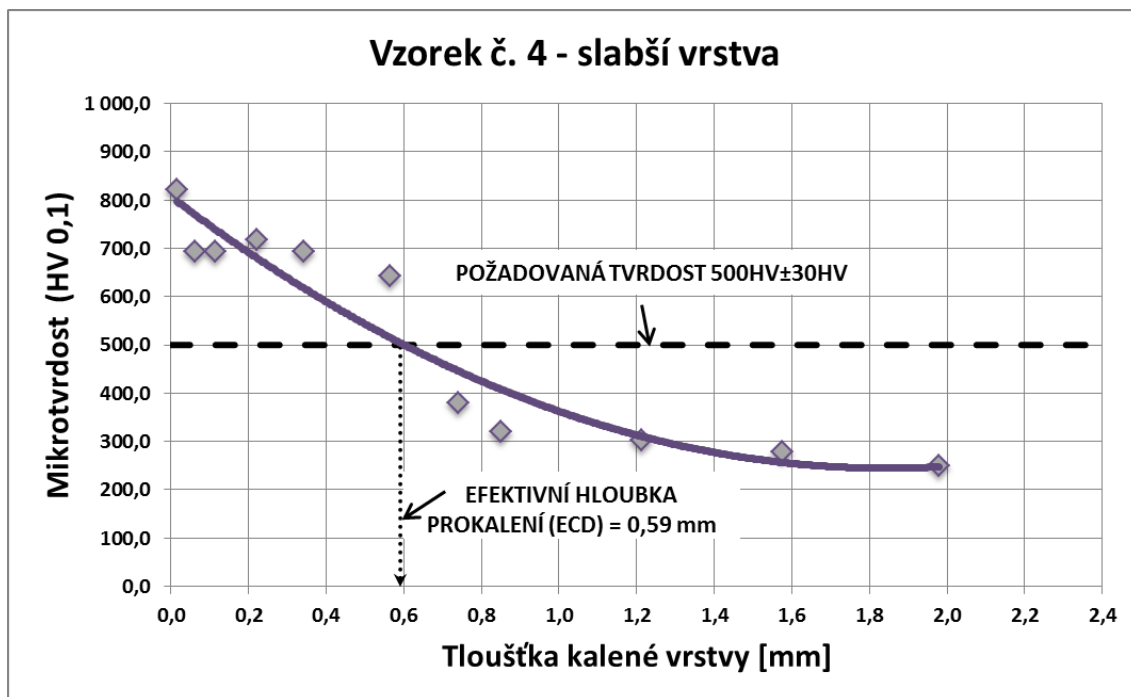
(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 0,96

Vzorek č. 4 – slabší vrstva

(s překryvem; výkon: 5500 W; rychlost: 12,5 cm/min)

Graf 7: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 4 - slabší vrstva

Minimum: 249,4

Maximum: 821,3

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

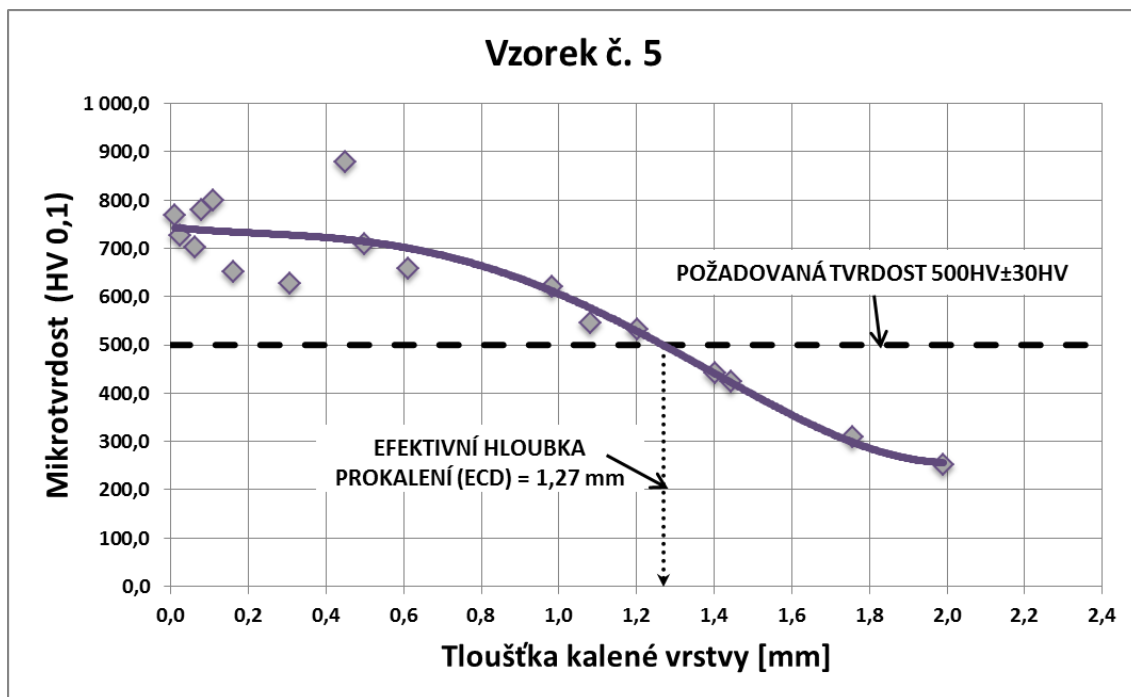
(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 0,59

Vzorek č. 5

(bez překryvu; výkon: 4660 W; rychlost: 10 cm/min)

Graf 8: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 5

Minimum: 251,3

Maximum: 879,7

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

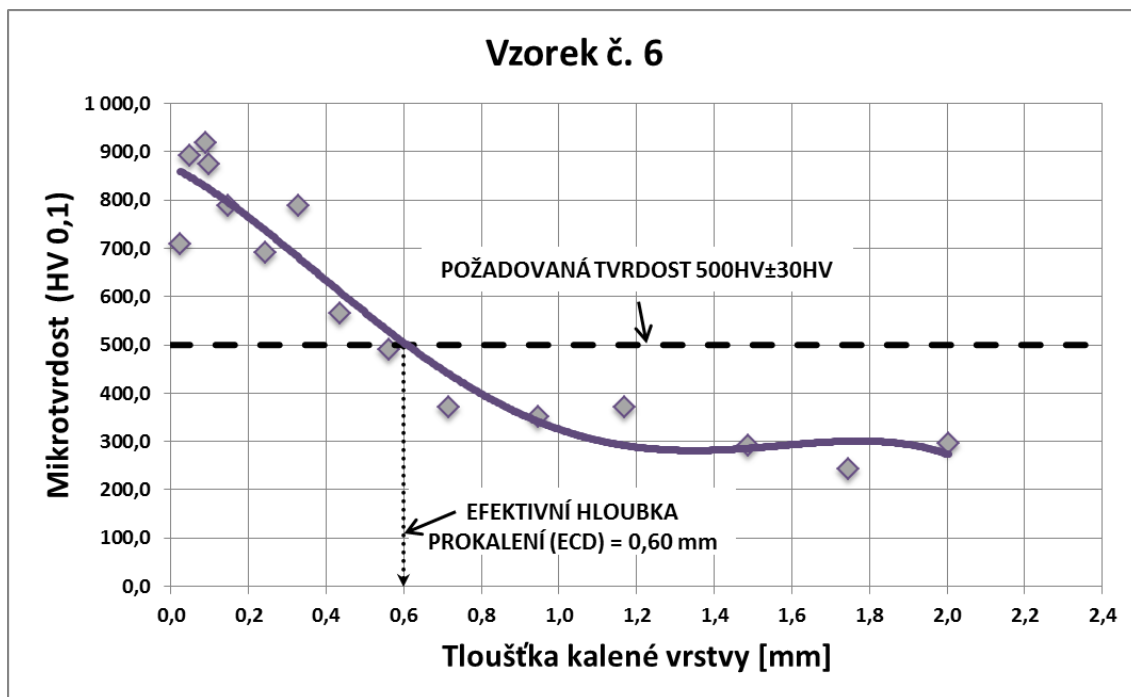
(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 1,27

Vzorek č. 6

(s překryvem; výkon: 4660 W; rychlost: 10 cm/min)

Graf 9: Průběh mikrotvrdomosti vzorku č. 6

Minimum: 242,3

Maximum: 919,6

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

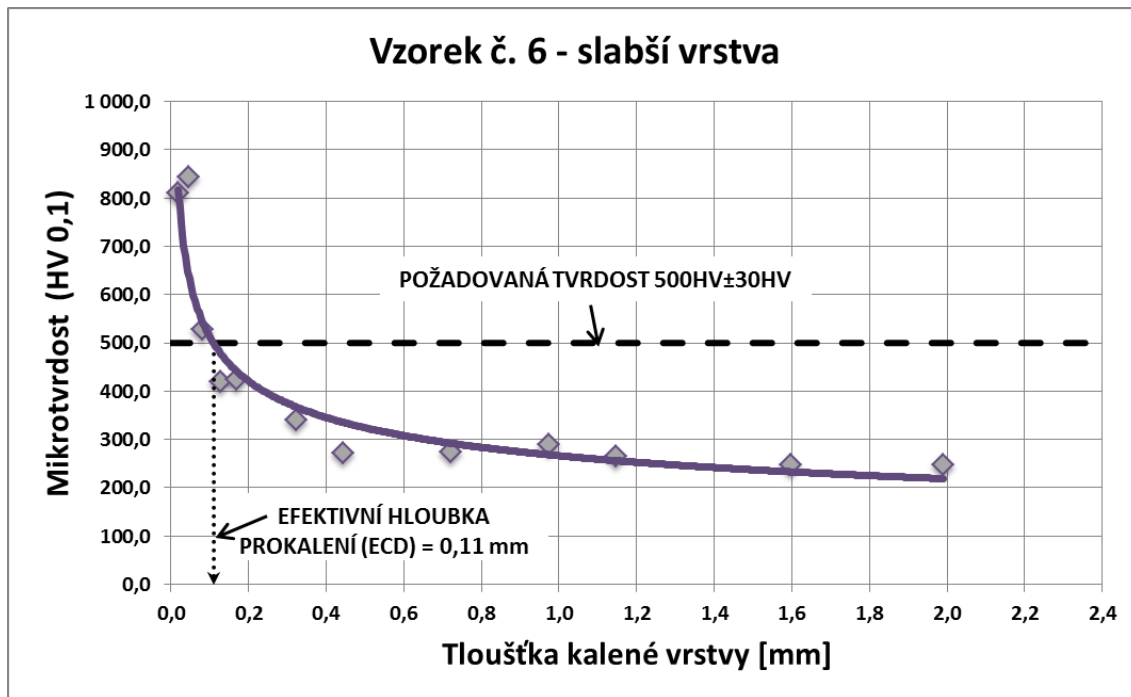
(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 0,60

Vzorek č. 6 – slabší vrstva

(s překryvem; výkon: 4660 W; rychlost: 10 cm/min)

Graf 10: Průběh mikrotvrdomi vzorku č. 6 – slabší vrstva

Minimum: 246,7

Maximum: 842,9

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

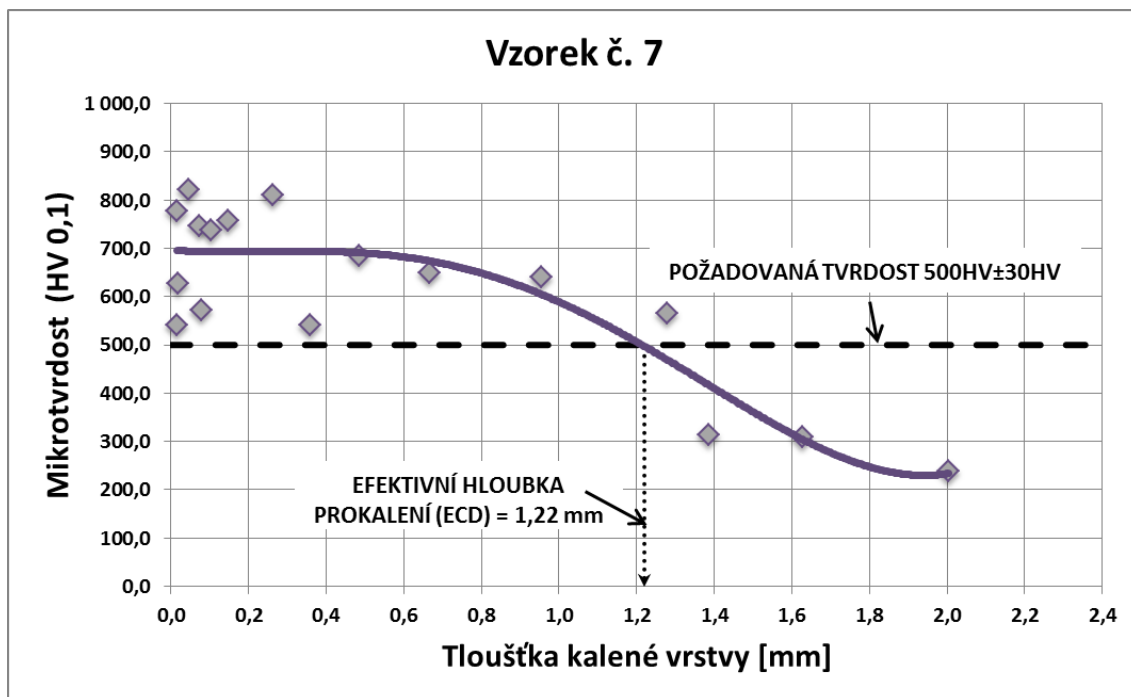
(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 0,11

Vzorek č. 7

(bez překryvu; výkon: 6000 W; rychlost: 17,5 cm/min)

Graf 11: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 7

Minimum: 237,9

Maximum: 821,5

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

(podle výrobního předpisu)

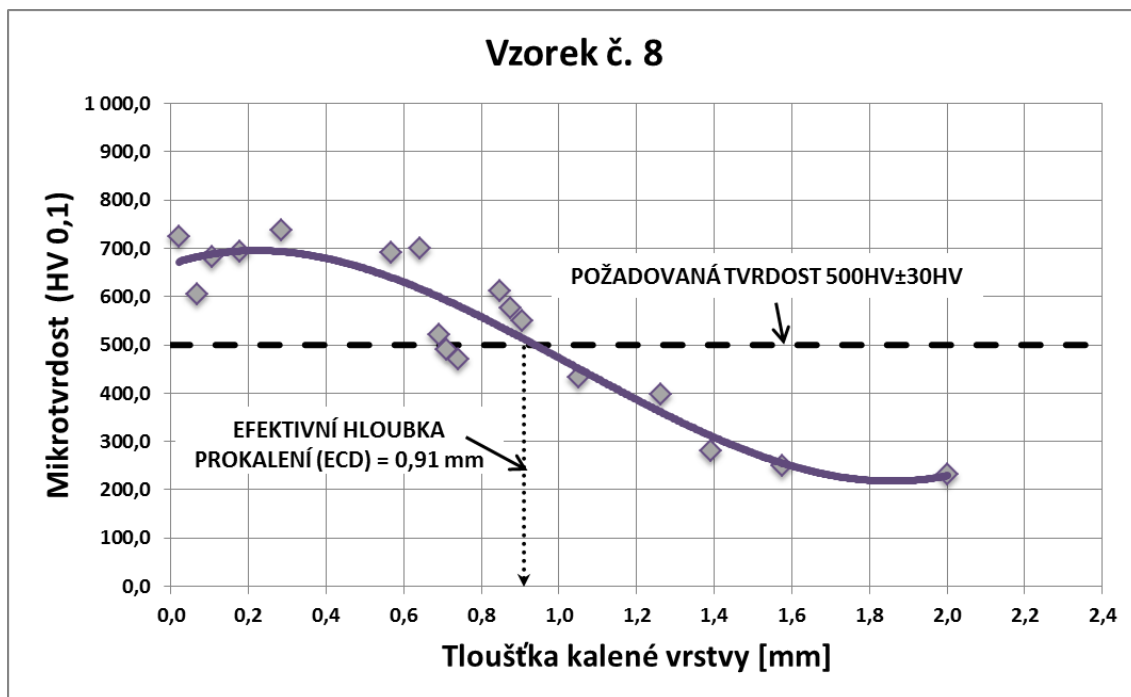
ECD [mm]: 1,22

Vyšší hodnoty tvrdosti v blízkosti povrchu patří ledeburitu a nižší hodnoty tvrdosti náleží martenzitu a zbytkovému austenitu (cca 50 %). Vyšší hodnoty tvrdosti dále od povrchu patří jemnému martenzitu s velmi malým podílem zbytkového austenitu a nižší hodnoty tvrdosti náleží martenzitu s menším podílem zbytkového austenitu.

Vzorek č. 8

(s překryvem; výkon: 6000 W; rychlost: 17,5 cm/min)

Graf 12: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 8

Minimum: 232,5

Maximum: 738,6

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

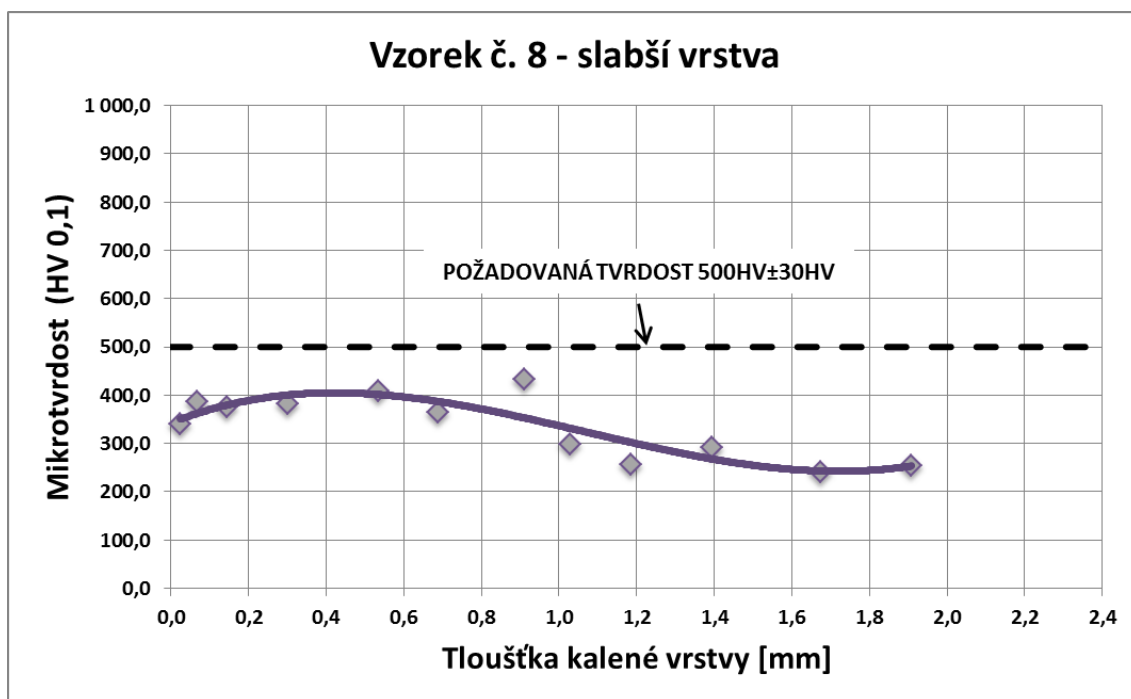
(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 0,91

Vzorek č. 8 – slabší vrstva

(s překryvem; výkon: 6000 W; rychlost: 17,5 cm/min)

Graf 13: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 8 – slabší vrstva

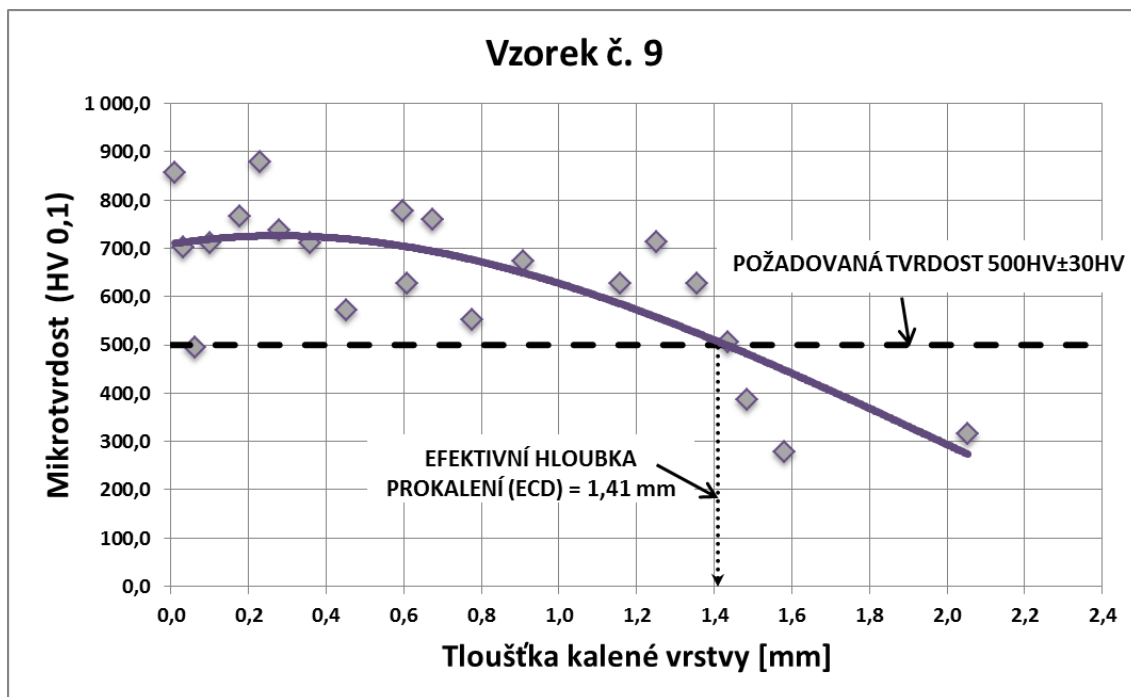
Minimum: 241,6

Maximum: 433,5

Vzorek č. 9

(bez překryvu; výkon: 6000 W; rychlost: 15 cm/min)

Graf 14: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 9

Minimum: 277,6

Maximum: 879,0

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

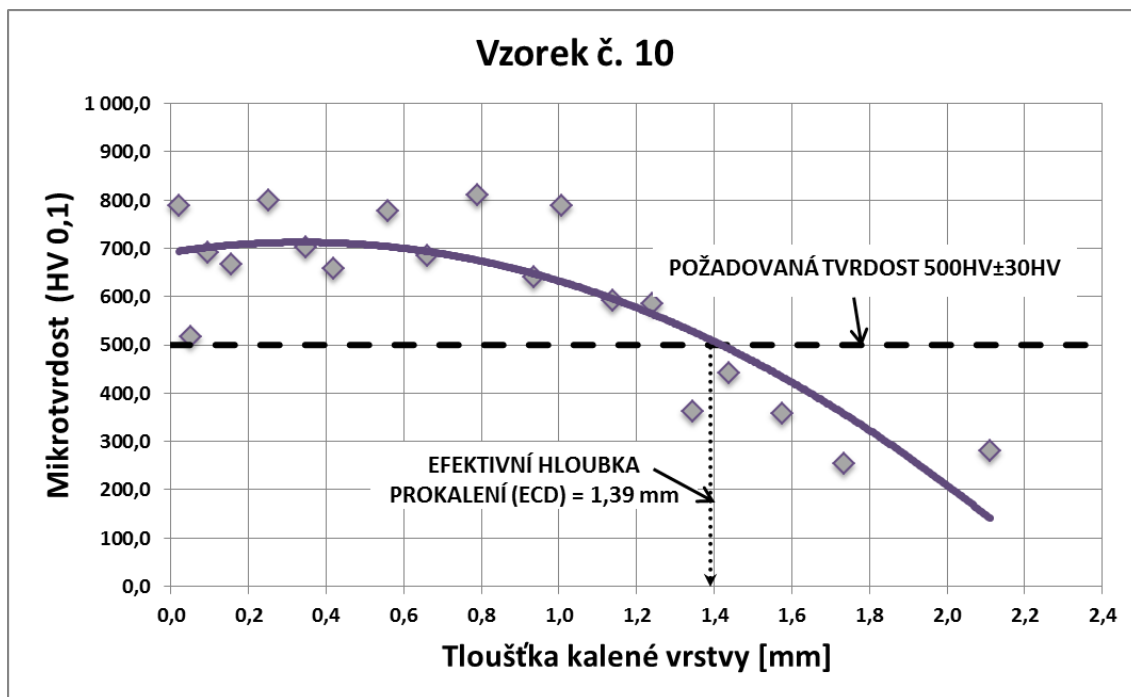
(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 1,41

Vzorek č. 10

(s překryvem; výkon: 6000 W; rychlost: 15 cm/min)

Graf 15: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 10

Minimum: 255,0

Maximum: 810,2

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

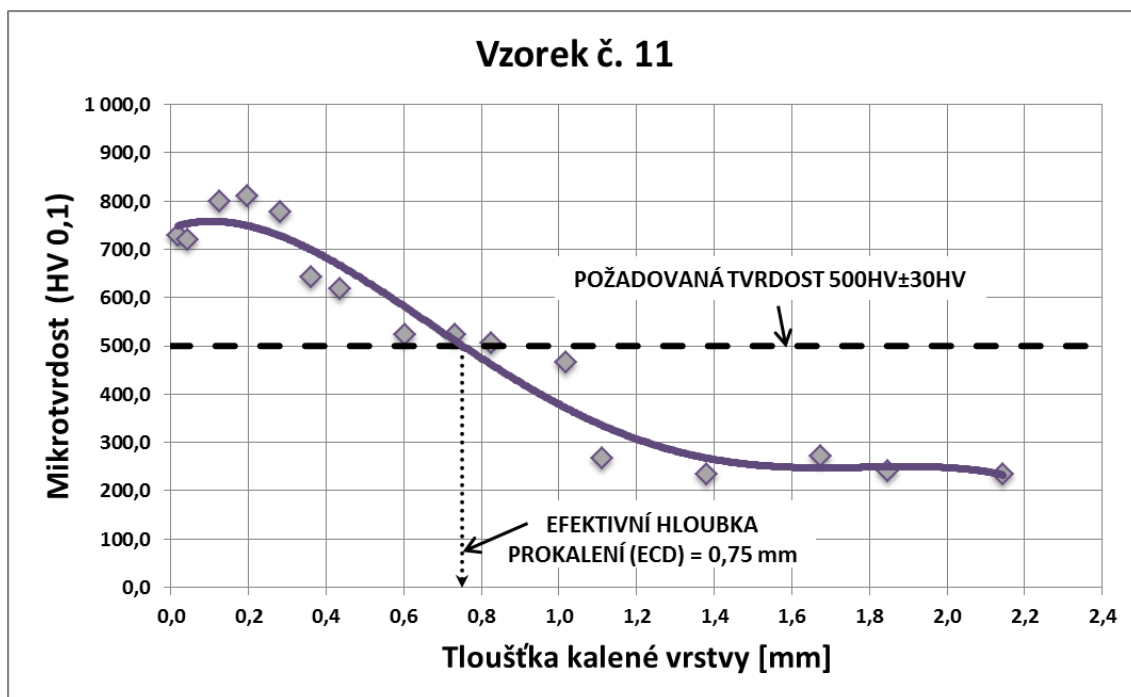
(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 1,39

Vzorek č. 11

(bez překryvu; teplota: 1190 °C; rychlost: 15,0 cm/min)

Graf 16: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 11

Minimum: 233,3

Maximum: 810,1

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

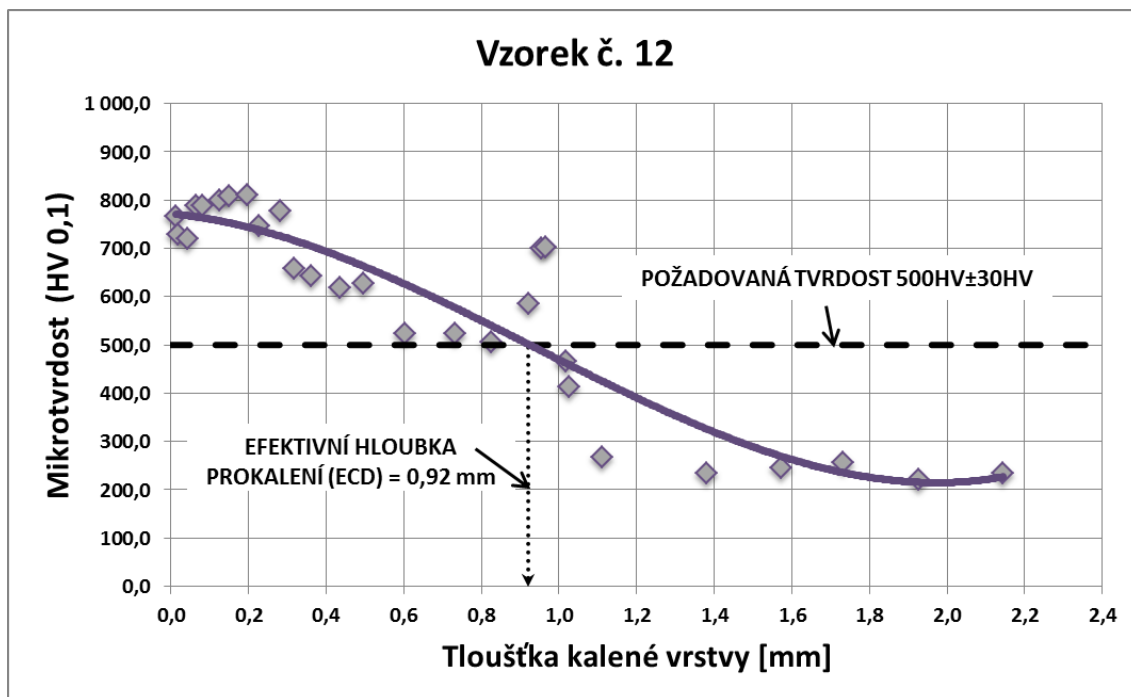
(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 0,75

Vzorek č. 12

(bez překryvu; teplota: 1150 °C; rychlost: 15,0 cm/min)

Graf 17: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 12

Minimum: 221,9

Maximum: 810,1

Efektivní hloubka prokalení

Mezní tvrdost: 500

(podle výrobního předpisu)

ECD [mm]: 0,92

2.11 Hodnocení výsledků

Shrnutí výsledků (jednotlivých parametrů laserového povrchového kalení) je přehledně zobrazeno v tabulce 5.

Tab. 5: Hodnocení výsledků laserového kalení

Hodnocení výsledků laserového kalení									
Číslo vzorku	Parametry laserového kalení					Naměřené hodnoty			
	Řízeno	Výkon [W]	Teplota [°C]	Rychlost [cm/min]	Použitá technologie	Průměrná povrch. tvrdost [HV]	**ECD [mm] - v místě bez překryvu	**ECD [mm] - v místě překryvu	maximální hloubka ledeburitu [mm]
1	výkonem	4660*	-	12,5*	bez překryvu	787	1,02	-	není
2	výkonem	4660*	-	12,5*	s překryvem	799	0,39***	nedosahuje	není
3	výkonem	5500	-	12,5	bez překryvu	770	1,09	-	0,15
4	výkonem	5500	-	12,5	s překryvem	751	0,96***	0,59	0,20
5	výkonem	4660	-	10,0	bez překryvu	806	1,27	-	0,15
6	výkonem	4660	-	10,0	s překryvem	765	0,6***	0,11	není
7	výkonem	6000	-	17,5	bez překryvu	830	1,22	-	0,10
8	výkonem	6000	-	17,5	s překryvem	821	0,91***	nedosahuje	není
9	výkonem	6000	-	15,0	bez překryvu	825	1,41	-	0,15
10	výkonem	6000	-	15,0	s překryvem	814	1,39***	0,61	0,15
11	teplotou	-	1190	15,0	bez překryvu	835	0,75	-	0,18
12	teplotou	-	1190	15,0	bez překryvu	831	0,92	-	0,12

* - Při těchto parametrech se běžně kalí ve firmě TOS Varnsdorf, a.s.
 ** - ECD (efektivní hloubka prokalení) při požadované tvrdosti 500HV±30HV dané výrobním předpisem
 *** - Tyto hodnoty v technologii s překryvem byly naměřeny mimo oblast překryvu (nebyly měřeny v popuštěné oblasti)

Cílem této diplomové práce bylo najít co největší rychlost laserového kalení, a to z důvodu úspory času daného procesu a zároveň zachovat co největší efektivní hloubku prokalení, kde ještě zakalená vrstva bude dosahovat tvrdosti 500 HV ± 30 HV.

Z tabulky 5 vyplývá, že vzorek č. 9 (eventuálně č. 10) odpovídá požadavkům, které byly zadány. Rychlost při stávajících parametrech laserového kalení dosahuje hodnoty 12,5 cm/min. U vzorku č. 9 (10) byla zvětšena o 2,5 cm/min. Když uvažíme délku lože, kde je kalená plocha dlouhá 6 m, vychází časová úspora jedné zakalené stopy na 8 min. Např. u stroje WHN 13CNC je nutno kalit 8 vnějších stop lože s překryvem (viz příloha A). **Zde již časová úspora činí 64 min na zakalení všech vnějších kluzných ploch lože** (pokud se nepočítá např. čas na polohování robota pro další kalenou stopu). **Efektivní hloubka prokalení byla také zvětšena.** Jelikož na povrchu vzorku č. 9 (10) je

tvrdá křehká nesouvislá vrstva ledeburitu o maximální tloušťce 0,15 mm, bude nutné tuto vrstvu odbrousit. Avšak při současném stavu laserového kalení se také brousí do srovnání všech kluzných ploch lože, a to minimálně 0,15 mm. Menší komplikace nastává v místě překryvu dvou zakalených stop. Zde je efektivní hloubka prokalení podstatně menší. **Avšak oproti současnému stavu laserového kalení je v místě překryvu daleko tvrdší a hlubší** (viz srovnání níže)

Zde je třeba poznamenat, že zakalené kluzné plochy všech odlitků ve firmě TOS Varnsdorf, a.s. jsou dosti široké, tudíž se musí kalit technologií s překryvem (maximální stopa laseru okolo 50 mm).

Srovnání současného stavu povrchového kalení grafitických litin a doporučeného povrchového kalení grafitických litin v místě překryvu

Vzorek č. 2 (výkon 4660 W, rychlost 12,5 cm/min) – **současný stav**

- Efektivní hloubka prokalení (hranice 500 HV \pm 30 HV): **nedosahuje** (max. tvrdost 371,7 HV, oblast s velmi jemným martenzitem)

Vzorek č. 10 (výkon 6000 W, rychlost 15 cm/min) – **doporučené nastavení laseru**

- Efektivní hloubka prokalení (hranice 500 HV \pm 30 HV) po odbroušení ledeburitu:
0,61 - 0,15 = **0,46 mm**

Srovnání současného stavu povrchového kalení grafitických litin a doporučeného povrchového kalení grafitických litin mimo oblast překryvu (uprostřed stopy)

Vzorek č. 1 (výkon 4660 W, rychlost 12,5 cm/min) – **současný stav**

- Povrchová tvrdost po broušení: **787 HV**
- Efektivní hloubka prokalení (hranice 500 HV \pm 30 HV) po broušení:
1,02 - 0,15 = **0,87 mm**

Vzorek č. 9 (výkon 6000 W, rychlost 15 cm/min) – **doporučené nastavení laseru**

- Povrchová tvrdost po broušení: **814 HV**
- Efektivní hloubka prokalení (hranice 500 HV ± 30 HV) po broušení:

$$1,41 - 0,15 = \mathbf{1,26 \text{ mm}}$$

U ostatních vzorků je více nedostatků, tudíž je nelze doporučit.

ZÁVĚR

Z naměřených hodnot, použitých metod pro měření, a při porovnání zakalených mikrostruktur litiny byly zjištěny následující poznatky.

V případě povrchového kalení diodovým laserem má zásadní vliv na povrchovou tvrdost především **perlitická matrice**. **Tvrdost zde bude maximální** (podstatně větší než u feritické matrice). Litina GJL 250 (litina s lupínkovým grafitem) se pro kluzný pohyb velmi hodí. Je cenově výhodná, má vysokou odolnost vůči tlaku a tlumí rázy či chvění, což je velmi důležité pro těžké obráběcí stroje, které garantují vysokou přesnost obrábění v 0,01 mm. Lze jí zpracovat relativně levným povrchovým kalením.

Bylo prokázáno, že tento nestandardní případ povrchového kalení litiny má smysl a že ultrazvukový tvrdoměr Krautkramer Branson MIC 10 se zatížením 5 kg je vhodný pro měření povrchově kalené vrstvy litiny. Pro daný účel jsou výsledky dostačující. **Průměrná povrchová tvrdost u vzorků dosahovala okolo 800 HV, což odpovídá i při porovnání s mikrotvrdostí - naměřené hodnoty těsně pod povrchem.**

Bylo zjištěno, že **v místě překryvu dochází k popuštění a tím i k nižší tvrdosti**. V případě kluzného pohybu tento překryv nevadí, protože zatížení působí na větší ploše než v případě valivého pohybu. Tím se jednak eliminuje vliv překryvu (pokles tvrdosti z důvodu popuštění), ale i vliv heterogenity litiny s lupínkovým grafitem.

Pro snížení technologického času povrchového kalení litiny diodovým laserem a zároveň získání co největší efektivní hloubky prokalení, kde ještě zakalená vrstva bude dosahovat tvrdosti $500 \text{ HV} \pm 30 \text{ HV}$, byl doporučen vzorek č. 9, eventuálně č. 10. **Došlo zde k výrazné časové úspoře**. Například v případě kalení všech kluzných ploch lože dlouhého 6 m na stroji WHN 13CNC vychází tato časová úspora na 64 min. **Také byla získána větší efektivní hloubka prokalení než při současném nastavení laseru**. Na povrchově kalených těžkých dílcích budou hodnoty tvrdosti lepší, jelikož je zde větší teplotní gradient než na zkoumaných vzorcích.

Při rozboru struktur po kalení bylo zjištěno, že na většině vzorcích vznikla nesouvislá ledeburitická vrstva. Důvodem vzniku této vrstvy je záměrné přehřívání

povrchu litiny při laserovém kalení, a to proto, aby byla dosažena větší hloubka prokalení. Následně se ledeburitická vrstva vždy odbrušuje. Broušená plocha je také podmínkou pro správnou funkci kluzného pohybu mezi těžkými dílci.

Bylo prokázáno, že litina GJL 250 je dostačující materiál pro povrchové kalení diodovým laserem a není nutné tento materiál měnit v případě využití pro kluzný pohyb. Litina s kuličkovým grafitem či ADI litina by byla jistě výhodnější, avšak s vyšší pořizovací cenou. U těžkých obráběcích strojů firmy TOS Varnsdorf, a.s. **nelze doporučit žádnou litinu pro valivý pohyb**, protože vzájemně dotýkající se body jsou vystaveny sérii opakujících se cyklů velkého zatížení. Tlak na jednotlivé body je podstatně větší než v případě kluzného pohybu. Dále zde hraje velkou roli právě heterogenita materiálu a malá tloušťka povrchově zakalené litiny. Tím dochází k vymílání drážky a k jejich zamazání vlivem grafitu.

Pro dosažení větší efektivity optimalizace by bylo vhodné se především zaměřit na zlepšení tvrdosti v oblasti překryvu (optimalizace jeho velikosti) a dále na zkoumání více vzorků s odlišnými parametry, které by přinesly přesnější optimalizaci povrchového kalení diodovým laserem.

Metodu povrchového kalení litin diodovým laserem, která je specifická, lze doporučit pro hlubší výzkum.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BURAKOWSKI, T. a T. WIERZCHOŃ. *Surface engineering of metals: principles, equipment, technologies*. Boca Raton, Fla.: CRC Press, c1999, 592 p. ISBN 08-493-8225-4.
- [2] DAĐOUREK, K. Povrchové kalení. *KMT* [online]. © 2007 [cit. 2015-04-25].
Dostupné z:
http://www.kmt.tul.cz/edu/podklady_kmt_magistri/VTM/vtm%20Dad/02povrkal.pdf
- [3] DAĐOUREK, K. *Vybrané technologie povrchových úprav*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 118 s. ISBN 978-80-7372-168-8.
- [4] GIRŠOVIČ, N. G. *Šedá litina: Krystalisace litiny a vznik její struktury, vlastnosti litiny*. Praha: SNTL, 1955, 343 s.
- [5] HLUCHÝ, M., R. PAŇÁK a O. MODRÁČEK. *Strojírenská technologie 1. 3.*, přeprac. vyd. Praha: Scientia, 2002, 173 s. ISBN 80-718-3265-0.
- [6] LUDVÍK, J., K. BÍLEK a Š. LUDVÍK. Zkoušky tvrdosti. *Metrotest* [online]. 2010 [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://www.metrotest.cz/files/zkousky_tvrlosti.pdf
- [7] NĚMEČEK, S. *Kalení litiny výkonovými diodovými lasery*. *TRIBOLÓGIA* [online]. © 2008 - 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.tribotechnika.sk/tribotechnika-52012/kaleni-litiny-vykonovymi-diodovymi-lasery.html>
- [8] NĚMEČEK, S. Extrémní případy zpracování povrchu laserovým paprskem. *TRIBOLÓGIA* [online]. © 2008 - 2015 [cit. 2015-04-15].
Dostupné z: <http://www.tribotechnika.sk/tribotechnika-62013/extremni-pripady-zpracovani-povrchu-laserovym-paprskem.html>
- [9] NOVÁ, I. *Teorie slévání: Teoretické základy metalurgie slévárenských slitin*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 169 s. ISBN 978-80-7372-185-5.

- [10] ODEHNALOVÁ, D. Litiny. *KMT* [online]. © 2010 [cit. 2015-04-19].
Dostupné z: www.kmt.tul.cz/edu/podklady_kmt_bakalari/NOM2/LITINY_podklady.ppt
- [11] OTÁHAL, V. *Jakostní litiny. MetalCasting and Foundry Consult* [online]. © 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://otahalconsult.cz/ukazky-produktu/jakostni-litiny/>
- [12] OTÁHAL, V. Litina s kompaktním grafitem. *MetalCasting and Foundry Consult* [online]. © 2015 [cit. 2015-04-18].
Dostupné z: <http://otahalconsult.cz/ukazky-produktu/litina-s-kompaktnim-grafitem/>
- [13] OTÁHAL, V. Tvárná litina. *MetalCasting and Foundry Consult* [online]. © 2015 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://otahalconsult.cz/ukazky-produktu/tvarna-litina/>
- [14] POSPÍŠILOVÁ, S. a B. PACAL. Základní druhy litin. *Ústav materiálových věd a inženýrství* [online]. © 2013 [cit. 2015-04-18].
Dostupné z: <https://www.fme.vutbr.cz/index.html>
- [15] POUPAL, J. 2015. *Interní materiály společnosti TOS Varnsdorf, a.s.* Varnsdorf.
- [16] ROUČKA, J. *Metalurgie litin*. Vyd. 1. Brno: PC-DIR, 1998, 166 s.
ISBN 80-214-1263-1.
- [17] SUCHÁNEK, Jan. Otěruvzdorné povrchové úpravy - 1. část. *TRIBOLÓGIA* [online]. © 2008 - 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.tribotechnika.sk/tribotechnika-32011/oteruvzdorne-povrchove-upravy-1-cast-.html>
- [18] ZATLOUKAL, P. Tepelné zpracování laserem. *Welding.cz* [online]. 2007 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.welding.cz/laser/tepelne.htm>
- [19] ZENKER, R. a A. BUCHWALDER. *Elektronenstrahl-Randschichtbehandlung : Inovative Technologien für höchste industrielle Ansprüche*. 2. vyd. Germany: probeam AG&Co. KGaA, 2010.

- [20] Buehler Simplimet 2000. *Spectrographic* [online]. [2015] [cit. 2015-05-09].
Dostupné z: <http://www.spectrographic.co.uk/shop/metallurgical-mounting-refurbished/buehler-simplimet-2000/>
- [21] Laserové kalení. *KULIČKOVÉ ŠROUBY KUŘIM* [online]. © 1996–2015
[cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.ks-kurim.cz/laserove-kaleni/>
- [22] Laserové kalení. *TRUMPF Česká Republika* [online]. © 2015 [cit. 2015-04-23].
Dostupné z: <http://www.cz.trumpf.com/cs/produkty/laserova-technika/reseni/oblasti-pouziti/obrabeni-povrchu/laserove-kaleni.html>
- [23] Laserové kalení. *VÚTS, a.s.* [online]. © 2013 [cit. 2015-04-22].
Dostupné z: <http://www.vuts.cz/laserove-kaleni-2.html>
- [24] Měření tvrdosti přenosnými tvrdoměry. *NDT Nedestruktivní kontrola - Testima*
[online]. © 2011 [cit. 2015-05-02].
Dostupné z: <http://www.testima.eu/4-128-soubory-ke-stazeni.html>
- [25] Metallographielabor. *Universität Kassel* [online]. [2015] [cit. 2015-05-09].
Dostupné z: <http://tff-kassel.de/index.php/metallographielabor.html>
- [26] Surface of Cast Iron after Laser Hardening. *Academia.eu* [online]. 2013
[cit. 2015-05-06]. Dostupné z:
http://www.academia.edu/8084326/Surface_of_Cast_Iron_after_Laser_Hardening
- [27] Tvrdost podle Brinella. *Techportal.cz* [online]. © 1997 - 2015 [cit. 2015-05-01].
Dostupné z:
http://www.techportal.cz/searchcontent.phtml?getFile=2AXR_TUAMiBFGAgUc6BzY5pKR4a_RmSdJyeRJhvvhWt6GT3USXlrOO6D3ZMeL9jOG6RezEQEmBaY8drX5wl7kQ
- [28] Vector LC 250. *Hanyko Praha: Vše pro zkoušení materiálů* [online]. © 2012.
[cit. 2015-05-09]. Dostupné z: <http://www.hanyko-praha.cz/produkty/metalografie/brusky-a-lesticky/vector-lc-250/>

- [29] ASTM A 1038-05. *Standard Practice for Portable Hardness Testing by the Ultrasonic Contact Impedance Method*. West Conshohocken: ASTM International, 2013.
- [30] ČSN 42 0006. *Číselné označování a rozdělení slitin železa na odlitky*. Praha: Český normalizační institut, 1970.
- [31] ČSN 42 0461. *Hodnocení metalografické struktury litin*. Praha: Český normalizační institut, 1975.
- [32] ČSN 42 2425. *LITINA 42 2425 s lupínkovým grafitem*. Praha: Český normalizační institut, 1989.
- [33] ČSN EN ISO 4516. *Kovové a jiné anorganické povlaky – Zkoušky mikrotvrlosti podle Vickerse a podle Knoopu*. Praha: Český normalizační institut, 2003.
- [34] ČSN EN ISO 6506-1. *Kovové materiály. Zkouška tvrdosti podle Brinella - Část 1: Zkušební metoda*. Praha: Český normalizační institut, 2006.
- [35] ČSN EN ISO 6507-1. *Kovové materiály. Zkouška tvrdosti podle Vickerse - Část 1: Zkušební metoda*. Praha: Český normalizační institut, 2006.
- [36] ČSN EN ISO 945. *Litina – Určení mikrostruktury grafitu*. Praha: Český normalizační institut, 1996.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Příklad rozložení jednotlivých skupin na stroji WHN130 [15].....	14
Obr. 2: Diagram eutektoidní transformace litin Fe-C-Si (upraveno) [14].....	19
Obr. 3: Rozdělení grafitických litin [14]	23
Obr. 4: Perlitická litina s lupínkovým grafitem (200x) [11].....	25
Obr. 5: Perlitická litina s kuličkovým grafitem (200x) [14].....	26
Obr. 6: Izotermicky kalená tvárná litina na bainitickou strukturu (ADI způsob).....	27
Obr. 7: Princip povrchového kalení diodovým laserem - upraveno[21]	31
Obr. 8: Princip povrchového kalení indukci [2].....	33
Obr. 9: Princip povrchového kalení elektronovým paprskem [1]	35
Obr. 10: Princip zkoušky [34]	37
Obr. 11: Příklad značení tvrdosti podle Brinella (HWB) [34]	38
Obr. 12: Schématický obrázek UCI sondy – upraveno [24].....	41
Obr. 13: UCI princip jako myšlený experiment - upraveno[24]	41
Obr. 14: Závislost hodnoty tvrdosti na změně frekvence kmitající tyčinky – upraveno[29]42	
Obr. 15: Závislost hloubky vtisku na tvrdost pro různé zatížení – upraveno [24]	44
Obr. 16: Chronologicky uspořádané dílčí činnosti práce	47
Obr. 17: Odlitek z litiny GJL 250 (číslo modelu 011514).....	48
Obr. 18: Obrobení odlitku dle výkresu	49
Obr. 19: Specializované pracoviště určené pro kalení diodovým laserem (typ laseru: LDF 6000 -100).....	49
Obr. 20: Rovinná bruska BPH – 20 NA	51
Obr. 21: Ultrazvukový tvrdoměr Krautkramer Branson MIC 10-34100.....	53
Obr. 22: Pila Jean Wirtz CUTO 20 [25].....	55
Obr. 23: Značení a kladení vzorků do lisovací formy	56
Obr. 24: Elektro-hydraulický lis SIMPLIMET 2000 [20].....	56
Obr. 25: Buehler bruska (leštička) MetaServ 250 s hlavou VECTOR LC 250 [28].....	58
Obr. 26: Hodnocení grafitu (100x), neleptáno	60
Obr. 27: Hodnocení obsahu perlitu a velikosti útvarů fosfidového eutektika (100x), leptáno61	
Obr. 28: Hodnocení disperzity perlitu (1000x), leptáno.....	61
Obr. 29: Hodnocení tvaru perlitu a typu fosfidového eutektika (500x), leptáno.....	62

Obr. 30: Oblasti zkoumané pod mikroskopem.....	62
Obr. 31: Makroskopie vzorku č. 1 – technologie bez překryvu	63
Obr. 32: Vzorek č. 1 – oblast 1 (200x)	63
Obr. 33: Vzorek č. 1 – oblast 2 (200x)	64
Obr. 34: Vzorek č. 1 – oblast 3 (200x)	64
Obr. 35: Vzorek č. 1 – oblast 4 (200x)	65
Obr. 36: Makroskopie vzorku č. 2 – technologie s překryvem	65
Obr. 37: Vzorový příklad při překrytí stop.....	66
Obr. 38: Vzorek č. 2 – oblast 1 (200x)	67
Obr. 39: Vzorek č. 2 – oblast 3 (200x)	68
Obr. 40: Makroskopie vzorku č. 3 – technologie bez překryvu	68
Obr. 41: Vzorek č. 3 – oblast 1 (200x)	69
Obr. 42: Vzorek č. 3 – oblast 2 (200x)	69
Obr. 43: Vzorek č. 3 – oblast 3 (200x)	70
Obr. 44: Makroskopie vzorku č. 4 – technologie s překryvem	70
Obr. 45: Vzorek č. 4 – oblast 1 (200x)	71
Obr. 46: Vzorek č. 4 – oblast 2 (200x)	71
Obr. 47: Vzorek č. 4 – oblast 3 (200x)	72
Obr. 48: Makroskopie vzorku č. 5 – technologie bez překryvu	72
Obr. 49: Vzorek č. 5 – oblast 1 (200x)	73
Obr. 50: Vzorek č. 5 – oblast 2 (200x)	73
Obr. 51: Vzorek č. 5 – oblast 3 (200x)	74
Obr. 52: Makroskopie vzorku č. 6 – technologie s překryvem	74
Obr. 53: Vzorek č. 6 – oblast 1 (200x)	75
Obr. 54: Vzorek č. 6 – oblast 2 (200x)	76
Obr. 55: Vzorek č. 6 – oblast 3 (200x)	76
Obr. 56: Makroskopie vzorku č. 7 – technologie bez překryvu	77
Obr. 57: Vzorek č. 7 – oblast 1 (200x)	77
Obr. 58: Vzorek č. 7 – oblast 2 (200x)	78
Obr. 59: Vzorek č. 7 – oblast 3 (200x)	78
Obr. 60: Makroskopie vzorku č. 8 – technologie s překryvem	79
Obr. 61: Vzorek č. 8 – oblast 1 (200x)	79

Obr. 62: Vzorek č. 8 – oblast 2 (200x)	80
Obr. 63: Vzorek č. 8 – oblast 3 (200x)	80
Obr. 64: Makroskopie vzorku č. 9 – technologie bez překryvu	81
Obr. 65: Vzorek č. 9 – oblast 1 (200x)	81
Obr. 66: Vzorek č. 9 – oblast 2 (200x)	82
Obr. 67: Vzorek č. 9 – oblast 3 (200x)	82
Obr. 68: Makroskopie vzorku č. 10 – technologie s překryvem	83
Obr. 69: Vzorek č. 10 – oblast 1 (200x)	83
Obr. 70: Vzorek č. 10 – oblast 2 (200x)	84
Obr. 71: Vzorek č. 10 – oblast 3 (200x)	84
Obr. 72: Makroskopie vzorku č. 11 – technologie bez překryvu	85
Obr. 73: Vzorek č. 11 – oblast 1 (200x)	85
Obr. 74: Vzorek č. 11 – oblast 2 (200x)	86
Obr. 75: Vzorek č. 11 – oblast 3 (200x)	86
Obr. 76: Makroskopie vzorku č. 12 – technologie bez překryvu	87
Obr. 77: Vzorek č. 12 – oblast 1 (200x)	87
Obr. 78: Vzorek č. 12 – oblast 2 (200x)	88
Obr. 79: Vzorek č. 12 – oblast 3 (200x)	88
Obr. 80: Mikrotvrdoměr MICROMET 2100 Series (Buehler).....	90
Obr. 81: Vtisky u vzorku č. 3	95

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Povrchová tvrdost vzorku č. 1.....	54
Graf 2: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 1.....	91
Graf 3: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 2.....	92
Graf 4: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 2 – oblast bez vrstvy.....	93
Graf 5: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 3.....	94
Graf 6: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 4.....	96
Graf 7: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 4 - slabší vrstva.....	97
Graf 8: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 5.....	98
Graf 9: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 6.....	99
Graf 10: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 6 – slabší vrstva.....	100
Graf 11: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 7.....	101
Graf 12: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 8.....	102
Graf 13: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 8 – slabší vrstva.....	103
Graf 14: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 9.....	104
Graf 15: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 10.....	105
Graf 16: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 11.....	106
Graf 17: Průběh mikrotvrdosti vzorku č. 12.....	107

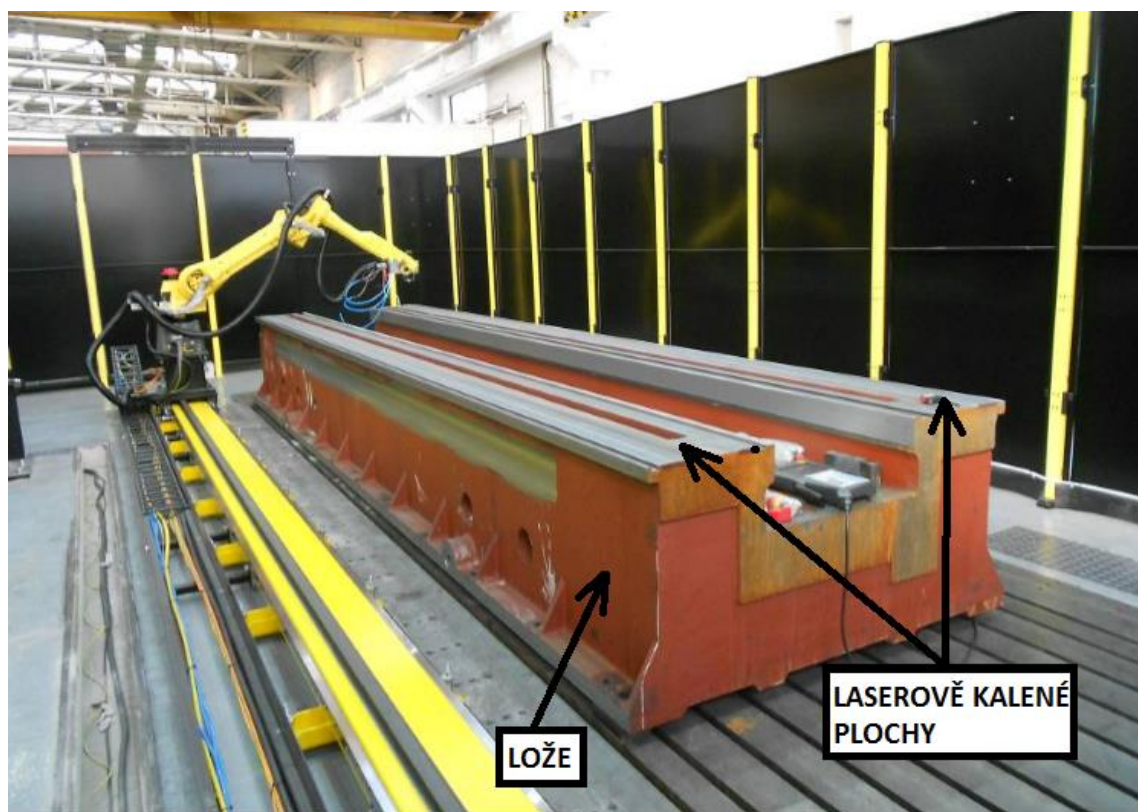
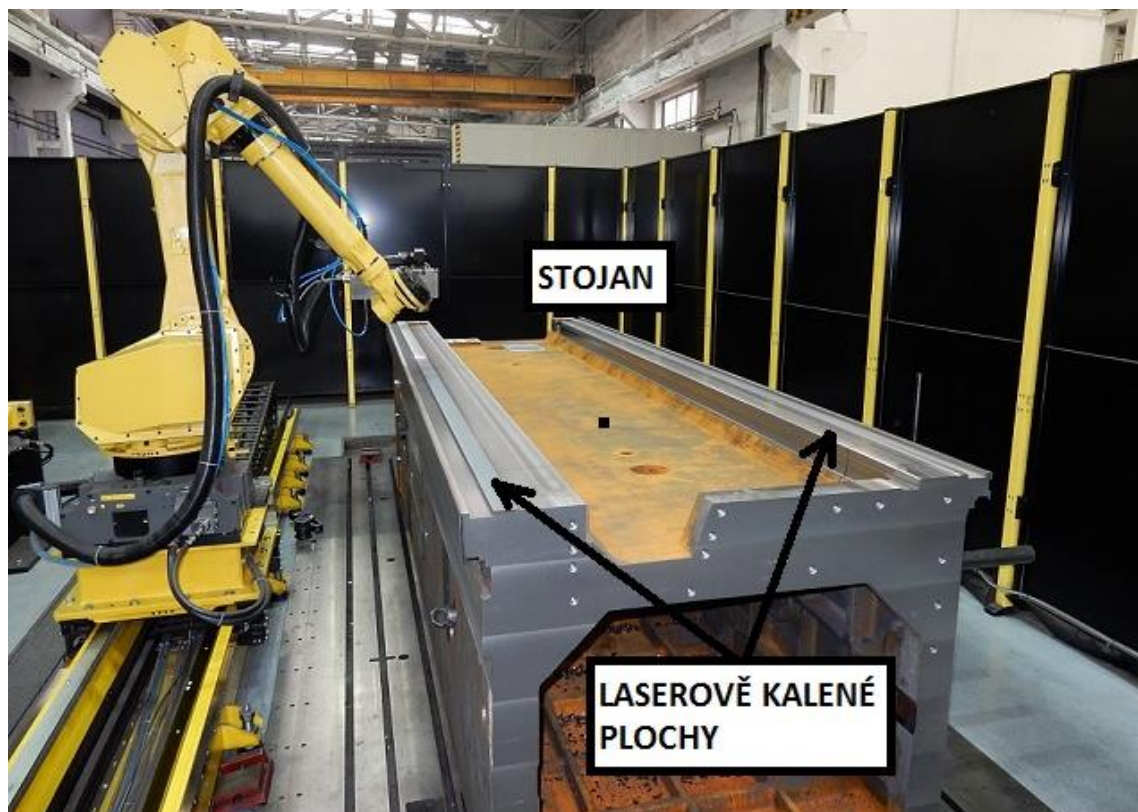
SEZNAM TABULEK

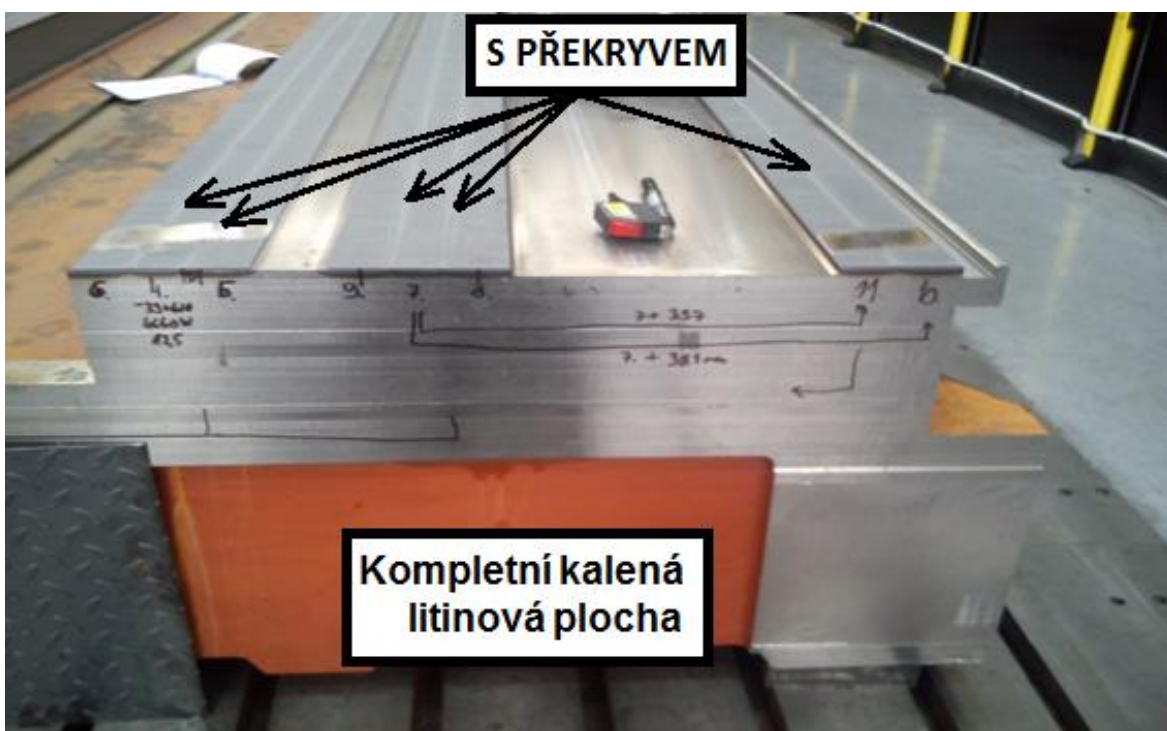
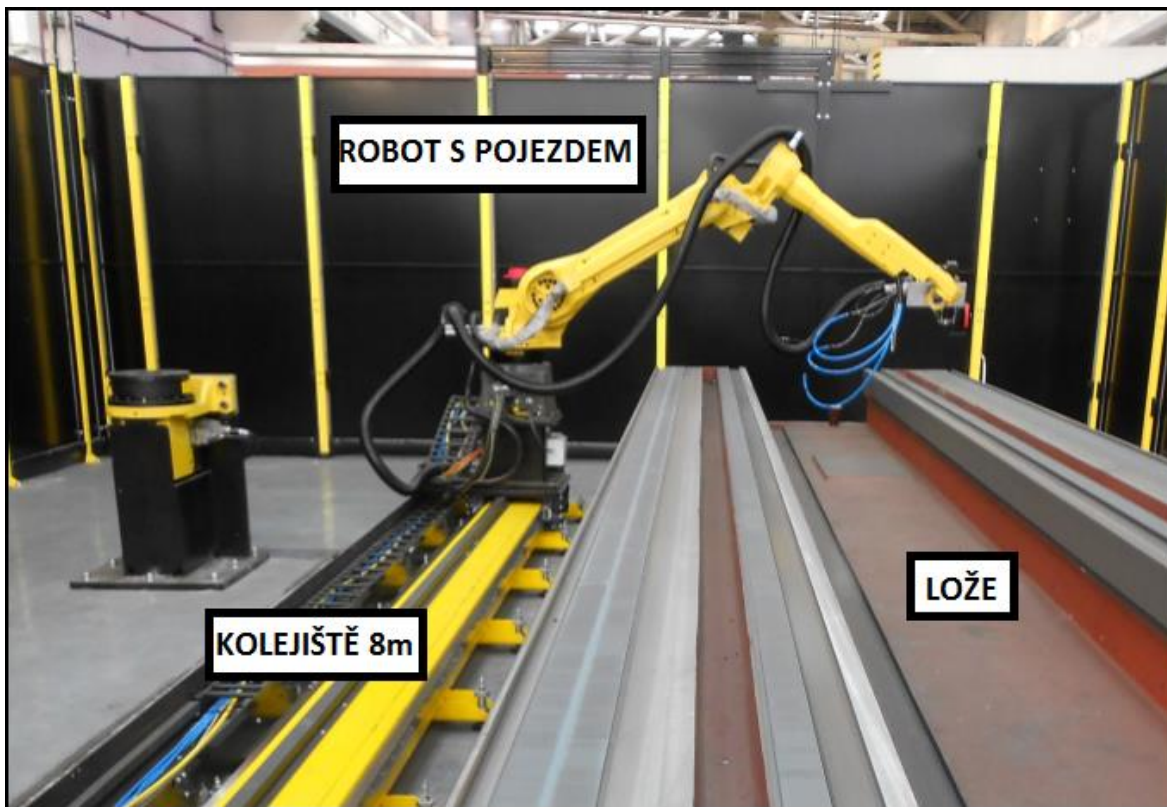
Tab. 1: Značky a zkrácené termíny [34].....	37
Tab. 2: Minimální tloušťka zkušebního tělesa ve vztahu k střednímu průměru vtisku - upraveno[34].....	39
Tab. 3: Zvolené parametry pro kalení součástí diodovým laserem	50
Tab. 4: Některé statistické hodnoty z měření povrchové tvrdosti	52
Tab. 5: Hodnocení výsledků laserového kalení.....	108

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A	Laserové kalení kluzných ploch stroje [15]	123
Příloha B	Sled operací.....	125
Příloha C	Výkres hranolu, dokumenty a obrázky ze slévárny	128
Příloha D	Technologie kalení – bez překryvu a s překryvem	132
Příloha E	Technologický postup broušení	134
Příloha F	Měření povrchové tvrdosti kalené vrstvy	136
Příloha G	Grafy povrchové tvrdosti jednotlivých vzorků	139
Příloha H	Měření mikrotvrdosti kalené vrstvy.....	150

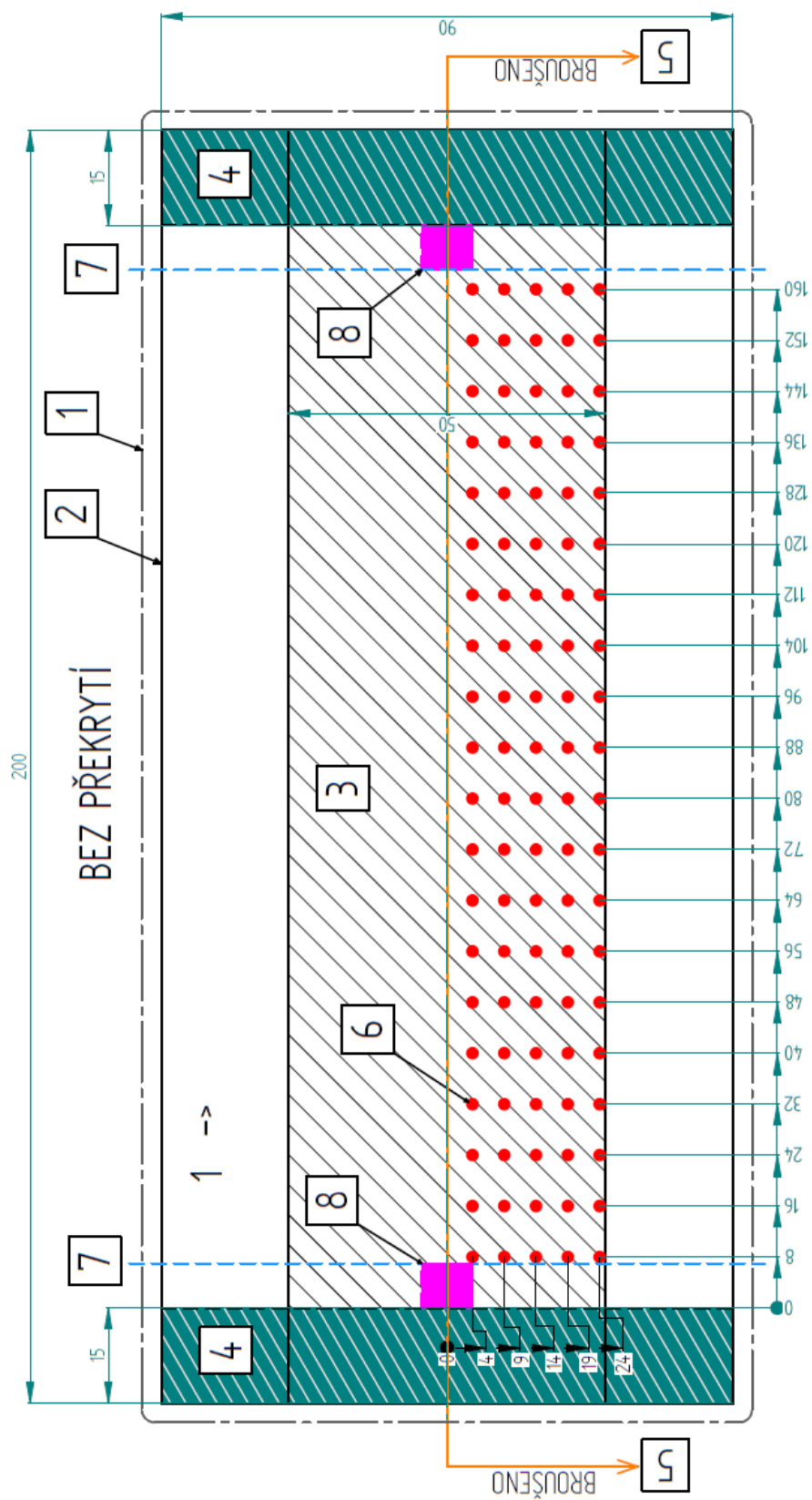
Příloha A Laserové kalení kluzných ploch stroje [15]

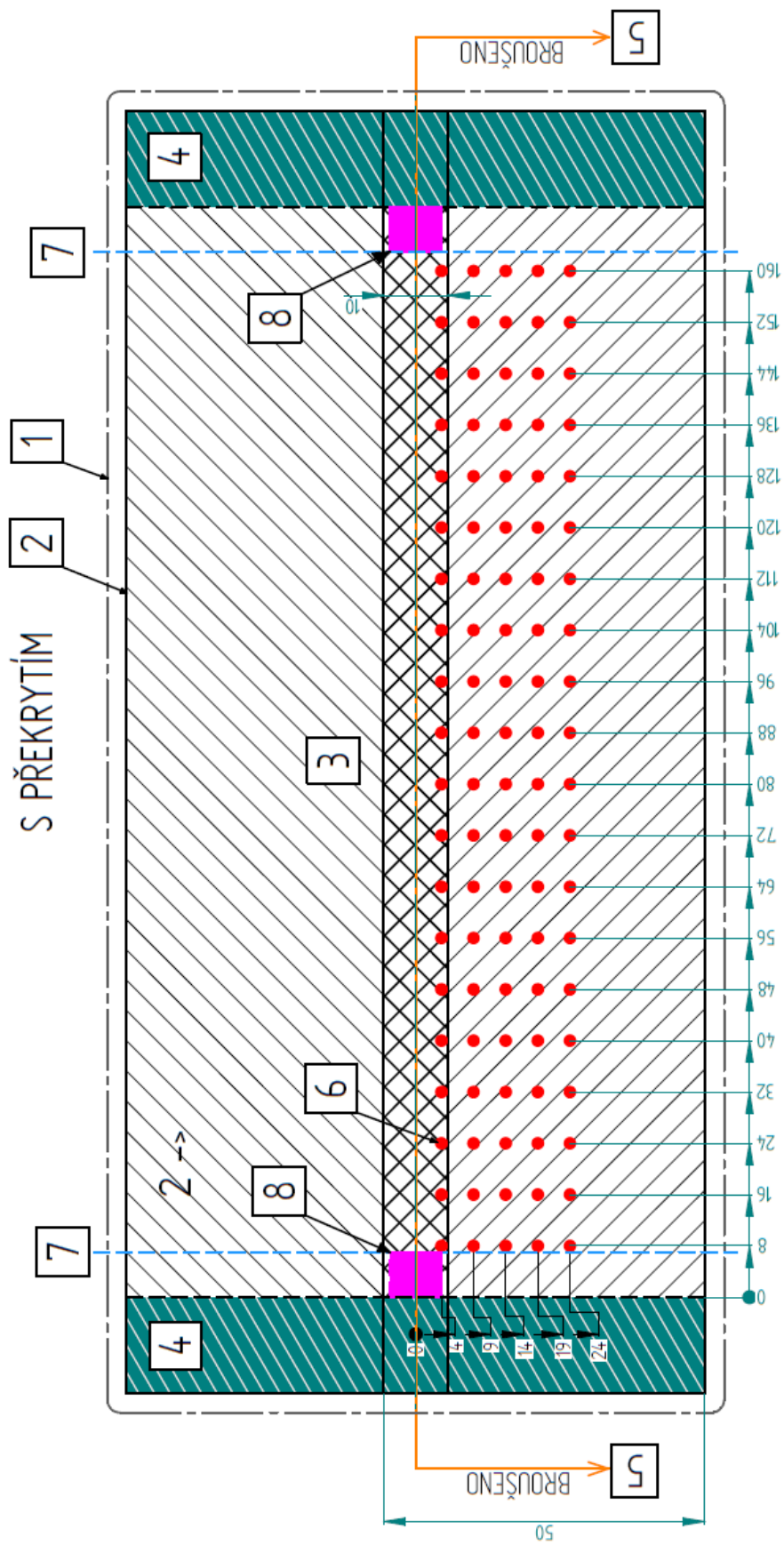

Laserové kalení kluzných ploch lože stroje WHN(Q)13CNC před finálním broušením

Příloha B Sled operací

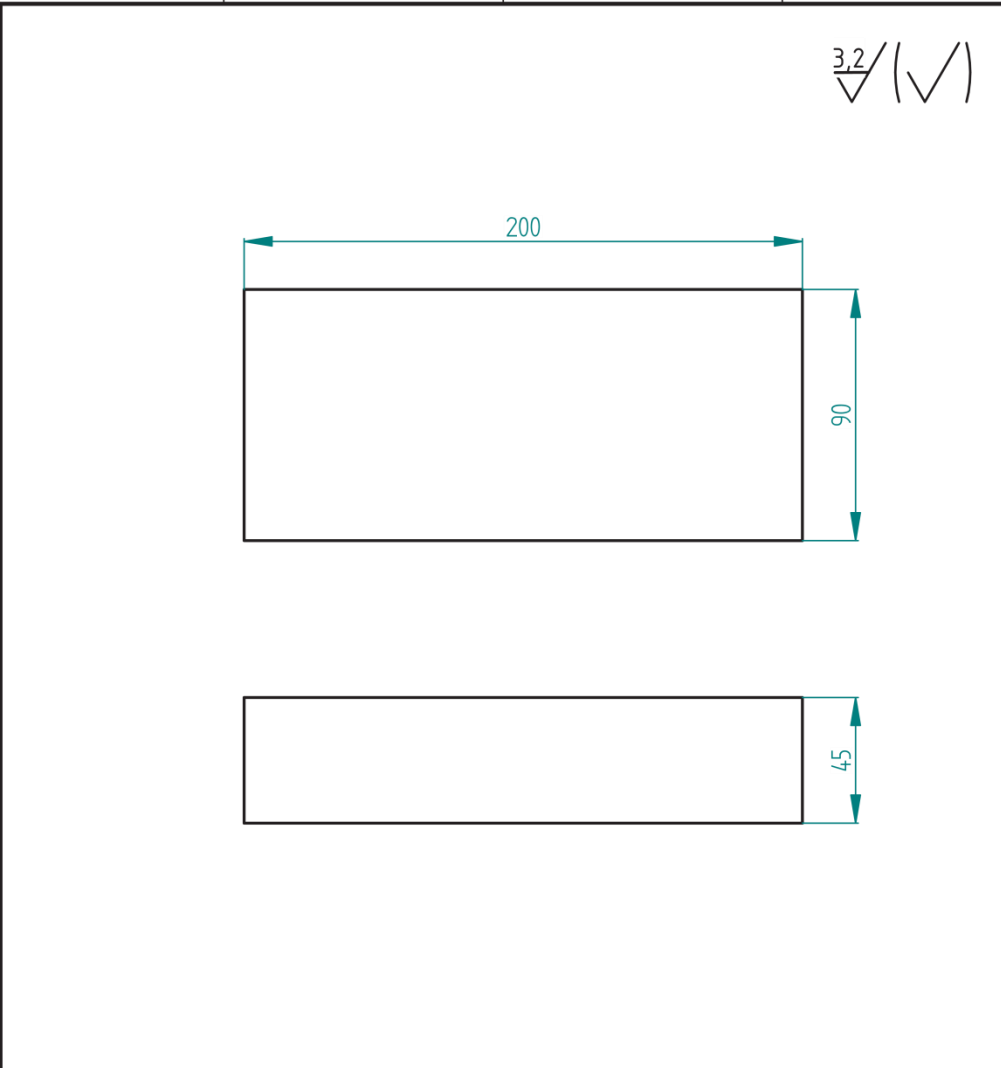

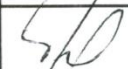

Přehled operací

- 1 – odlitek (se zahrnutým přídatkem na obrábění)
- 2 – obrobení odlitku na rozměr 200x90x45
- 3 – kalení diodovým laserem (s překryvem, bez překryvu)
- 4 – obrobení čel
- 5 – broušení jedné poloviny dílce
- 6 – měření povrchové tvrdosti
- 7 - 8 – řezání kotoučovou pilou (příprava pro metalografii)

Příloha C Výkres hranolu, dokumenty a obrázky ze slévárny

1	2	3	4																												
A			A																												
B			B																												
C			C																												
D			D																												
E	PŘESNOST ODLITKU DLE ISO 8062-CT11-RMA6(H) <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 5%;">00</td> <td style="width: 65%;"></td> <td style="width: 10%;"></td> <td style="width: 20%;"></td> </tr> <tr> <td>index</td> <td>popis změny</td> <td>datum</td> <td>jméno</td> </tr> <tr> <td>11.</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>10.</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>9.</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>8.</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>konstrukční kusovník</td> <td>od do platnost</td> </tr> </table>			00				index	popis změny	datum	jméno	11.				10.				9.				8.						konstrukční kusovník	od do platnost
00																															
index	popis změny	datum	jméno																												
11.																															
10.																															
9.																															
8.																															
		konstrukční kusovník	od do platnost																												
F	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;"> Duševní majetek firmy ©TOS VARNSDORF a.s. Zneužití a rozmnožování bez souhlasu majitele je trestné podle zákona o autorských právech. </td> <td style="width: 10%; text-align: center;"> měřítko 1:2 </td> <td style="width: 30%;"> ODLITEK 422425 rozměr ČSN 42 2425 jakost norma </td> <td style="width: 30%;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"> NEPŘEDEPSANÉ TOLERANCE ISO 2768 mK </td> <td style="text-align: center;"> </td> <td> navrhl Bc. Kysel kreslil Bc. Kysel dne 29.08.2014 schválil <i>Bc. Kysel</i> </td> <td style="text-align: center;"> 011514 model - výkovek </td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"> </td> <td style="text-align: center;"> HRANOL </td> <td style="text-align: center;"> typ skupina </td> <td style="text-align: center;"> listů 1 list 1 </td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"> název </td> <td style="text-align: center;"> doplněk názvu </td> <td style="text-align: center;"> 4 formát </td> <td style="text-align: center;"> 010151400 číslo výkresu a revize </td> </tr> </table>			Duševní majetek firmy ©TOS VARNSDORF a.s. Zneužití a rozmnožování bez souhlasu majitele je trestné podle zákona o autorských právech.	měřítko 1:2	ODLITEK 422425 rozměr ČSN 42 2425 jakost norma		NEPŘEDEPSANÉ TOLERANCE ISO 2768 mK		navrhl Bc. Kysel kreslil Bc. Kysel dne 29.08.2014 schválil <i>Bc. Kysel</i>	011514 model - výkovek		HRANOL	typ skupina	listů 1 list 1	název	doplněk názvu	4 formát	010151400 číslo výkresu a revize												
Duševní majetek firmy ©TOS VARNSDORF a.s. Zneužití a rozmnožování bez souhlasu majitele je trestné podle zákona o autorských právech.	měřítko 1:2	ODLITEK 422425 rozměr ČSN 42 2425 jakost norma																													
NEPŘEDEPSANÉ TOLERANCE ISO 2768 mK		navrhl Bc. Kysel kreslil Bc. Kysel dne 29.08.2014 schválil <i>Bc. Kysel</i>	011514 model - výkovek																												
	HRANOL	typ skupina	listů 1 list 1																												
název	doplněk názvu	4 formát	010151400 číslo výkresu a revize																												
1	2	3	4																												

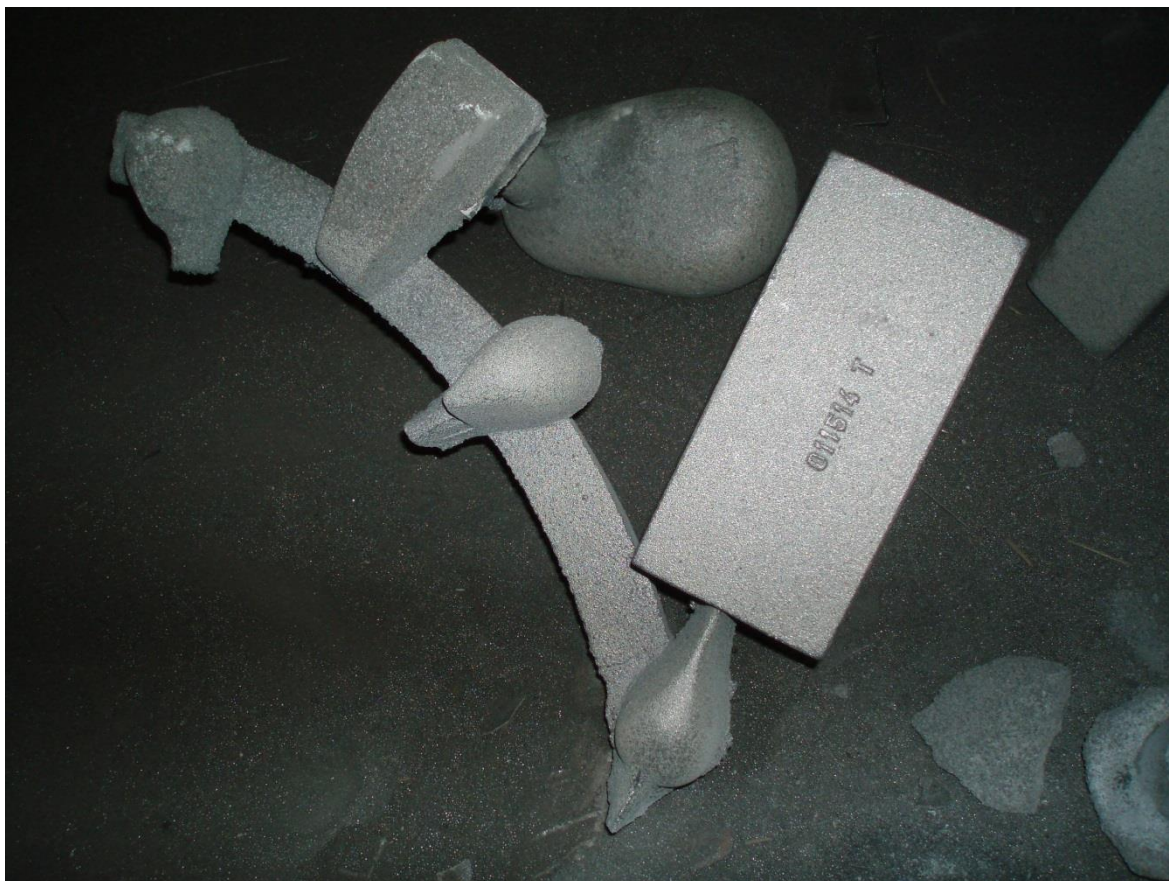
Pořad. číslo techn. karty	173/14	Průvodka kontrolního odlitku Technologická karta	PKO	173/14				
Zákazník:	TOS VARNSDORF A.S.	Název:	HRANOL	Číslo výkresu 010151400				
Č. modelu:	011514	Číslo tavby:	NE	Zn. slév ANO				
Druh modelu:	1x Volný model nedělený		Počet podložek:					
Zp. formování:	ruční	Počet kontr.odlitéků	2	Uložení ve skladu modelů J14				
Vtoková soustava:	Vtokový kůl:	Struskovák:		Zářezy:				
	Volné části modelu:	Volné části vtokové soustavy		Index změny				
Techn. karta:			MZ	Č. technol. přílohy:				
Teplota lítí:	1290-1330 °C	Teplota naměřená:	1270 °C	Doba chladnutí:				
Surová váha odl. (kg)	12kg	Materiál požadovaný:	GG-25	Bubnování				
Hrubá váha odl. (kg)	7.5kg	Materiál skutečný:	20343	Žihání				
Skutečná váha odl. (kg)	7,75kg	Legování:		Barvení nezákladovat				
Datum:	15.09.2014		Vystavil:	bedan				
FR:	630x630x160/160	Form. směs	Bentonit ruční	Nátěr formy:				
FR:		Objem FS:	14 dm³					
Filtr:	KERAMICKÝ FILTR 0743/13 50/50			1				
Poznámka: Nové MZ. 1x průtočný nálipek pr.80mm								
Zkoušky předepsané pro vzorek								
X 1. Vizuelní kontrola		6. Limitovaná hmotnost						
X 2. Rozměrová kontrola		X 7. Chemické složení						
3. UZ, RTG		8. Mechanické hodnoty						
X 4. Tvrdost		9. Metalografie						
5. Penetrační zkouška		10. Jiné zkoušky						
Zhotovení vzorků	Datum:	Provedl-Mistr:	Připomínky, protokoly					
Výroba jader:								
Form., skládání:	16.9.14 <i>Agostinovič</i>							
Metalurg:	17.9.							
Chemické složení:		C	Si	Mn	P	S	Sc	CE
Číslo tavby:	259	3,51	1,56	0,62	0,21	0,09	0,90	1,92
OTK, cidřina:	16.9.2014 <i>Pokorný</i>							

Připomínky, poznámky:

OTK: dva odlitky ve vřítu mána' složenie jader

KONTROLNÍ PROTOKOL MODELOVÉHO ZAŘÍZENÍ

Dodavatel: Lieferer TSS, spol. s r.o. Za Tratí 496 503 46 Třebechovice p.O. CZE		Datum vystavení: Ausstellungsdatum: <i>12. 9. 2014</i>			
Provoz: Betriebsabt. Modelárna OR: KS v Hradci Králové oddíl C, vložka 2452 Dne 27. července 1992		Odběratel: Kundschaft: <i>TOS VARNSDORF</i>			
Číslo modelu: <i>014514</i>		Smrštění: <i>190</i>			
Číslo výkresu:		Materiál: <i>GG 25</i>			
Třída přesnosti: <i>H1</i>					
Pozice	Výkresová hodnota s přídavkem	Naměřená hodnota	Odchylka	Povolená tolerance	Pozn.
1	<i>200 + 3 + 3</i>	<i>206</i>			<i>207 mm</i>
2	<i>90 + 3 + 3</i>	<i>96</i>			<i>97,2 mm</i>
3	<i>45 + 3 + 3</i>	<i>51</i>			<i>52,3 mm</i>
4					
5					
OTK modelárny podpis: <i>[Signature]</i>					
Počet stran: 1/1					

MDT 669.131.6

ČESKOSLOVENSKÁ STÁTNÍ NORMA

Schválena: 1. 9. 1989

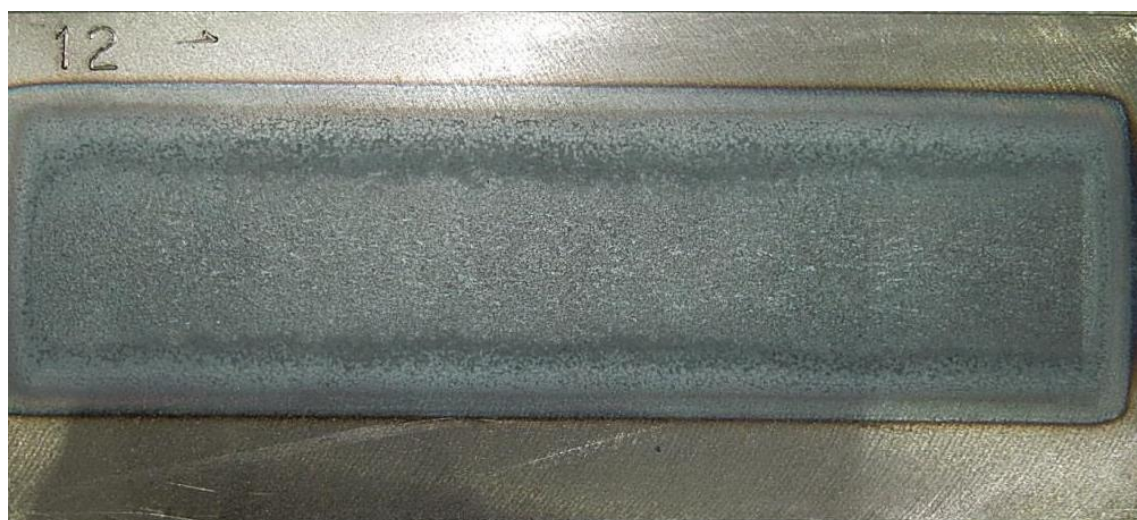
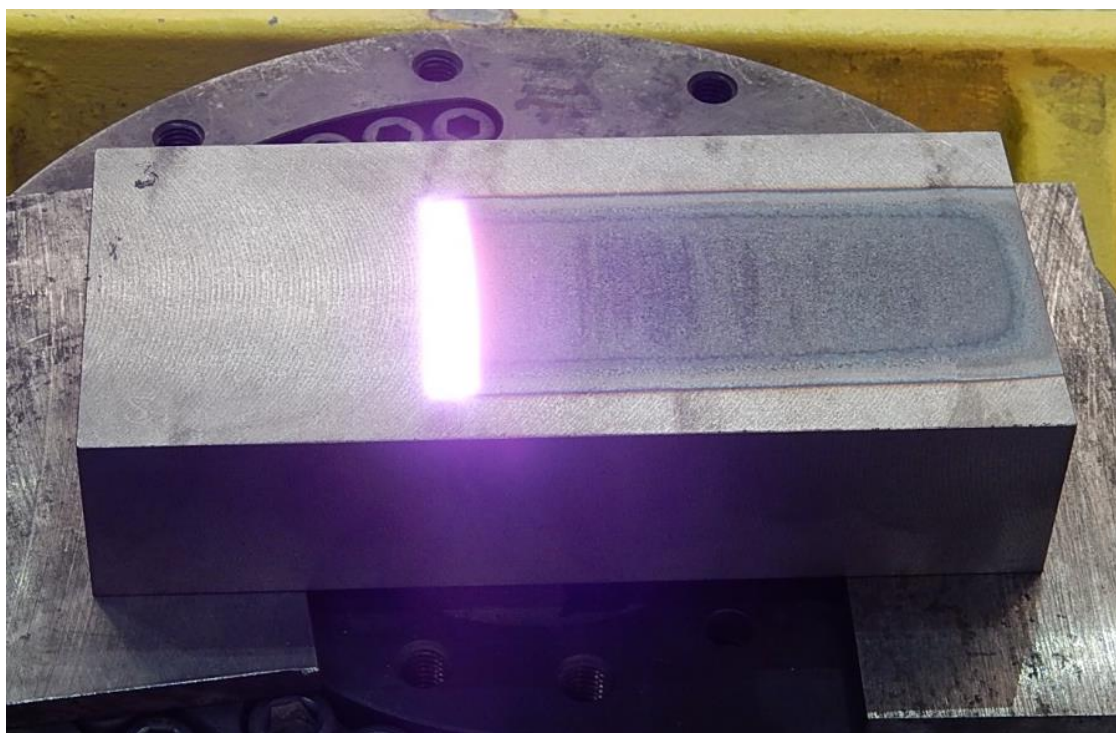
ČSN 42 2425

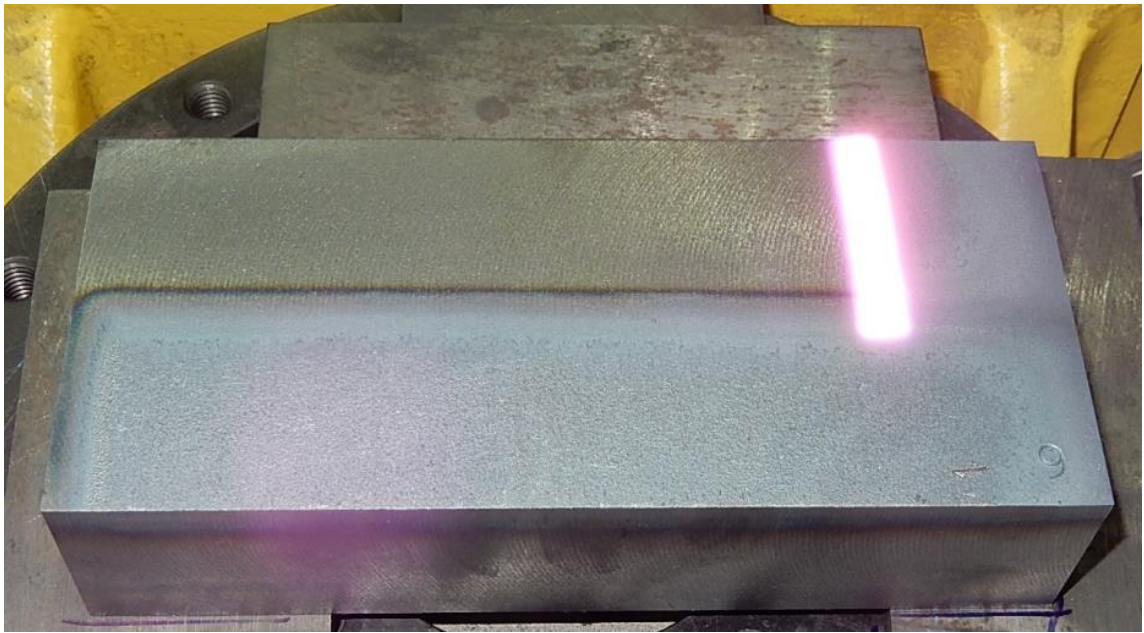
	LITINA 42 2425 s lupínkovým grafitem		ČSN 42 2425				
			JK				
Чугун 42 2425 с пластинчатым графитом		Lamellar graphite cast iron 42 2425					
Skupina materiálu podle ČSN 42 0006		1: Pro všeobecné použití 3: Pro vyšší tlaky a namáhání 6: Pro vyšší teploty					
Třída odpadu podle ČSN 42 0030		212					
Chemické složení ¹⁾ %		P – max. 0,50		S – max. 0,15			
Technické dodací předpisy		ČSN 42 1241					
Nejnižší pevnost v tahu R_m MPa		250					
Nejvyšší tvrdost podle Brinella HB		240					
Charakteristika litiny a vhodnost použití		Struktura je tvořena perlitem (s malým množstvím feritu) s lupínkovým grafitem. Litina je vhodná na odlitky o tloušťce stěn od 15 mm do 70 mm, např. na válce motorů, součásti turbin, ozubená kola, značně namáhané strojní součásti, na stojany středně těžkých obráběcích strojů apod.					
Informativní hodnoty vlastností, které nejsou předmětem zkoušení při kontrole jakosti Mechanické vlastnosti							
Nejnižší pevnost v ohybu R_{m0} MPa		430					
Nejmenší průhyb y při vzdálenosti podpor 600 mm mm		9					
Nejnižší mez při namáhání za rotace σ_{0C} MPa		116					
Teplota °C		-60	-40	-20	0	20	
Nejnižší pevnost v tahu R_m MPa		207	263	258	254	250	
Rázová houževnatost KG J/cm ²		5,9	6,2	6,7	7,2	7,5	
Teplota °C		100	200	300	400	500	600
Nejnižší pevnost v tahu R_m MPa		242	232	241	246	199	126
Rázová houževnatost KG J/cm ²		7,8	8,1	8,1	7,9	7,4	7,0
Nahrazuje ČSN 42 2425 z 15. 5. 1974			Účinnost od: 1. 9. 1990				

Vydavatelství norem, Praha

27935

Příloha D Technologie kalení – bez překryvu a s překryvem

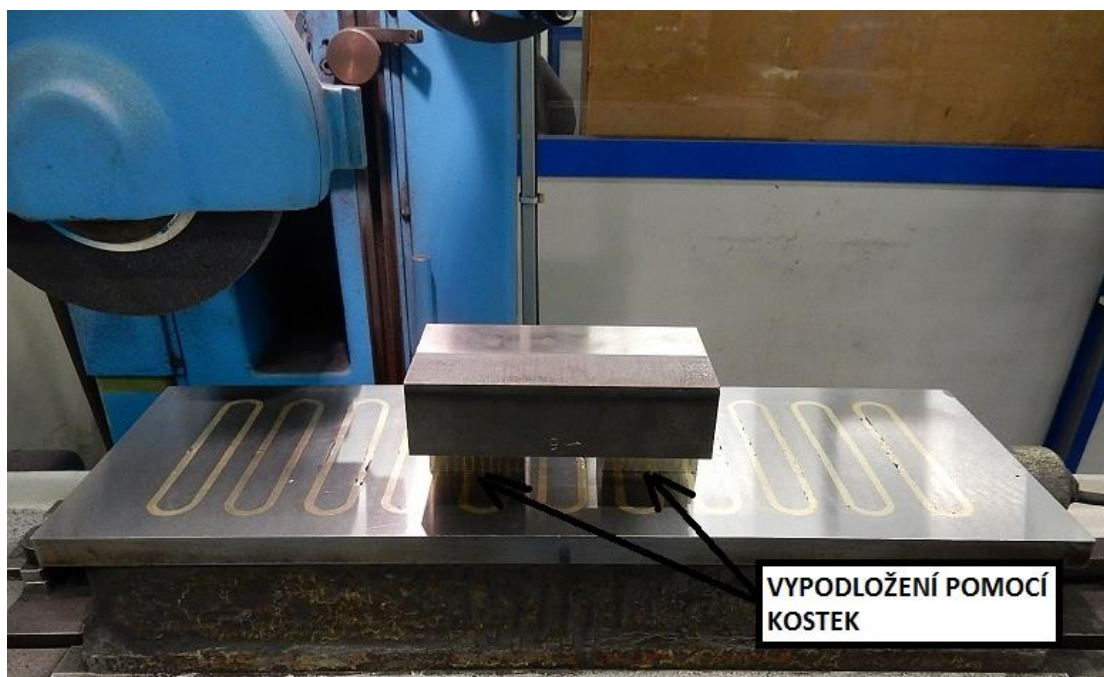

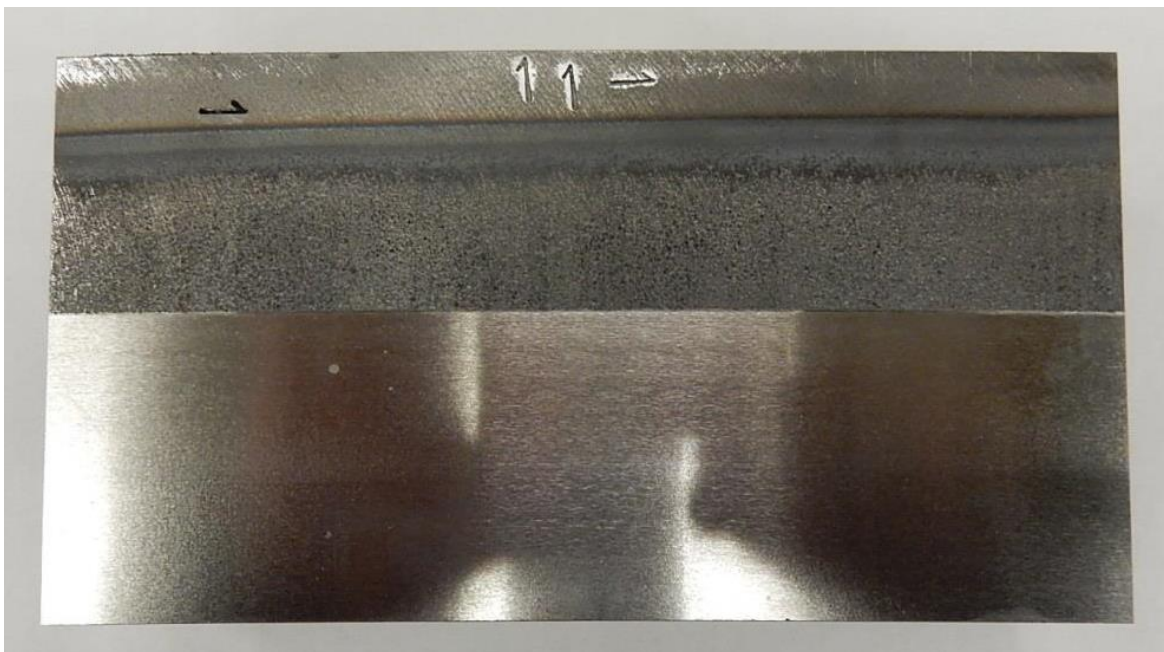
Příloha E Technologický postup broušení

Broušení první strany

Broušení druhé strany

Bez překryvu

S překryvem

Příloha F Měření povrchové tvrdosti kalené vrstvy

VZOREK č. 1		Měření povrchové tvrdosti kalené vrstvy - Vickers (HV5)																					
		Směr laserového kalení →																					
24 mm 19 mm 14 mm 9 mm 4 mm x	Kalené plochy šifry kalení Ke středu	8 mm	16 mm	24 mm	32 mm	40 mm	48 mm	56 mm	64 mm	72 mm	80 mm	88 mm	96 mm	104 mm	112 mm	120 mm	128 mm	136 mm	144 mm	152 mm	160 mm	x	
				715	704	750	812	815	774	860	798	782	853	733	776	686	747	713	720	720	807	769	803
		737	737	737	695	800	788	754	789	772	772	761	797	776	742	744	727	740	740	748	835	810	2
		722	733	706	741	742	797	797	784	756	722	738	820	809	763	824	809	809	755	758	799	3	
		784	808	759	787	823	868	803	807	805	801	801	801	816	828	812	848	848	844	809	788	4	
		814	766	835	792	869	805	788	868	857	764	860	844	810	763	814	811	811	840	870	848	5	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	x	

VZOREK č. 2		Měření povrchové tvrdosti kalené vrstvy - Vickers (HV5)																				
		Směr laserového kalení →																				
24 mm 19 mm 14 mm 9 mm 4 mm x	Kalené plochy šifry kalení Ke středu	8 mm	16 mm	24 mm	32 mm	40 mm	48 mm	56 mm	64 mm	72 mm	80 mm	88 mm	96 mm	104 mm	112 mm	120 mm	128 mm	136 mm	144 mm	152 mm	160 mm	x
				822	773	729	804	784	776	827	756	750	747	815	798	790	801	726	822	726	806	749
		806	817	849	831	811	751	789	819	745	761	784	805	811	775	765	733	811	753	852	814	2
		779	824	824	779	749	749	846	826	865	868	841	767	790	789	801	869	805	852	872	787	3
		782	800	776	799	757	777	811	811	848	798	823	796	822	758	814	835	831	801	836	841	4
		754	835	808	763	776	796	814	785	733	851	880	793	769	805	801	808	829	820	863	777	5
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	x

VZOREK č. 3		Měření povrchové tvrdosti kalené vrstvy - Vickers (HV5)																				
		Směr laserového kalení →																				
24 mm 19 mm 14 mm 9 mm 4 mm x	Kalené plochy šifry kalení Ke středu	8 mm	16 mm	24 mm	32 mm	40 mm	48 mm	56 mm	64 mm	72 mm	80 mm	88 mm	96 mm	104 mm	112 mm	120 mm	128 mm	136 mm	144 mm	152 mm	160 mm	x
				868	815	841	808	767	837	797	848	776	799	843	842	857	810	884	776	856	817	838
		788	712	788	810	802	746	775	737	809	809	793	819	784	772	734	808	758	797	747	782	2
		785	818	822	759	726	729	775	779	769	747	806	764	748	780	780	685	753	716	708	813	3
		763	769	712	768	796	729	721	714	686	726	763	763	686	756	788	802	696	735	767	728	4
		743	752	748	777	731	689	811	708	803	771	703	709	709	694	801	757	738	764	756	737	5
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	x

VZOREK č. 4		Měření povrchové tvrdosti kalené vrstvy - Vickers (HV5)																				
		Směr laserového kalení →																				
24 mm 19 mm 14 mm 9 mm 4 mm x	Kalené plochy šifry kalení Ke středu	8 mm	16 mm	24 mm	32 mm	40 mm	48 mm	56 mm	64 mm	72 mm	80 mm	88 mm	96 mm	104 mm	112 mm	120 mm	128 mm	136 mm	144 mm	152 mm	160 mm	x
				704	759	712	755	735	686	686	733	788	738	778	750	714	735	708	754	782	763	751
		806	788	797	759	747	689	759	702	718	734	736	710	737	770	769	761	709	684	738	764	2
		834	749	682	781	815	773	790	793	801	757	759	798	784	792	717	719	732	725	752	749	3
		831	724	739	725	793	701	749	728	666	716	742	742	688	650	748	816	744	730	779	779	4
		742	715	765	759	836	833	849	801	816	769	714	704	704	796	694	758	737	822	701	737	5
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	x

Měření povrchové tvrdosti																						
Směr laserového kalení →																						
VZOREK č. 5		8 mm	16 mm	24 mm	32 mm	40 mm	48 mm	56 mm	64 mm	72 mm	80 mm	88 mm	96 mm	104 mm	112 mm	120 mm	128 mm	136 mm	144 mm	152 mm	160 mm	x
24 mm	754	758	817	802	788	788	741	803	766	769	753	818	843	854	767	784	848	877	757	822	809	1
19 mm	733	779	775	839	848	865	865	838	772	888	844	814	836	787	800	801	821	784	858	840	841	2
14 mm	800	844	823	762	739	808	788	810	777	768	827	742	742	816	863	818	793	827	794	742	776	3
9 mm	797	788	804	811	796	771	831	829	829	821	756	785	799	832	864	753	752	767	797	858	794	4
4 mm	793	833	842	778	865	816	860	806	806	862	848	816	810	818	846	798	811	768	801	819	829	5
x	1	2	3	4	5	6	7	8	9	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	x

Měření povrchové tvrdosti																						
Směr laserového kalení →																						
VZOREK č. 6		8 mm	16 mm	24 mm	32 mm	40 mm	48 mm	56 mm	64 mm	72 mm	80 mm	88 mm	96 mm	104 mm	112 mm	120 mm	128 mm	136 mm	144 mm	152 mm	160 mm	x
24 mm	729	786	805	759	758	734	734	715	767	758	788	826	834	809	794	730	755	763	755	742	746	1
19 mm	763	734	818	784	726	766	766	763	831	842	737	788	723	690	815	829	782	767	824	788	782	2
14 mm	804	800	857	835	845	818	850	850	794	791	814	733	805	839	735	793	842	743	795	756	824	3
9 mm	766	759	810	727	784	802	772	772	824	722	769	737	762	788	826	817	816	801	831	823	818	4
4 mm	799	724	770	664	619	737	690	690	657	680	588	720	716	640	629	682	674	649	618	732	756	5
x	1	2	3	4	5	6	7	8	9	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	x

Měření povrchové tvrdosti																						
Směr laserového kalení →																						
VZOREK č. 7		8 mm	16 mm	24 mm	32 mm	40 mm	48 mm	56 mm	64 mm	72 mm	80 mm	88 mm	96 mm	104 mm	112 mm	120 mm	128 mm	136 mm	144 mm	152 mm	160 mm	x
24 mm	872	835	820	797	837	827	882	877	882	827	789	745	842	817	777	882	892	811	834	922	860	1
19 mm	857	819	842	831	824	808	837	865	810	808	820	789	856	883	865	894	818	775	795	797	820	2
14 mm	843	793	811	860	864	764	856	836	836	848	794	811	825	817	840	841	850	862	859	828	754	3
9 mm	819	834	820	829	805	826	792	826	862	776	846	811	826	813	873	789	810	812	832	878	832	4
4 mm	818	868	834	829	829	914	828	843	843	873	856	842	799	848	793	776	829	782	767	841	807	5
x	1	2	3	4	5	6	7	8	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	x

Měření povrchové tvrdosti																						
Směr laserového kalení →																						
VZOREK č. 8		8 mm	16 mm	24 mm	32 mm	40 mm	48 mm	56 mm	64 mm	72 mm	80 mm	88 mm	96 mm	104 mm	112 mm	120 mm	128 mm	136 mm	144 mm	152 mm	160 mm	x
24 mm	828	813	777	793	795	842	775	770	860	842	877	790	737	818	803	849	852	813	886	855	881	1
19 mm	818	831	848	823	849	831	831	828	826	873	848	800	811	795	840	855	875	821	798	856	810	2
14 mm	850	819	784	825	797	818	763	763	835	817	851	826	861	834	810	824	845	831	839	858	796	3
9 mm	800	811	780	845	859	812	806	814	837	837	835	816	816	776	784	843	835	835	835	843	826	4
4 mm	816	793	809	837	814	756	805	805	777	805	788	745	787	880	754	809	788	834	848	856	831	5
x	1	2	3	4	5	6	7	8	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	x

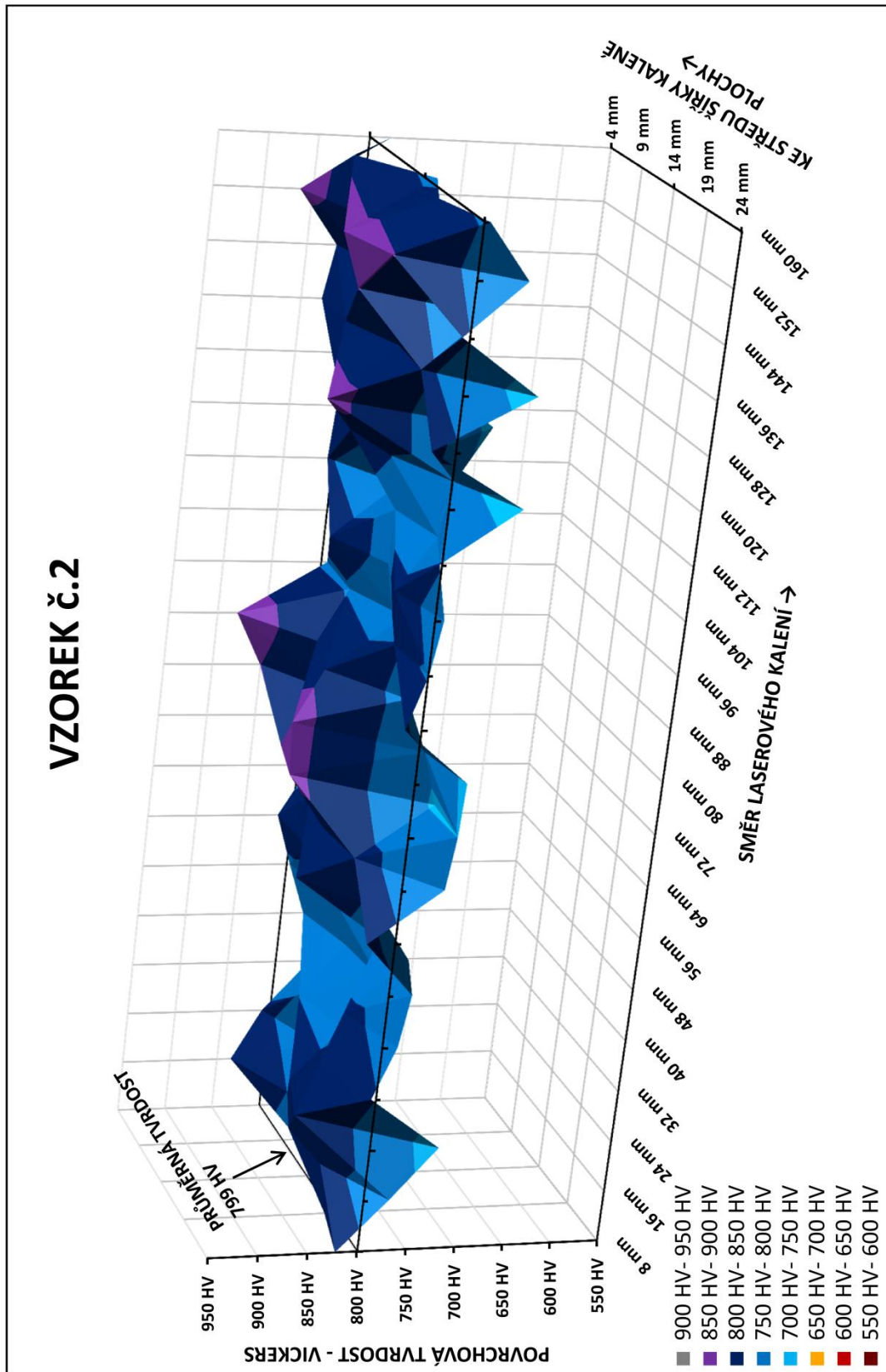
VZOREK č. 9		Měření povrchové tvrdosti																						
		Směr laserového kalení →																						
← Ke střed šifky kalené plochy	24 mm	16 mm	8 mm	8 mm	16 mm	24 mm	32 mm	40 mm	48 mm	56 mm	64 mm	72 mm	80 mm	88 mm	96 mm	104 mm	112 mm	120 mm	128 mm	136 mm	144 mm	152 mm	160 mm	x
		871	908	826	826	779	806	782	876	898	861	827	805	818	850	820	850	801	886	850	801	863	908	763
	797	826	837	835	859	835	814	829	801	798	816	798	836	796	842	821	886	776	807	865	807	865	767	2
	847	844	810	788	857	808	829	886	859	845	798	818	831	820	858	820	797	843	844	844	844	829	3	
	798	779	816	781	789	771	789	798	784	770	816	833	801	777	780	842	846	880	848	848	848	810	4	
	797	806	842	818	773	869	842	833	833	869	828	786	845	800	848	837	798	829	873	831	829	873	881	5
x	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	19	20	x	

VZOREK č. 10		Měření povrchové tvrdosti																						
		Směr laserového kalení →																						
← Ke střed šifky kalené plochy	24 mm	16 mm	8 mm	8 mm	16 mm	24 mm	32 mm	40 mm	48 mm	56 mm	64 mm	72 mm	80 mm	88 mm	96 mm	104 mm	112 mm	120 mm	128 mm	136 mm	144 mm	152 mm	160 mm	x
		729	785	830	773	729	798	822	729	822	853	771	803	758	797	835	761	846	846	846	775	854	771	1
	759	805	801	837	829	876	758	758	862	813	806	872	858	804	846	852	779	793	818	856	856	781	2	
	793	763	810	779	797	771	769	855	777	817	847	831	813	814	823	847	860	888	824	888	824	785	3	
	765	790	754	827	818	780	860	813	861	877	888	790	803	886	813	777	851	826	873	843	843	843	4	
	808	753	752	822	847	835	803	876	827	874	869	878	839	821	776	834	800	789	742	834	742	834	5	
x	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	19	20	x	

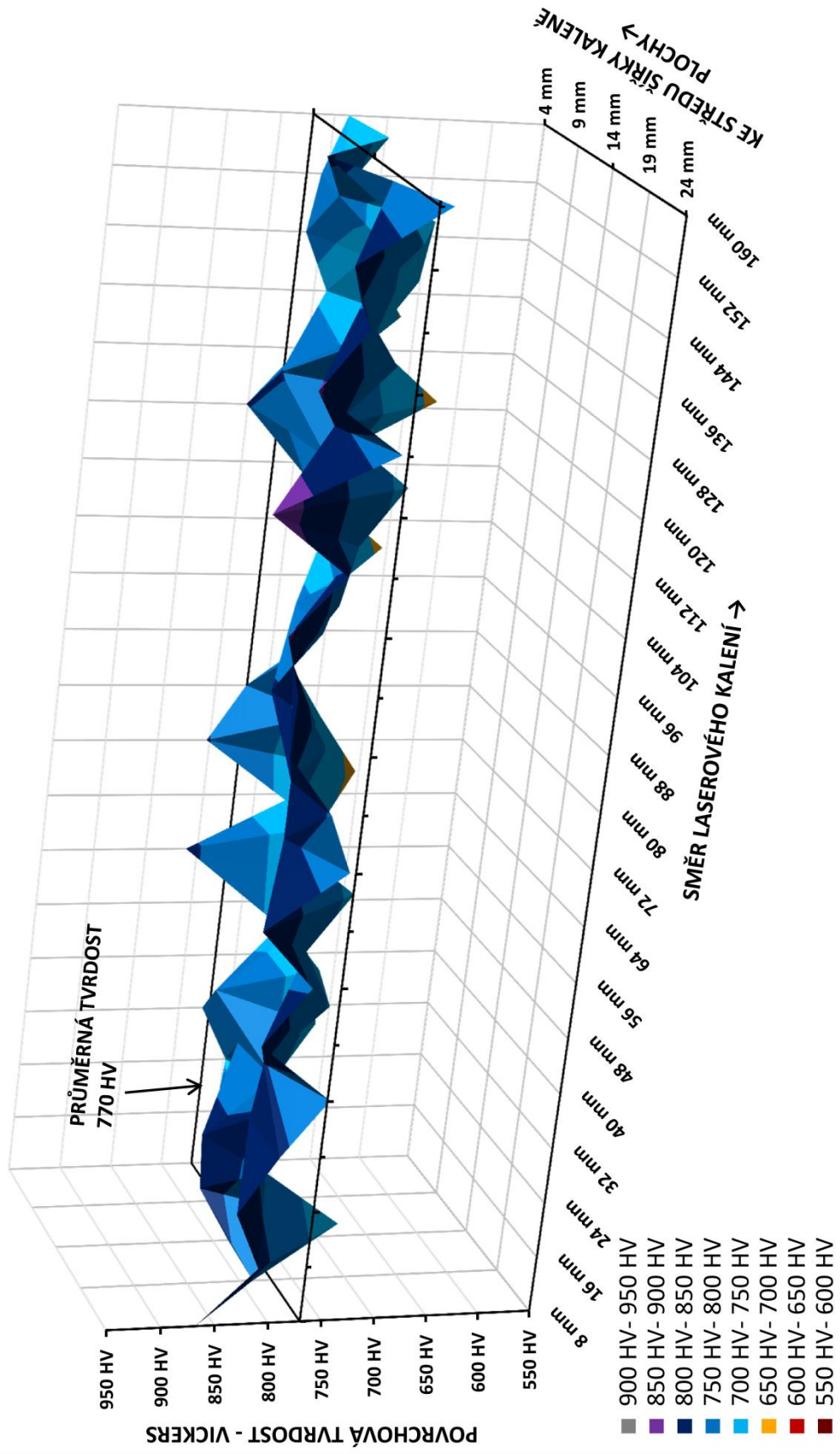
VZOREK č. 11		Měření povrchové tvrdosti																						
		Směr laserového kalení →																						
← Ke střed šifky kalené plochy	24 mm	16 mm	8 mm	8 mm	16 mm	24 mm	32 mm	40 mm	48 mm	56 mm	64 mm	72 mm	80 mm	88 mm	96 mm	104 mm	112 mm	120 mm	128 mm	136 mm	144 mm	152 mm	160 mm	x
		841	860	880	785	829	872	860	834	834	852	824	857	840	832	818	811	782	766	801	776	776	759	1
	882	817	837	785	811	813	901	835	833	833	860	835	844	832	887	841	822	886	840	854	854	826	2	
	837	843	835	790	801	860	811	889	811	835	829	826	826	864	886	869	818	820	851	880	837	837	3	
	810	864	813	785	843	793	868	866	869	808	831	860	852	857	821	822	843	825	823	823	823	829	4	
	844	830	833	826	865	844	826	839	840	848	807	832	826	754	766	837	829	877	882	882	863	863	5	
x	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	19	20	x	

VZOREK č. 12		Měření povrchové tvrdosti																						
		Směr laserového kalení →																						
← Ke střed šifky kalené plochy	24 mm	16 mm	8 mm	8 mm	16 mm	24 mm	32 mm	40 mm	48 mm	56 mm	64 mm	72 mm	80 mm	88 mm	96 mm	104 mm	112 mm	120 mm	128 mm	136 mm	144 mm	152 mm	160 mm	x
		848	777	800	811	786	805	787	738	738	759	832	738	767	830	781	838	810	799	831	835	835	815	1
	894	822	832	765	894	787	790	831	942	818	860	787	830	911	843	772	843	862	844	860	860	876	2	
	878	823	766	763	833	785	892	836	836	856	890	832	843	853	860	858	879	873	831	844	837	837	3	
	867	806	855	845	828	824	877	875	839	839	816	854	839	860	875	839	763	874	837	843	843	835	4	
	902	865	792	794	762	841	830	808	803	873	813	861	810	830	877	804	881	837	809	801	837	801	5	
x	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	19	20	x	

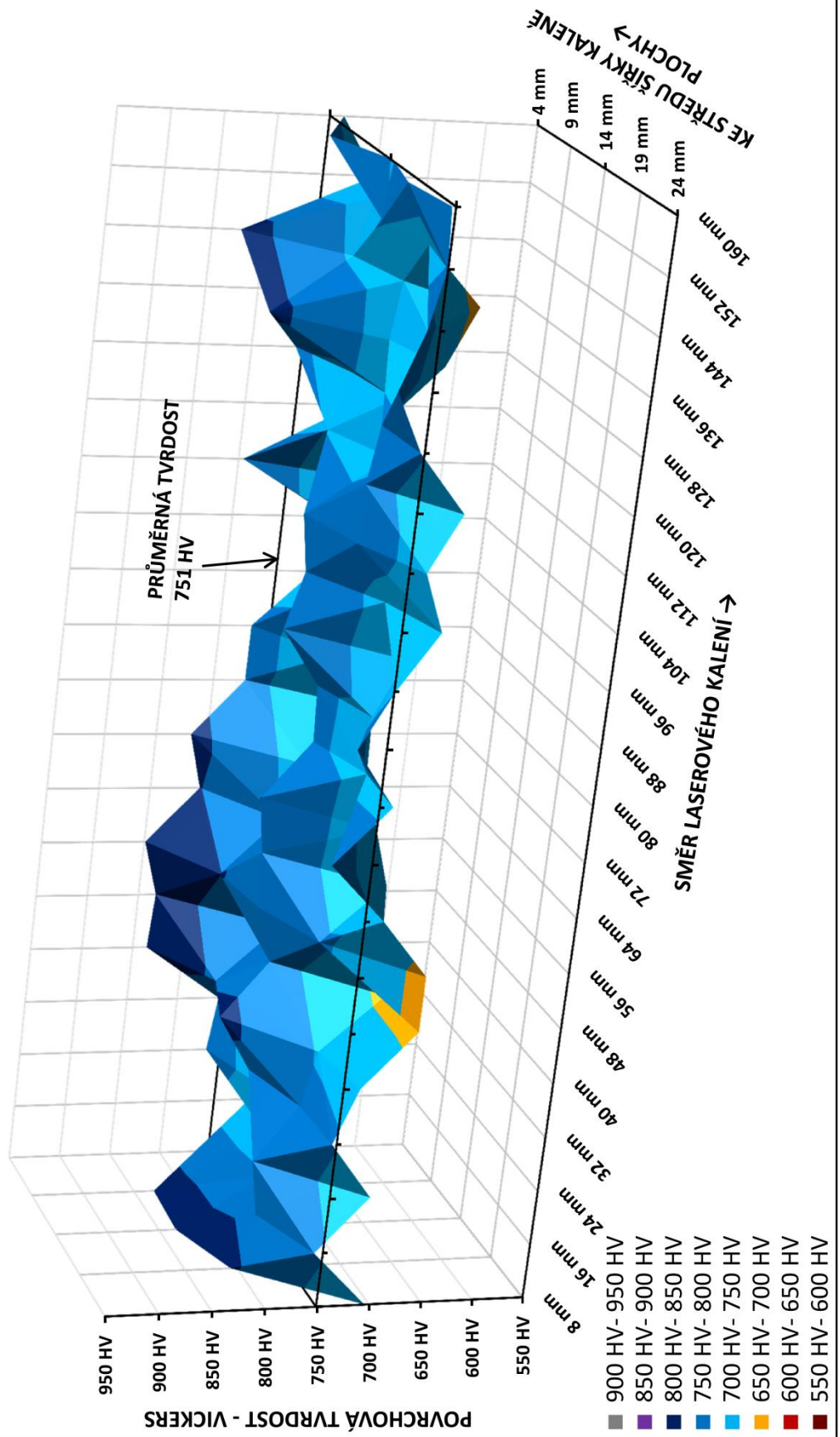
Příloha G Grafy povrchové tvrdosti jednotlivých vzorků

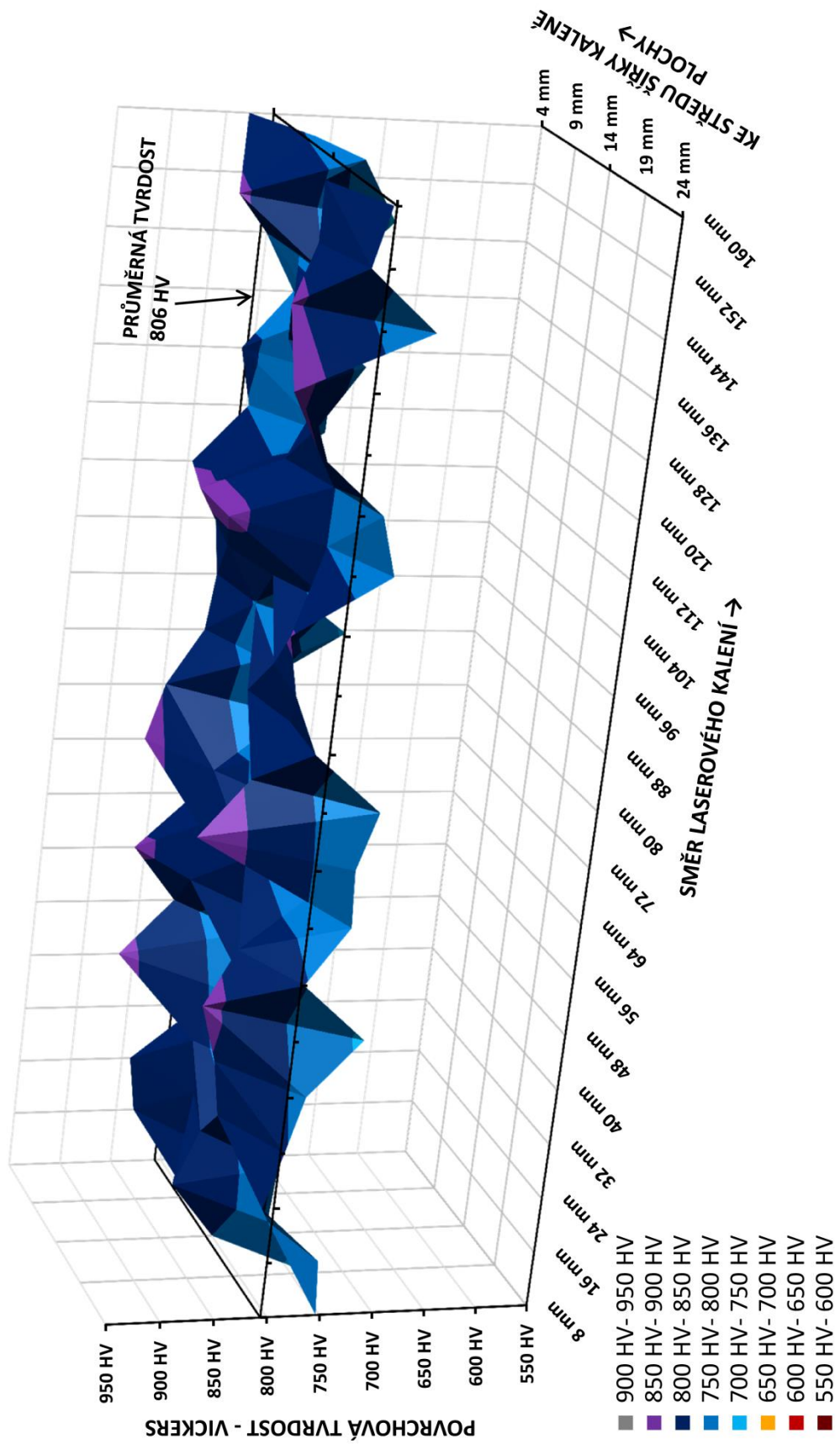
VZOREK Č.3

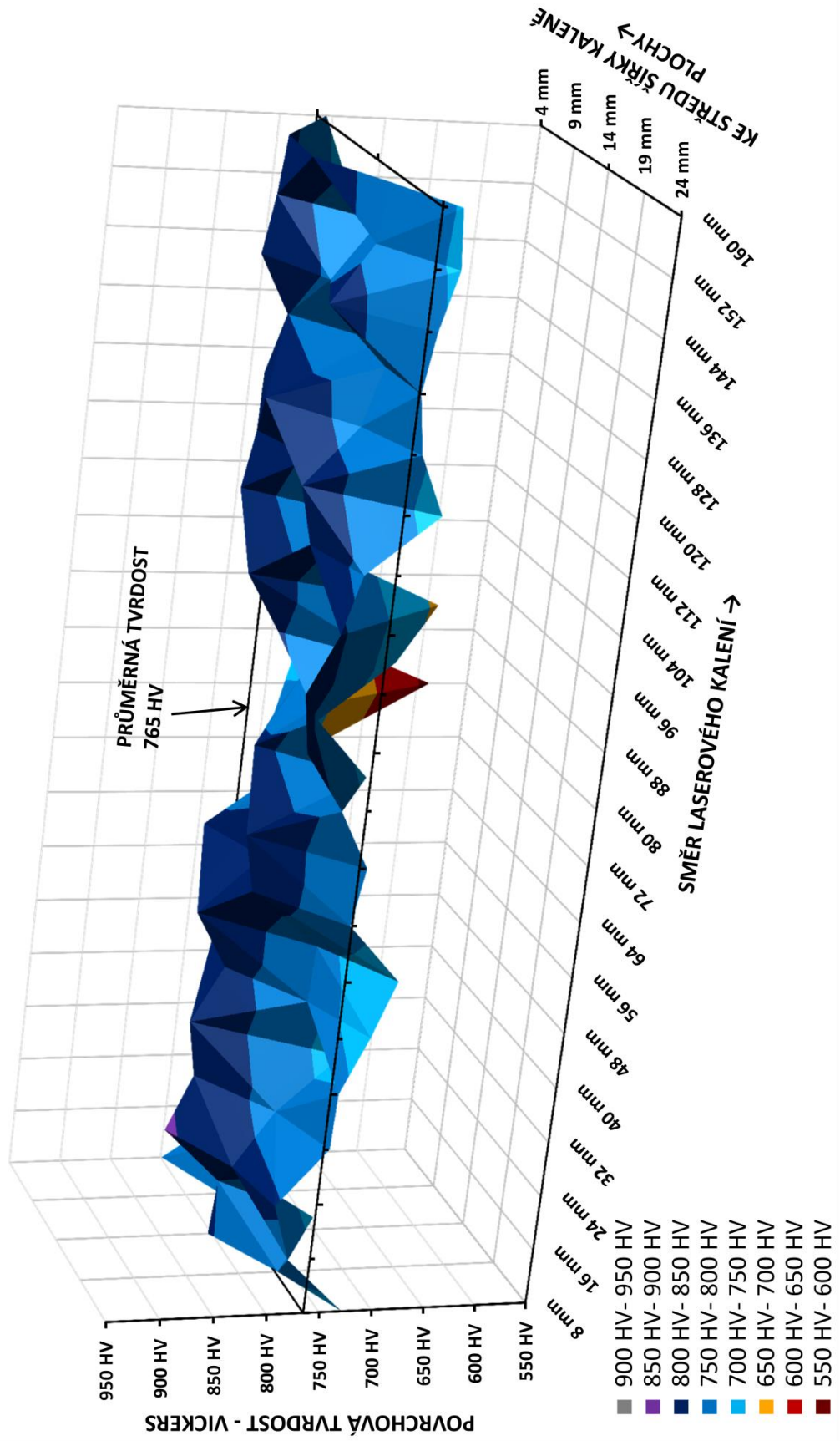
VZOREK Č.4

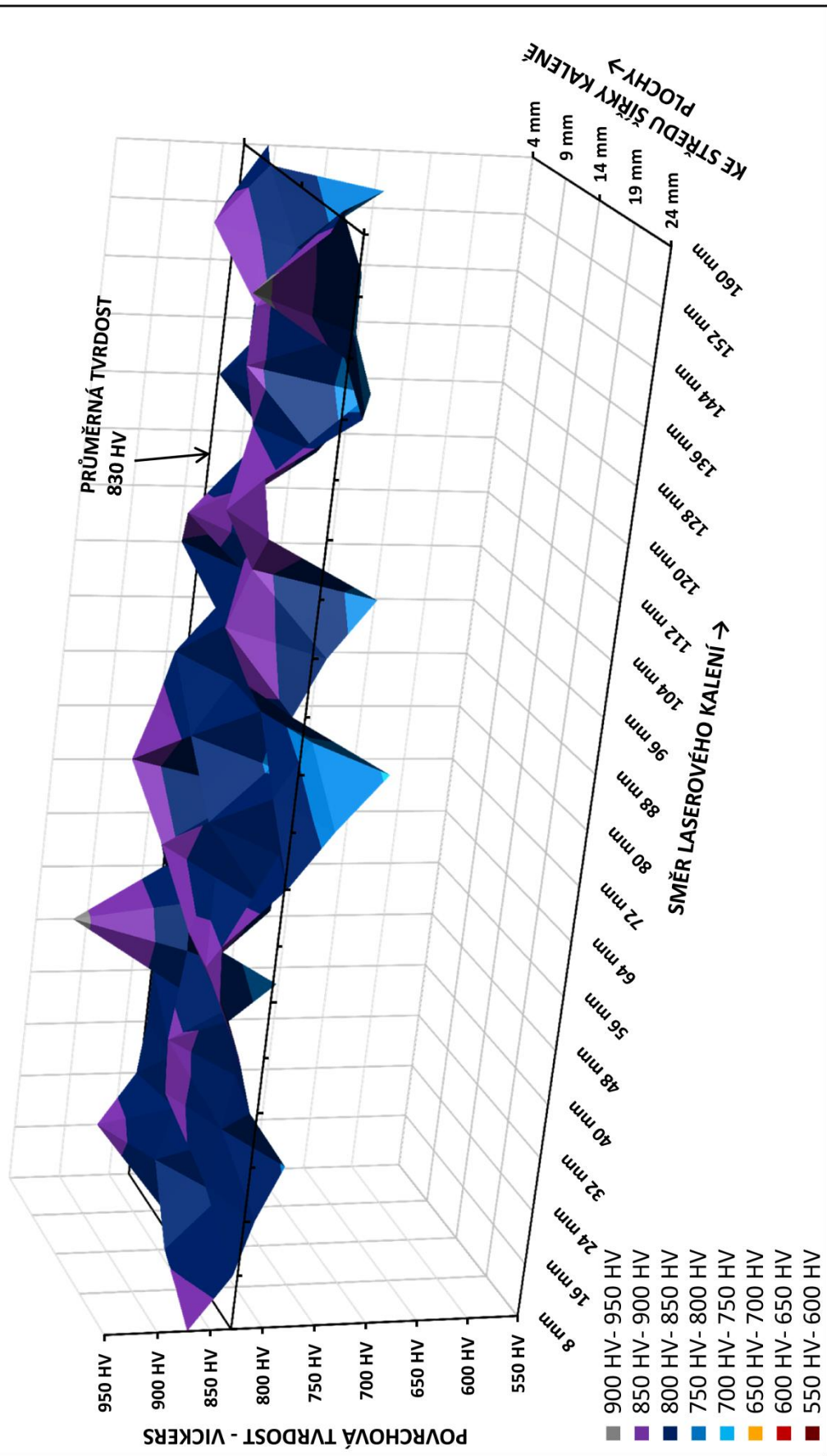
VZOREK Č.5

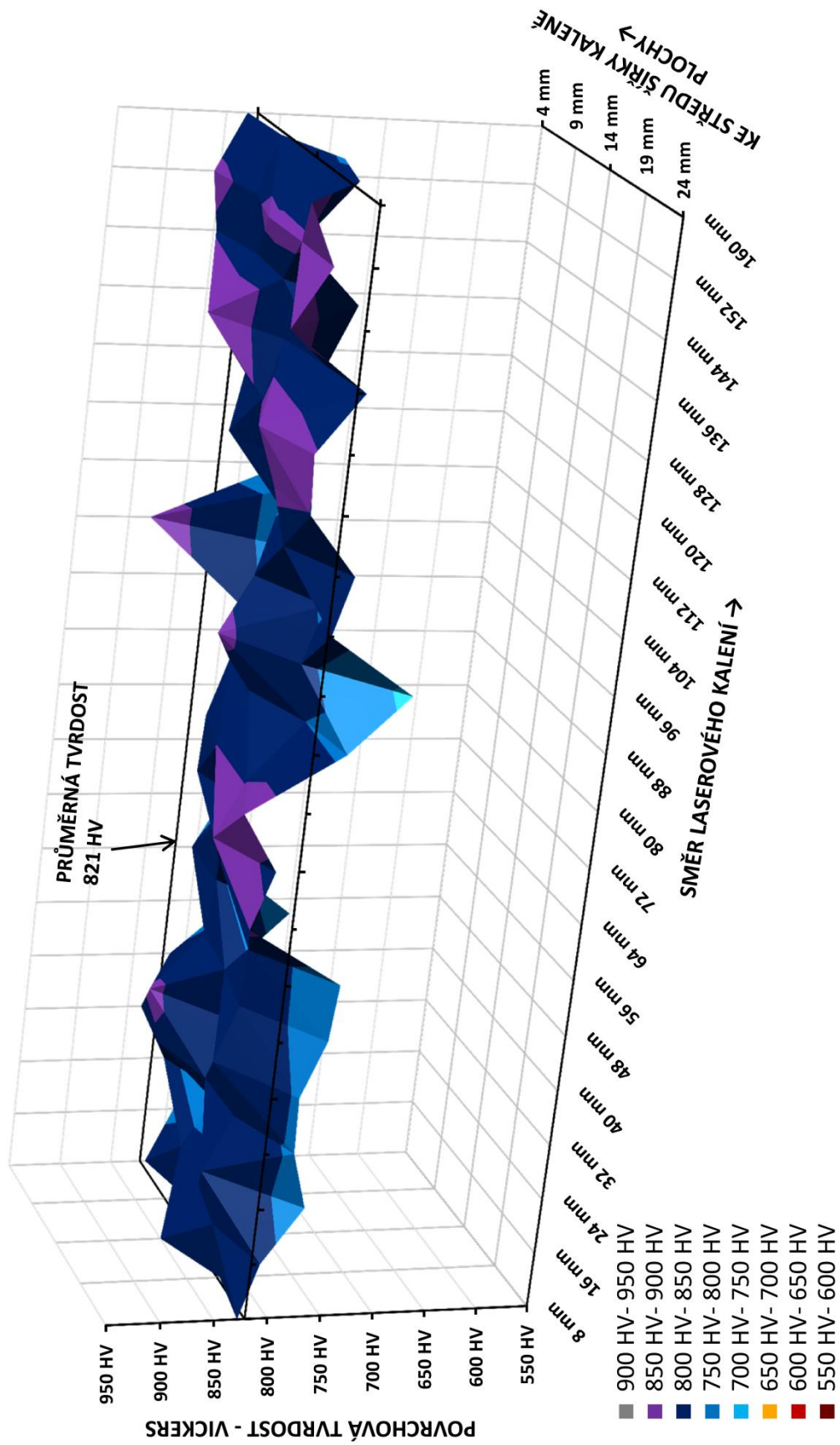
VZOREK Č.6

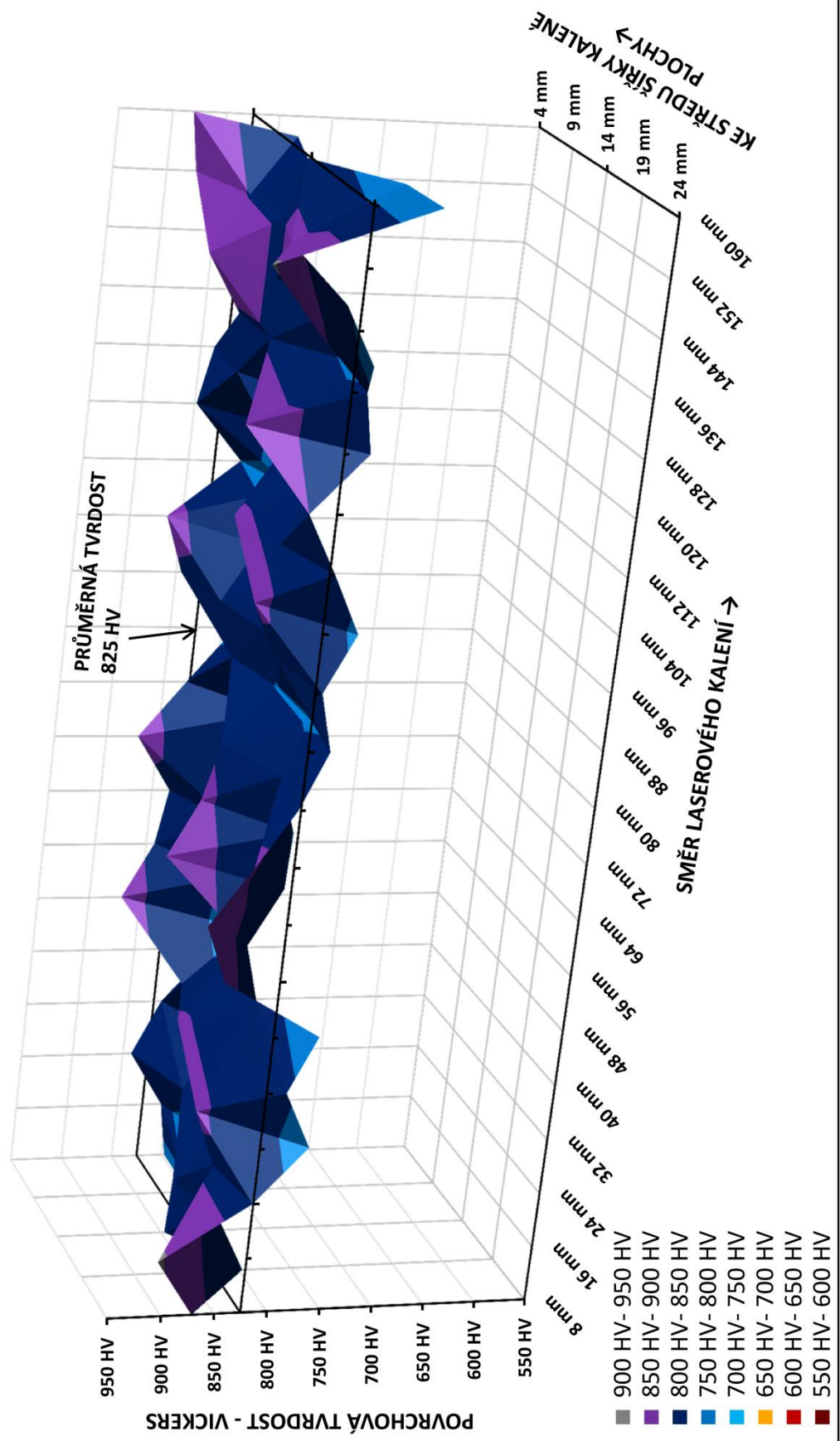
VZOREK Č.7

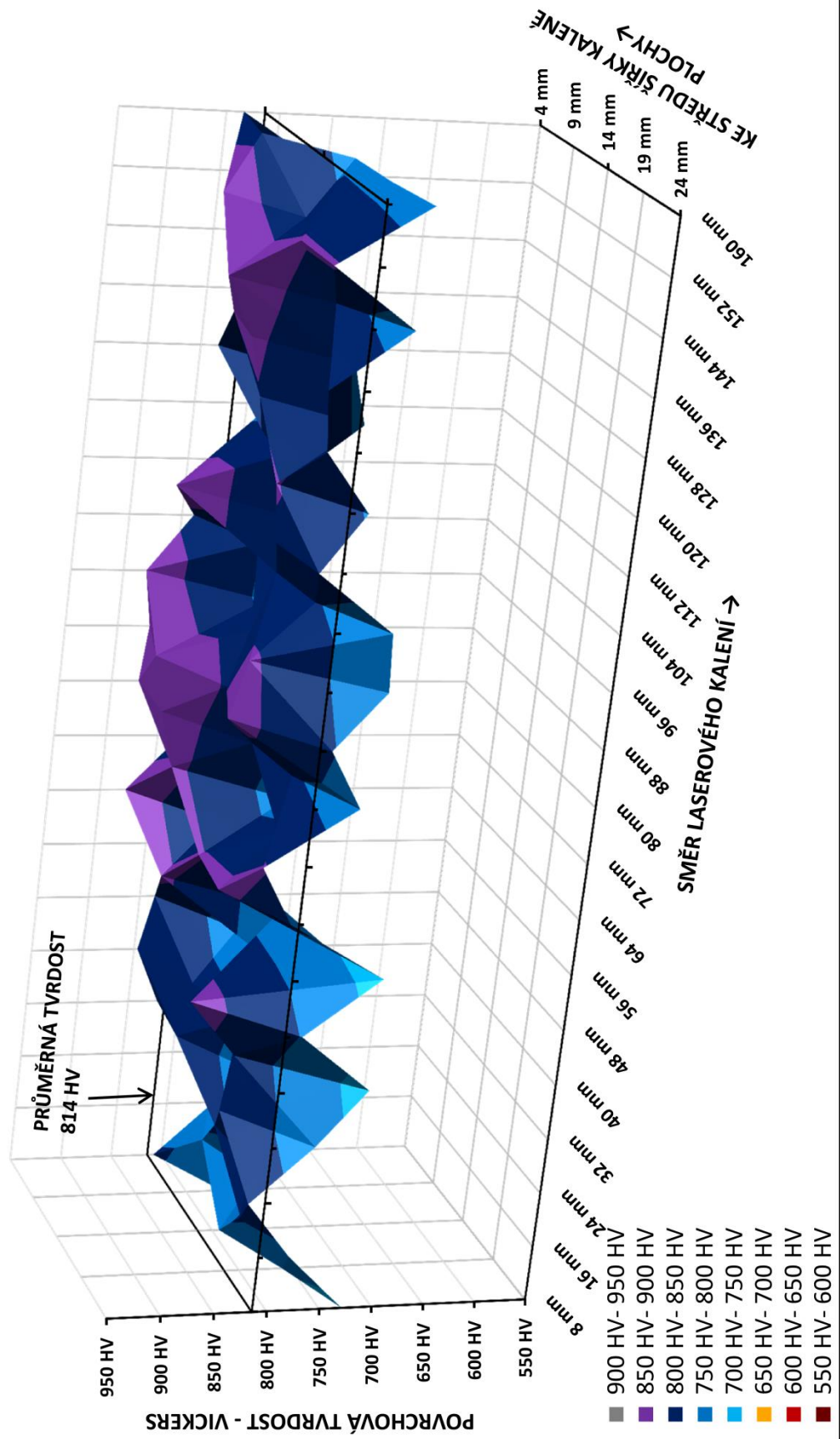
VZOREK Č.8

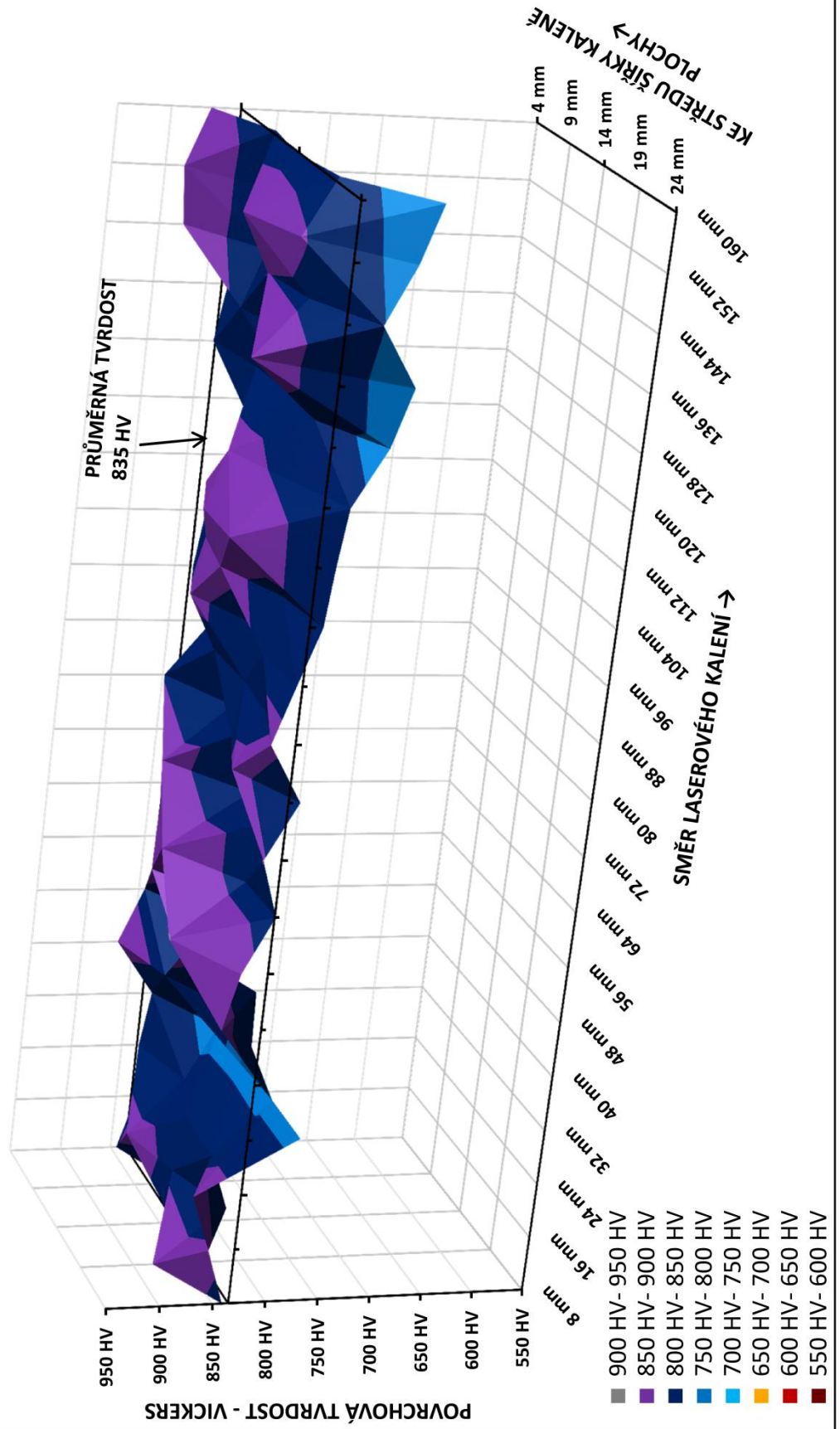
VZOREK Č.9

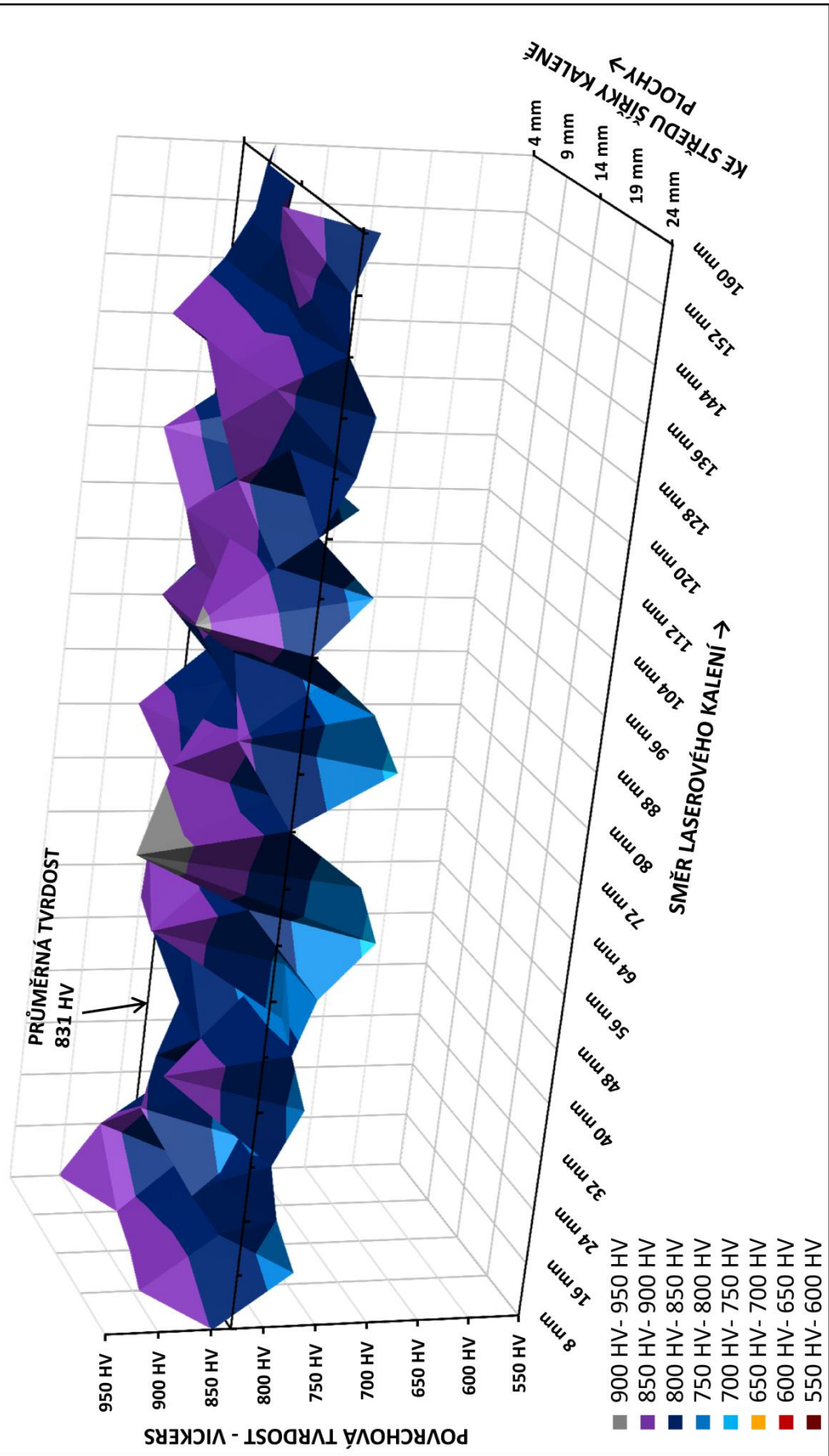
VZOREK Č.10

VZOREK Č.11

VZOREK Č.12

Příloha H Měření mikrotvrdomosti kalené vrstvy

Vzorek č. 1					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	20,0	876,3	14,6	14,5	14,5
2	103,0	767,0	15,5	15,6	15,6
3	204,4	746,8	16,1	15,4	15,8
4	266,4	736,8	15,7	16,1	15,9
5	326,6 tvrdost ledeburitu	892,3	14,0	14,8	14,4
6	371,0	820,5	15,0	15,0	15,0
7	521,2	675,0	16,3	16,9	16,6
8	649,4	738,2	15,8	15,8	15,9
9	734,5	606,1	17,3	17,7	17,5
10	865,2	578,0	17,7	18,1	17,9
11	945,4	558,8	18,1	18,3	18,2
12	1080,6	425,0	21,0	20,8	20,9
13	1372,3	390,5	21,9	21,7	21,8
14	1576,3	320,2	24,1	24,0	24,1
15	1776,0	225,6	28,5	28,8	28,7
16	1954,8	285,3	25,6	25,4	25,5
17	2274,2	241,8	27,4	28,0	27,7

Vzorek č. 2					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	12,8	657,2	16,5	17,1	16,8
2	31,0	591,9	17,7	17,7	17,7
3	57,0	657,5	17,1	16,5	16,8
4	81,8	701,4	15,6	16,9	16,3
5	141,0	819,8	15,8	14,2	15,0
6	169,2	841,6	15,2	14,4	14,8
7	189,6	797,3	15,0	15,5	15,3
8	226,8	727,6	16,3	15,7	16,0
9	249,7	596,2	17,3	17,9	17,6
10	350,9	469,6	19,5	20,3	19,9
11	378,9	396,7	21,0	22,2	21,6
12	428,6	301,4	23,9	25,7	24,8
13	576,2	382,3	21,9	22,1	22,0
14	726,8	348,5	22,8	23,4	23,1
15	1052,8	397,5	21,4	21,8	21,6
16	1272,5	287,6	25,7	25,1	25,4
17	1398,6	242,8	27,4	27,8	27,6
18	1534,5	249,0	27,0	27,6	27,3
19	1999,8	226,7	30,0	27,2	28,6

Vzorek č. 2 - oblast bez vrstvy					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	36,4	319,5	24,3	23,9	24,1
2	66,3	357,8	23,7	21,9	22,8
3	95,1	371,7	22,5	22,2	22,3
4	185,2	339,6	23,7	23,1	23,4
5	272,1	259,1	28,0	25,5	26,8
6	388,3	265,0	25,7	27,2	26,5
7	783,6	238,5	28,2	27,6	27,9
8	1328,6	252,3	26,8	27,4	27,1
9	1765,4	235,2	28,3	27,9	28,1
10	2026,9	240,2	30,3	25,3	27,8

Vzorek č. 3					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	12,4 - ledeburit	728,7	16,7	15,2	16,0
2	16,6 - ledeburit	767,3	15,2	15,9	15,5
3	35,2 - martenzit a zbytkový austenit	511,0	19,2	18,9	19,0
4	59,6 - ledeburit	650,8	17,1	16,7	16,9
5	68,6 - zbytkový austenit	348,2	23,1	23,1	23,1
6	127 - zbytkový austenit	339,5	22,2	24,5	23,4
7	186,8 - zbytkový austenit a martenzit	372,0	21,8	22,8	22,3
8	243,6	487,8	19,4	19,6	19,5
9	372,8	385,7	21,4	22,4	21,9
10	473,8	552,8	18,3	18,3	18,3
11	605,4	692,5	16,3	16,5	16,4
12	647,0	699,7	15,3	17,3	16,3
13	795,6	489,7	20,2	18,7	19,5
14	1036,1	506,4	19,8	18,5	19,1
15	1345,6	568,4	18,2	18,0	18,1
16	1517,4	395,4	21,3	22,1	21,7
17	1646,8	401,6	21,7	21,3	21,5
18	1865,7	234,6	27,8	28,4	28,1
19	2134,2	242,8	27,9	27,3	27,6
20	2296,2	251,2	27,0	27,4	27,2

Vzorek č. 4					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	23,6	700,9	16,5	16,1	16,3
2	55,0	756,7	15,9	15,5	15,7
3	89,2	605,5	17,5	17,5	17,5
4	127,6	565,1	17,9	18,3	18,1
5	170,2	578,6	18,3	17,5	17,9
6	281,4	455,3	19,8	20,6	20,2
7	358,4	524,1	19,0	18,6	18,8
8	456,4	514,4	19,2	18,8	19,0
9	649,8	528,1	18,5	19,0	18,7
10	746,4	494,7	19,3	19,4	19,4
11	910,2	504,3	19,2	19,2	19,2
12	1065,8	450,5	20,5	20,1	20,3
13	1285,8	408,4	22,0	20,6	21,3
14	1431,4	411,6	21,7	20,8	21,2
15	1572,2	287,5	25,8	25,0	25,4
16	1826,8	245,8	27,1	27,9	27,5
17	2145,3	241,5	27,2	28,2	27,7

Vzorek č. 4 - slabší vrstva					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	15,1	821,3	14,4	15,6	15,0
2	62,4	692,4	15,9	16,9	16,4
3	114,9	692,7	16,7	16,1	16,4
4	221,1	718,4	15,7	16,5	16,1
5	344,1	693,0	16,3	16,5	16,4
6	565,5	642,1	17,3	16,7	17,0
7	740,3	380,0	22,6	21,5	22,1
8	849,3	319,7	24,9	23,3	24,1
9	1211,8	301,5	24,7	24,9	24,8
10	1574,3	279,1	25,5	26,1	25,8
11	1979,0	249,4	28,6	25,9	27,3

Vzorek č. 5					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	11,8	768,1	15,4	15,6	15,5
2	23,6	727,0	16,3	15,7	16,0
3	63,8	703,2	16,0	16,4	16,2
4	80,2	780,2	15,3	15,5	15,4
5	109,2	799,3	15,6	14,8	15,2
6	162,2	650,9	16,9	16,9	16,9
7	306,8	627,8	17,1	17,3	17,2
8	448,8	879,7	14,4	14,6	14,5
9	500,6	709,1	15,8	16,5	16,2
10	610,6	658,6	16,9	16,7	16,8
11	983,2	620,1	17,0	17,6	17,3
12	1081,8	545,7	18,7	18,1	18,4
13	1202,0	531,2	18,8	18,6	18,7
14	1401,6	442,0	19,1	21,8	20,5
15	1444,4	425,0	21,2	20,6	20,9
16	1756,3	308,2	25,3	23,7	24,5
17	1990,0	251,3	27,2	27,2	27,2

Vzorek č. 6					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	24,1	708,1	17,1	15,2	16,2
2	49,3	893,1	14,0	14,8	14,4
3	90,5	919,6	15,2	13,2	14,2
4	99,6	874,9	13,0	16,1	14,6
5	149,1	788,8	15,0	15,6	15,3
6	243,1	691,6	16,5	16,3	16,4
7	328,1	789,0	15,0	15,6	15,3
8	435,0	565,0	17,7	18,5	18,1
9	562,9	489,5	19,8	19,1	19,5
10	715,9	371,7	22,2	22,5	22,3
11	945,7	351,9	22,8	23,2	23,0
12	1167,8	370,2	22,0	22,8	22,4
13	1487,7	291,1	25,7	24,7	25,2
14	1745,8	242,3	27,4	28,0	27,7
15	2003,9	296,7	25,9	24,1	25,0

Vzorek č. 6 – slabší vrstva					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	19,7	810,2	15,2	15,0	15,1
2	44,9	842,9	15,0	14,6	14,8
3	82,4	528,6	18,7	18,7	18,7
4	127,4	420,1	21,0	21,0	21,0
5	170,6	424,7	21,4	20,4	20,9
6	323,9	339,4	23,9	22,8	23,4
7	443,4	271,2	26,2	26,1	26,1
8	721,7	274,6	25,7	26,3	26,0
9	974,3	289,5	25,0	25,6	25,3
10	1146,3	264,2	26,2	26,8	26,5
11	1597,4	246,7	27,8	27,0	27,4
12	1990,8	247,4	26,5	28,2	27,4

Vzorek č. 7					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	16,0	777,0	14,8	16,1	15,4
2	17,4	540,6	18,1	18,9	18,5
3	18,4	627,1	16,5	17,9	17,2
4	46,8	821,5	15,2	14,8	15,0
5	74,3	746,4	15,2	16,3	15,8
6	78,8	572,0	19,1	16,9	18,0
7	105,0	738,2	15,9	15,8	15,8
8	146,8	757,8	15,8	15,4	15,6
9	262,1	810,5	15,4	14,8	15,1
10	358,0	540,4	18,7	18,3	18,5
11	486,2	684,5	15,9	17,1	16,5
12	665,6	649,4	16,5	17,3	16,9
13	955,6	641,2	16,6	17,4	17,0
14	1278,4	565,4	17,7	18,5	18,1
15	1386,8	314,3	24,5	24,1	24,3
16	1628,6	309,0	24,5	24,5	24,5
17	2005,0	237,9	28,2	27,6	27,9

Vzorek č. 8					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	20,2	725,4	16,7	15,2	16,0
2	68,8	605,5	17,9	17,1	17,5
3	108,0	682,5	16,0	16,9	16,5
4	178,6	692,6	16,7	16,1	16,4
5	285,8	738,6	15,6	16,1	15,8
6	568,8	692,0	17,7	15,0	16,4
7	641,1	700,4	16,3	16,3	16,3
8	691,2	522,2	17,7	18,9	19,9
9	711,8	489,4	19,3	19,6	19,5
10	740,3	469,7	20,8	18,9	19,9
11	847,6	610,8	17,7	17,1	17,4
12	874,4	576,8	18,3	17,5	17,9
13	905,5	549,5	18,6	18,1	18,4
14	1051,3	432,4	20,2	21,2	20,7
15	1263,1	397,3	21,2	22,0	21,6
16	1392,7	281,20	25,6	25,8	25,7
17	1575,2	249,40	28,0	26,6	27,3
18	2002,3	232,5	27,9	28,5	28,2

Vzorek č. 8 - slabší vrstva					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	25,4	339,9	23,0	23,7	23,4
2	67,1	385,7	21,6	22,2	21,9
3	145,9	375,2	22,6	21,8	22,2
4	300,9	382,5	21,6	22,4	22,0
5	535,9	408,2	20,8	21,8	21,3
6	690,0	364,4	23,1	22,1	22,6
7	911,3	433,5	20,6	20,8	20,7
8	1028,4	298,8	24,3	25,5	24,9
9	1185,5	257,0	29,0	24,7	26,9
10	1394,2	291,2	25,7	24,7	25,2
11	1675,1	241,6	27,3	28,1	27,7
12	1906,4	253,2	28,6	25,5	27,1

Vzorek č. 9					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	11,4	856,0	15,2	14,2	14,7
2	33,4	701,5	16,3	16,3	16,3
3	61,4	495,0	19,6	19,1	19,4
4	101,0	710,0	16,7	15,6	16,2
5	177,4	766,6	15,8	15,3	15,6
6	230,4	879,0	14,6	14,4	14,5
7	279,6	738,1	15,6	16,1	15,9
8	358,6	710,5	15,8	16,5	16,2
9	453,6	571,9	17,3	18,7	18,0
10	598,8	777,8	15,4	15,4	15,4
11	610,2	626,7	18,1	16,3	17,2
12	674,0	759,1	14,8	16,5	15,6
13	775,4	552,9	19,1	17,5	18,3
14	907,5	673,9	15,5	17,7	16,6
15	1158,6	628,1	17,3	17,1	17,2
16	1251,6	714,1	15,7	16,5	16,1
17	1355,4	628,0	17,1	17,3	17,2
18	1435,6	506,1	18,3	20,0	19,1
19	1484,8	385,7	21,6	22,2	21,9
20	1579,8	277,6	26,7	24,9	25,8
21	2052,2	316,6	24,1	24,3	24,2

Vzorek č. 10					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	21,0	788,2	15,2	15,4	15,3
2	50,8	517,0	19,6	18,3	18,9
3	95,8	691,7	17,1	15,6	16,4
4	156,6	666,7	17,5	15,9	16,7
5	251,6	799,7	15,2	15,2	15,2
6	348,6	701,8	16,9	15,6	16,3
7	418,4	658,9	17,3	16,3	16,8
8	558,9	777,6	15,4	15,5	15,4
9	659,9	683,7	15,4	17,5	16,5
10	790,6	810,2	15,0	15,2	15,1
11	935,4	640,1	16,7	17,3	17,0
12	1007,2	788,9	15,8	14,8	15,3
13	1140,2	591,9	17,5	17,9	17,7
14	1241,0	585,2	17,1	18,5	17,8
15	1344,4	361,5	22,4	22,9	22,6
16	1437,7	441,4	20,0	21,0	20,5
17	1575,8	358,6	21,0	24,5	22,7
18	1734,8	255,0	27,6	26,4	27,0
19	2110,4	279,8	25,6	25,9	25,7

Vzorek č. 11					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	19,4	728,6	16,1	15,8	16,0
2	44,7	719,4	15,6	16,5	16,1
3	125,2	798,6	15,2	15,2	15,2
4	196,4	810,1	15,2	15,0	15,1
5	282,9	777,3	15,6	15,2	15,4
6	362,6	642,7	16,9	17,1	17,0
7	435,1	619,3	17,5	17,1	17,3
8	603,8	523,0	18,5	19,1	18,8
9	731,9	522,9	19,1	18,5	18,8
10	825,8	505,4	18,7	19,6	19,2
11	1019,5	465,1	19,8	20,2	20,0
12	1110,4	267,3	26,7	25,9	26,3
13	1381,8	235,0	28,4	27,8	28,1
14	1674,3	272,6	26,4	25,8	26,1
15	1845,9	240,7	27,6	28,0	27,8
16	2144,7	233,3	28,0	28,4	28,2

Vzorek č. 12					
číslo měření	Dist[μm]	HV 0,1	d1 [μm]	d2 [μm]	d [μm]
1	14,5	765,7	16,3	14,8	15,6
2	19,4	728,6	16,1	15,8	16,0
3	44,7	719,4	15,6	16,5	16,1
4	64,3	788,0	15,0	15,7	15,3
5	83,1	788,6	15,2	15,4	15,3
6	125,2	798,6	15,2	15,2	15,2
7	151,6	808,2	15,0	15,3	15,1
8	196,4	810,1	15,2	15,0	15,1
9	226,9	746,6	15,7	15,8	15,8
10	282,9	777,3	15,6	15,2	15,4
11	318,7	658,2	16,9	16,7	16,8
12	362,6	642,7	16,9	17,1	17,0
13	435,1	619,3	17,5	17,1	17,3
14	497,4	628,0	17,3	17,1	17,2
15	603,8	523,0	18,5	19,1	18,8
16	731,9	522,9	19,1	18,5	18,8
17	825,8	505,4	18,7	19,6	19,2
18	923,4	584,7	17,3	18,3	17,8
19	955,0	700,4	16,5	16,1	16,3
20	967,2	701,3	16,7	15,9	16,3
21	1019,5	465,1	19,8	20,2	20,0
22	1026,1	412,8	22,2	20,2	21,2
23	1110,4	267,3	26,7	25,9	26,3
24	1381,8	235,0	28,4	27,8	28,1
25	1573,4	245,6	27,8	27,2	27,5
26	1731,1	257,2	27,4	26,4	26,9
27	1926,4	221,9	28,3	29,5	28,9
28	2144,7	233,3	28,0	28,4	28,2